

Poklon uz ovaj broj
Mak Dizdar
MODRA RIJEKA

ŠKOLEGIJUM

MAGAZIN ZA PRAVEDNIJE OBRAZOVANJE

Mart 2015. / godina 4 / broj 11 / cijena 5 KM

Laptopizacija nastave
**SV. SAVA NA ZIDU,
DOSITEJ U ORMARU**

Izveštaj UN-a
**SEGREGATNO STANJE
OBRAZOVANJA**

Bilježnica Robija K.
IZLET U SARAJEVO

Skautizam i seks
**SMEĐE BRAUNICE I
PROVIDNI LJILJANI**

Primjeri dobre prakse
**ARHEOLOGIJA U
KUTIJI CIPELA**

Sabit Agić
UČITELJ&LUTKAR

U manje od 100 riječi:

Sve škole pod jednim suncem!

Prvi dan proljeća trebalo bi proglasiti neradnim danom u svim školama na teritoriji pod kontrolom kukurijeka, visibaba i ljubičica, s lastom na grbu, beharom umjesto zastava i cvrkutom kao državnom himnom.

Statistika

Medijske brojkotvorine

12

Učenika po jednom nastavniku, prema analizama Ministarstva prosvjete i kulture u Republici Srpskoj

3

Održana štrajka upozorenja u Zapadnohercegovačkom kantonu i Kantonu Sarajevo u posljednja dva mjeseca zbog neizmirenih obaveza prema zaposlenicima u obrazovnom sektoru

81

Osnovac iz Vrbanjaca koji i ovo polugodište neće sjediti u školskim klupama

7

Učenika iz SBK prijavljenih radi lažnog dojavljivanja o bombama u posljednje tri godine

55.228

Učenika manje upisanih u BiH u posljednje četiri godine

113

Nezakonito zaposlenih u školama Srednjobosanskog kantona, prema tvrdnjama Sindikata srednjeg obrazovanja SBK

45

Dodatnih KM po studentu u okviru najavljenog poskupljenja za boravak u sarajevskim studentskim domovima

76%

Učenika-učesnika ankete OEES u Kantonu 10 vrši jedan oblik nasilja nad drugim učenicima

3

Broj renoviranih škola koje su otvorene u februaru 2015. godine inicijativom organizacije Save the Children, a nakon prošlogodišnjih poplava

100

Prosječni iznos općinske stipendije u KM koja, prema tvrdnjama Unije studenata RS, jedva pokrije prijevoz iz grada stanovanja ili mjesta studiranja ili kupovinu udžbenika

50

Stipendija za besplatno studiranje u Rusiji za narednu školsku godinu za studente sva tri studijska ciklusa

U protekla dva mjeseca i 15 dana, na portalu Školegijuma objavljeno je 215 vijesti preuzetih sa portala Klix.ba, Radiosarajevo.ba, Dnevni avaz, Oslobođenje, Dnevni list, Večernji list i Al Jazeera Balkans iz domena obrazovanja. Ovo je dnevni prikaz bh. obrazovanja viđenog novinarskim očima.

Umjesto
uvodnika

HABEMUS MINISTAR!

Skoro dvije godine Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo (MONKS) radi bez ministra. Od ostavke Damira Marjanovića, njegove bivše kolege iz drugih resora povremeno su preuzimali zadatke i obaveze iz obrazovanja; nije pronađeno trajno rješenje jer nije bilo dovoljno glasova u Kantonalnoj skupštini da se izabere novi kandidat. U međuvremenu su bili opći izbori i na scenu bi, za nekoliko dana, trebala stupiti nova kantonalna Vlada. Jesmo li mi u školi osjetili nepopunjeno čelo kantonalnog obrazovanja? Nismo. Ovakvom inertnom i uljuljkanom obrazovnom sistemu svejedno je ima li ministra ili ne sve dok zaposlenici redovno primaju plaće. Već odavno smo navikli da MONKS ne donosi odluke, da jedino šalje nejasne dopise koji se mogu tumačiti na više načina, sporo reaguje, pokazuje nekoordiniranost između službenika te odsustvo bilo kakve želje za korjenitim i bitnim promjenama u školstvu, ujedno ignorirajući vlastite dokumente koji ukazuju na alarmantno stanje u vezi sa obrazovnim sadržajima, aljkavo organizira stručno usavršavanje nastavnika...

Hoće li kandidat za novog šefa MONKS-a, Elvir Kazazović, profesor na Fakultetu sporta i tjelesnog odgoja i član SDA, trenutni vijećnik OV Ilidža, mijenjati dosadašnju praksu? Internet nudi malo podataka o ovom univerzitetskom profesoru. Njegov matični fakultet objavio je fotografiju i prazan CV formular; na Facebook stranici Elvir Kazazović čestita vjerske i državne praznike te prenosi dijelove zapisnika sa sjednica Općinskog vijeća koji spominju njegove aktivnosti. Njegovi stavovi o obrazovanju internet korisnicima su nedostupni tako da ćemo tek u narednom periodu, kada i ako stupi na dužnost, čuti šta planira raditi u četverogodišnjem mandatu.

No, poznat nam je potpisani sporazum o načelima djelovanja buduće koalicione vlasti koju će činiti SDA i DF. U tom dokumentu se spominje i obrazovanje. Odvojeno se predstavljaju dvije oblasti koje pripadaju MONKS-u - predškolsko, osnovno i sre-

dnje obrazovanje na jednoj strani, a na drugoj visoko obrazovanje i nauka. (Koalicioni partneri su najavlivali da će MONKS biti podijeljen na dva ministarstva, ali se čini da će ipak ostati sve po starom.)

U domenu predškolskog, osnovnog i srednjeg obrazovanja najavljuju se dvije konkretne (reforma udžbeničke politike kako bi se dobio jedan kvalitetan udžbenik po predmetu koji će važiti najmanje pet godina te državna matura za srednjoškolce u školskoj 2016/17. godini) i četiri opće mjere (revizija zakonskih i podzakonskih akata, upisna politika u skladu s tržištem rada, stvarati optimalne uvjete za kvalitetno inkluzivno obrazovanje, te učiniti rad PPZ-a efikasnijim). Ovih šest tačaka u četiri godine može provesti bilo ko; koalicija je postavila ljestvicu preniske, ostavljajući obrazovanje tamo gdje je bilo i proteklih godina - na margini. U dijelu koalicionog sporazuma ne spominju se nastavnički fakulteti niti bilo kakva obaveza tih fakulteta da svoje predmete i silabuse prilagođavaju studentima, budućim nastavnicima koji će mijenjati učmalu obrazovnu praksu. Ministar o kojem imamo skromno znanje, koji nigdje javno nije govorio o obrazovnom sistemu u kombinaciji s lagano ostvarivim ciljevima iz obrazovanja koje je pred sebe postavila buduća vlast, garantuju još jedan mandat koji će pokušati održati *status quo* u obrazovanju. Svejedno je da li se u Ministarstvu ministri smjenjuju kao na traci ili jedna osoba stoluje cijeli mandat, obrazovanje miruje, a redovne plaće smiruju nastavnike. Nadati se jedino da će do 2019. biti više nastavnika i nastavnica koji će ukazivati na promašaje trenutnog obrazovnog sistema i nuditi rješenja kako ga treba mijenjati. Ako oni to ne žele ili ne urade, teško je očekivati da će to za njih uraditi i kantonalni ministar, makar on bio i Ken Robinson. Ako, pak, hoće bolje, kvalitetnije i pravednije obrazovanje – u njihovu korist radit će i Elvir Kazazović. ●

Namir Ibrahimović

SADRŽAJ

8

10

18

26

38

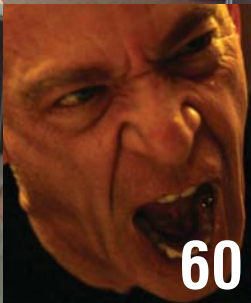
42

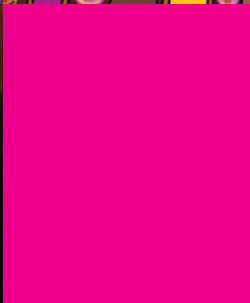
48

52

60

2 SVE ŠKOLE POD JEDNIM SUNCEM! 4 MEDIJSKE BROJKOTVORINE 8 RENDGEN NASTAVNIČKOG MOZGA 10 SV. SAVA NA ZIDU, DOSITEJ U ORMARU 16 CLICK&SCROLL 18 NA PAROVE RAZBROJ S'! 26 BIBLIOTEKA U ČEKAONICI 32 JEDAN NEOBIČAN DOKTORAT 36 ESPRESSO 38 SMEĐE BRAUNICE I PROVIDNI LJILJANI 42 ODGOJ KAO TRENING ZA ŠOPING 48 UČITELJ LUTKAR 52 ARHEOLOGIJA U KUTIJI CIPELA 56 NEMA RAZLOGA ZA SJEKIRACIJU 59 BILJEŽNICA ROBIJA K.: IZLET U SARAJEVO 60 PEDAGOGIJA BIČA

Najnovija učenička istraživanja nastavničkog mozga detektovala su određene centre koji utiču na kvalitet časova.

Centar za realnost

Kad su realni, kad fino postupaju s učenicima, kad su kulturni, kad ti uvijek daju dobar savjet, kad su razumni za neke stvari.

Centar za razumijevanje

Kad jasno objasne, i ponove ako treba, kad imaju razumijevanja i sažaljenja, kad se šale sa nama...

Centar za opuštenost

Opuštenost tijekom predavanja.

Centar za guranje naprijed

Otvorenost ka učenicima u smislu da nas podržavaju i guraju naprijed, da osjetimo udobnost u njihovom prisustvu, a ne nelagodnost, da se zna kad se radi a kad je vrijeme za šalu i zezanciju.

Centar za dostupnost

Organizovani, predani svom poslu, stavljaju se u poziciju učenika, interaktivno predavanje, dostupnost za učenike. Objektivni u ocjenjivanju, spremni za suradnju sa učenicima, prate savremene metode ocjenjivanja, razumiju da učenici u određenim periodima imaju više kontrolnih i pismenih nego što je to propisano zakonom.

Centar za objektivnost

Kreativni, duhoviti, prihvataju svoju grešku,iskusni, nikome ne nameću svoje stavove, poštuju tuđe mišljenje, svi učenici su im jednaki, nemaju predrasude...

Centar za zanimljivost

Zanimljive teme o kojima znaju govoriti i tako učiniti čas zanimljivijim, trude se da nešto objasne na način da učenici mogu da to shvate, pažljivo objašnjavaju.

Centar za prijateljstvo

Kada pokažu da im je stalo da ostave dobar utisak, kada imaju i autoritet i prijateljski odnos prema učenicima, kada razgovaraju s nama i o stvarima koje nisu vezane za školu, kada se ponašaju prirodno i ne nameću svoje stavove, kada se trude da nam približe gradivo koje predaju, kada imaju razumijevanja za učeničke probleme.

Rendgen nastava

U anketi učestvovali učenici i učenice osnovnih i srednjih škola iz Sarajeva, Odžaka, Jajca, Bijeljine, Maglaja, Goražda i Istočnog Sarajeva.

Centar za frustracije

Drskost, liječenje kompleksa i frustracija na nama, strog režim. Kada sve shvataju ozbiljno, kada dođu nervozni na posao i istresaju se na nas adolescente koji su u takvoj dobi da im treba malo slobode u razmišljanju, niko ne voli isfrustrirane profesore. *Istresanje* ličnih frustracija na učenicima, neshvaćanje.

Centar za privatnost

Kad vrijeđaju učenike, kad se prave pametni, kad puno kopkaju po tvom privatnom životu, kad su nerealni. Miješanje privatnog i poslovnog života.

Centar za osuđivanje

Nije im bitno da učenici nauče, dosadni, bog zna za 5, ja za 4, učenik možda za 3. Osuđuju, nemaju razumevanja, imaju zastareo sistem predavanja, ne vole svoj posao, misle da je njihov predmet jedini.

Centar za simpatisanje

Zloupotreba autoriteta, učenici su dobri ukoliko su im ocjene dobre, simpatisanje boljih učenika nad lošijim. Subjektivni u ocjenjivanju, loši u predavanju, učenicima iznose svoje privatne probleme, netrepeljivost prema pojedincima, vrijeđaju učenike.

Centar za aroganciju

Kad su arogantni i ponašaju se u stilu *ja sam gospođa profesoric*, kada omalovažavaju učenike koji dolaze sa seoskog područja, kada misle da na svijetu postoji samo njihov predmet i da nemamo drugih obaveza osim škole, kada se ne trude da nam objasne lekciju nego nam zadaju da je obradimo sami, kada imaju stav koji nas plaši i tako dodatno otežavaju proces učenja, kada nemaju razumijevanja.

Centar za strogost

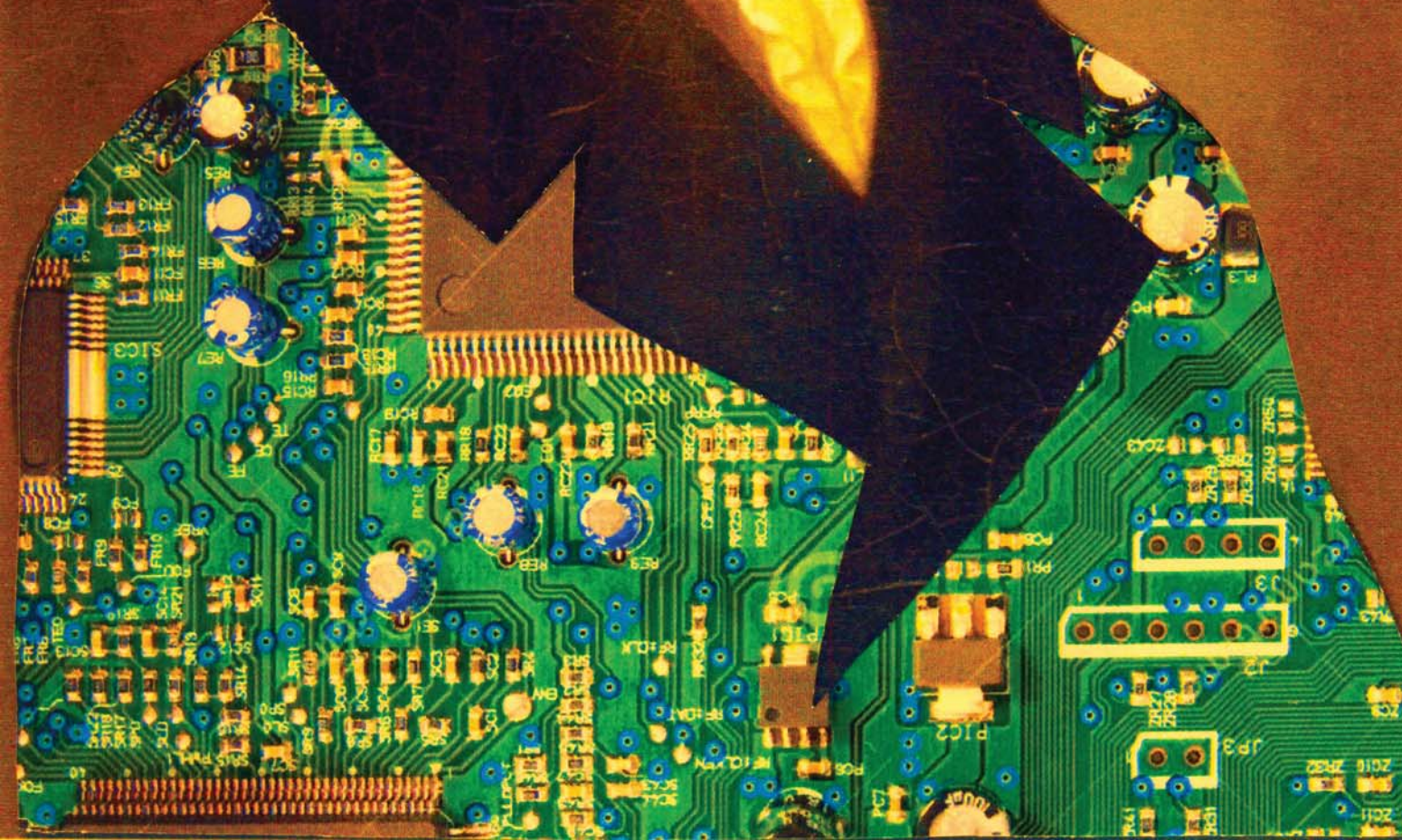
Strogost kao metoda izbjegavanja dodatnog truda, zastarjele metode, sujeta, ocjena ispred znanja, neujednačeni kriterij ocjenjivanja. Strogi, traže da stalno odgovaramo, nakon tri minusa – jedinica, a tek nakon pet pluseva petica, zadaju puno zadaće, pregrubi, ispričaš im cijelu lekciju ali ako ne znaš jedno pitanje dobiješ jedinicu, puno se deru. Ljuti bezveze, mljackaju, ružna im frizura, smotani, ružni im mantili, ne znaju pjevati i svirati.

vničkog mozga

Dosije Dositej:
Informatizacija obrazovanja u Republici Srpskoj

Sv. Sava na zidu, Dositej u ormaru

Svi smo mi za modernizaciju sistema obrazovanja, samo što svako od nas modernizaciju shvata na svoj način. U Finskoj modernizacija znači prestanak korištenja pisanih slova. U Srpcu modernizacija znači pretvaranje školske učionice u mini crkvu. U Ministarstvu prosvjete i kulture Republike Srpske sinonim za modernizaciju u obrazovanju je *Projekat Dositej*.

Enes Kurtović

Ključna riječ: Dositej (pravo ime Dimitrije Obradović (1739–1811) – srpski filozof i prosvjetitelj. Smatra se jednim od najvažnijih predstavnika srpskog i južnoslovenskog prosvjetiteljstva. Njegova najpoznatija djela su *Pismo Haralampiju*, *Save ti zdravoga razuma* i *Život i priklučenija*.

E-učionica na prvi pogled izgleda kao i svaka druga, a tek pažljivijim posmatranjem između klupa, stolica, table, drugih školskih pomagala i učeničkih radova, primijetimo mali ormar u uglu. Kad nastavnik otključa ormar, vidimo u njemu dvadesetak uredno posloženih mini laptopa za učenike i jedan standardni laptop za nastavnika. Pored njih, u ormaru su ruter i druga oprema koja služi za napajanje baterija i koja učionici obezbjeđuje bežični internet.

Na početku časa, učenici uzimaju svoje, a nastavnik svoj laptop. Učenički laptopi su numerisani, tako da svaki učenik uzima uvijek isti. Nakon uključivanja računara, oni se bežičnom konekcijom međusobno prepoznaju i povezuju, tako da nastavnik preko svog laptopa može postavljati sadržaje na učeničke laptope, te pratiti šta svaki učenik radi. Sadržaj za čas može pohraniti na laptopu ili ga donijeti na USB stiku, bilo da je tekst u Wordu, tabela u Excelu, slike, filmovi, linkovi, kvizovi, testovi...

Zavisno od toga kako je nastavnik osmislio rad, učenici mogu iščitavati tekstove, popunjavati tabele, praviti PowerPoint prezentacije od slikovnog materijala ili gledati videoklipove sa sadržajem vezanim za temu časa. U nastavi se može kombinovati rad sa udžbenikom i sveskom, mada se cijeli udžbenik može ske-

nirati i postaviti na laptop, tako da je i udžbenik dio sadržaja.

Mogućnosti ima mnogo. Nastavnik može podijeliti učenike u radne grupe, tako da svaka grupa radi svoj zadatak, a da nakon toga svi učenici posmatraju rezultate rada drugih grupa. Znanje se provjerava testovima, koje učenici rješavaju na svojim laptopima, a nastavnik ih pregleda i ocjenjuje na svom laptopu. Učenički laptopi imaju pristup internetu, ali nastavnik u svakom momentu kontroliše kojim stranicama učenici mogu pristupiti. Takođe, učenici mogu nastavniku postavljati pitanja putem neke vrste *chata*, a nastavnik može jednom ili svim učenicima prekinuti rad na računaru ili ih opomenuti na poštovanje discipline u učionici. Kad zazvoni, učenici i nastavnik vraćaju laptope u ormar gdje se baterije pune do novog časa.

INTEL-ova inicijativa

Cijela priča krenula je 2009. godine kada je kompanija Intel ponudila entitetskim ministarstvima realizaciju pilot projekta, u okviru kojeg su dvije škole, u dva entiteta, dobile opremu za jednu e-učionicu, kao i obuku nastavnika za organizaciju i izvođenje interaktivne nastave. Nakon ovog pilot projekta, u Ministarstvu prosvjete i kulture Republike Srpske odlučeno je da se nastavi sa opremanjem kabineta za izvođenje interaktivne nastave u svim osnovnim školama u ovom entitetu. Nije jasno koliko je u tome konsultovana struka i praksa, jer nema nekih pisanih analiza i preporuka. Strategija razvoja obrazovanja Republike Srpske za period 2012–2014, u Strateškom pravcu B (Ulaganja u obrazovni sistem), navodi informatizaciju obrazovanja kao jednu od strategija, ali pod njom podrazumijeva *uspostavljen integrisani informaciono-komunikacioni sistem u obrazovanju*.

Projekat, simbolično imenovan *Dositej*, našao se na dnevnom redu sastanka vlada Republike Srpske i Republike Srbije, gdje je i donesena odluka o njegovoj realizaciji. Za realizaciju cijelog projekta dvije vlade su u startu odabrale beogradsku firmu *Comtrade (CT Computers)*, koja je posao odradila preko svog partnera u BiH – firme *Lanaco* iz Banje Luke. *Comtrade* je vodeća IT kompanija u jugoisto-

Fotografija
Lijevo: Dositej Obradović, portret Arsenija Teodorovića, obradio Enes Kurtović

klik (1): biblioteka, klik (2): struka (Unapređenje kvaliteta u obrazovanju), klik (3):

Spuštanje znanja

Analiza loše prakse stručnog usavršavanja u Kantonu Sarajevo

Dositej **Odradović**, obrazovni projekat vrijedan četiri godišnja entitetska budžeta za prosvjetu i kulturu.

čnoj Evropi, članica je Com Trade grupe. Direktor ove Grupe, Veselin Jevrosimović, slovi za jednog od najuspješnijih menadžera u Srbiji, ali i kao osoba sa dobrim vezama u srbijanskim političkim krugovima. Laičko poznavanje funkcionisanja veza politike i biznisa na *našim prostorima* logično budi sumnju u to koliko je Dositej rezultat stvarne brige za kvalitet obrazovanja u Republici Srpskoj, a koliko dio neke šire korporativno-političke šeme.

Iz faze u fazu

Kako se radi o vrlo ambicioznom projektu, planirana je realizacija u fazama. Tako je prva podrazumijevala da se u toku školske 2012/2013. godine opremi 65 škola. U drugoj fazi, u školskoj 2013/2014. godini opremilo bi se dodatnih 60, te u trećoj fazi, u školskoj 2014/2015, preostale 62. Prva faza je finansirana kreditnim sredstvima Republike Srbije. Prema riječima tadašnjeg ministra prosvjete u Vladi Republike Srpske, Gorana Mutabdžije, radilo se o robnom kreditu Republike Srbije vrijednom 4,5 miliona eura (Izvor: Portal Novosti).

Šta podrazumijeva Projekat Dositej? Prema objašnjenju sa interne strane firme Lanaco, koja realizira ovaj projekat, radi se o e-učenju po modelu 1:1 u osnovnim školama u Republici Srpskoj, koji ima za cilj promovisanje interaktivnog učenja pomoću informaciono-komunikacionih tehnologija. Dakle, zamišljeno je da sve osnovne škole u Republici Srpskoj budu opremljene računarskom opremom, koja će omogućiti izvođenje interaktivne nastave, testiranje znanja i ocjenjivanje učenika, te praćenje uspjeha učenika u školi od strane nastavnika i roditelja. Zvuči fino, gotovo finiski. Radi se o revolucionarnom projektu za uslove u kojima funkcioniše naše obrazovanje, jer interaktivno učenje nije samo laptop i internet, već podrazumijeva korjenitu promjenu pristupa nastavnika u planiranju i organizaciji svake nastavne jedinice.

U okviru ove faze, u 65 osnovnih škola u Republici Srpskoj opremljeno je 408 učionica sa 10.200 mini laptopa za učenike (ClassMate Personal Computer – CMPC) i 800 standardnih laptopa za nastavnike. Održane su i edukacije za nastavnike, buduće korisnike isporučenog softvera i hardvera. Projekat je hvaljen kao ogroman iskorak obrazovnog sistema Republike Srpske prema modernom, informatičkom društvu budućnosti. I kompanija Intel je u svom istraživanju o informatizaciji obrazovanja pohvalila ovaj projekat kao *obećavajući početak*.

Tehnički gledano, *Dositej* je baziran na Intelovoj Teach Advanced Online platformi (ITAO), koja je nadogradnja njihove Moodle 2.x platforme za učenje. Za lokalne potrebe urađene su varijante u latinici i ćirilici. Iz te perspektive razumljive su i pohvale kompanije Intel na račun ovog projekta, jer Dositej koristi njihove proizvode.

U realizaciji druge faze Dositeja došlo je do određenih kašnjenja, jer se Vlada Republike Srbije, kao jedan od partnera, povukla iz projekta, uz obrazloženje da zbog finansijskih problema u kojima se nalaze smanjuju budžetske izdatke. Ovo, međutim, nije obeshrabilo Vladu Republike Srpske koja je početkom 2015. godine najavila novo zaduženje u visini od 9 miliona KM za realizaciju druge faze *Projekta Dositej*.

Tender za nabavku opreme za drugu fazu projekta raspisan je 24. marta 2014. godine (Službeni glasnik BiH, broj 22) i kao najbolji ponuđač odabrana je kompanija Lanaco. Ugovor sa Ministarstvom potpisan je u junu 2014. godine. Do kraja novembra u 60 osnovnih škola opremljeno je 310 učionica sa 7750 računara za učenike i 550 laptopa za nastavnike.

Rješenja za e-Obrazovanje

Ovime je firma Lanaco za naredne decenije osigurala odličan posao isporuke robe vrijedne milione i milione KM, obuke nastavnika te servisiranja isporučene robe. Nije nevažno ni to da će svjetlosnim godinama biti ispred svih drugih IT firmi u eventualnim budućim poslovima, a koji će se bazirati na njihovom već isporučenom hardveru i softveru.

Fotografija

Gore i naredna stranica: U okviru ove faze, u 65 osnovnih škola u Republici Srpskoj opremljeno je 408 učionica sa 10.200 mini laptopa za učenike (ClassMate Personal Computer – CMPC) i 800 standardnih laptopa za nastavnike. Laptopi iz OŠ Branko Ćopić u Prijedoru.

Firma Lanaco za Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske realizira i projekat *e-Dnevnik*, u koji je dosad uključeno više od 30 osnovnih i srednjih škola. Lanaco ozbiljno računa na nastavak realizacije Dositeja, a priprema i nova softverska rješenja za sektor obrazovanja, tako da u tom dijelu tržišta (i državnog budžeta) vide svoje mjesto i u budućnosti. Već su pripremljena softverska rješenja EDUIS (Nacionalni integrisani informacioni sistem za podršku osnovnom i srednjem obrazovanju), Prometej (sistem učenja na daljinu), portal e-Obrazovanje (kreiran na osnovu potrebe objedinjavanja i organizacije svih informacija i sadržaja u vezi sa obrazovanjem u Republici Srpskoj). U svrhu promovisanja i unapređenja elektronskog obrazovanja, Lanaco finansira i portal *e-Učionica* i izdavanje elektronskog časopisa *Dositej*, putem kojih nudi pomoć nastavnicima, učenicima i roditeljima u korištenju informatičke tehnologije u obrazovne svrhe.

Ctrl+Alt+Down+KM

Kako su dvije dosadašnje faze u realizaciji Dositeja koštale svaka po 9 miliona KM, slijedi da će projekat ukupno koštati oko 27 miliona KM. Ako se ima u vidu da je Budžetom Republike Srpske za 2015. godinu Ministarstvu prosvjete i kulture dodijeljeno 7,44 miliona KM, dolazimo do podatka da će Dositej koštati gotovo kao četiri godišnja entitetska budžeta za prosvjetu i kulturu. Ovako veliki zalogaj sebi nisu mogle priuštiti ni mnoge evropske zemlje sa puno jačom ekonomijom i većim budžetima za obrazovanje. Realno je zapitati se da li je Dositej u trenutnim uslovima u kojima je prosvjeta Republike Srpske zaista dobra i pametna investicija?

Realizacijom projekta, informatičkom nastavom biće pokriveno osnovne škole, ali ostaje problem da se učenici u srednjim školama vraćaju tabli, kredi i udžbeniku, a na fakultetima skriptama i ispitnim pitanjima. Koliko će Dositej podići kvalitet obrazovanja u cjelini, sve i da se u maksi-

malnom kapacitetu koristi u osnovnim školama? Prema rezultatima internetske ankete provedene na stranici Lanaca nakon realizacije prve faze Dositeja, od 303 roditelja koji su učestvovali u anketi, 35% smatra da učenici trebaju koristiti računare u nastavi svakodnevno, 55% se sa tim djelimično slaže, dok se 10% roditelja sa tim ne slaže. Ocjene roditelja kretale su se od: *Smatram da učenici treba da koriste računare u nastavi u školama. Nastava bi im bila interesantnija, lakše bi savladavali gradivo, a znanje rada na računaru će im biti neophodno i u budućem životu;* do: *Mislím da je bolje koristiti knjige nego računare, jer na knjigama su se školovali naučnici pa im nije smetalo.* U anketi je učestvovalo i 48 školskih uprava, a prema njihovim odgovorima, procenat predavača koji koriste računare u izvođenju nastave kreće se od 10 do 40%. U poređenju sa brojem nastavnika koji su koristili elektronske učionice na početku projekta, njihov broj se po ovoj anketi povećao za 55,32%. Elektronske učionice najčešće se koriste za izvođenje nastave u 3. i 4. razredu, te na časovima prirode i društva i matematike.

e-Nastavnici & e-Poreski obveznici

U TV-prilogu RTRS-a o projektu *Dositej* prenesena je izjava Ranke Bogić, nastavnice prirode i društva u OŠ *Borisav Stanković* u Banjoj Luci, kako se oprema u nastavi koristi *dva puta mjesečno*. Tarik Mujagić, nastavnik njemačkog jezika u OŠ *Branko Ćopić* u Prijedoru, jedan je od nastavnika koji je prošao trening za korištenje *Dositeja* u prvoj fazi projekta. Njegova škola ima razrađen način korištenja informatičke opreme i potiče svoje nastavnike da je koriste. Za *Školegijum* nam je demonstrirao rad ovog sistema i predstavio mogućnosti koje su na raspolaganju nastavnicima i učenicima u izvođenju nastave. Primjećujem da *Dositej* zahtijeva određenu informatičku rutinu koja većem broju nastavnika ipak nedostaje. Najbolji način da se to prevaziđe jeste da se *Dositej* što češće koristi. Samo tad cijeli projekat ima smisla. Osim redovnog korištenja, nastavnik Mujagić primjećuje kako praksa pokazuje da je potrebna i određena doza kreativnosti samih nastavnika u kreiranju sadržaja i njihovoj prezentaciji. Važna je i međusobna saradnja, tako da su nastavnici formirali FB grupu *Intel – Class Mate – Teachers* putem koje dijele svoja iskustva. Ima i nastavnika koji na *Dositeja* gledaju kao na bespotrebnu novotariju, na novu prepreku na putu do (ne)zaslužene penzije. Ne postoji razrađen sistem koji će sve nastavnike motivirati ili čak obavezati da koriste informatičku tehnologiju u nastavi. A poseban problem predstavlja to da se cijela uspješna IT-operacija izvela na umirućem pacijentu, školskom programu koji je zastario, ideološki ostrašćen, konzervativan i birokratizovan, sa srednjovjekovnim sveštenikom kao ikonom obrazovanja. Da li smo, kao poreski obveznici, kupili svom čedu od obrazovnog sistema skupu igračku sa kojom ono baš i ne zna šta bi, jer su kreda, tabla i udžbenik igračke na koje su svi navikli? Informatička oprema brzo zastarijeva i pitanje je hoće li dočekati smjenu generacija u nastavnom kadru, kad bi procenat onih koji koriste *Dositej* u nastavi mogao sa 10 do 40, skočiti na 90 ili 100%. ●

Slika & slika

Pravda po mjeri

Školske klupe:

Prvima kruh

Ostalim rupe.

CLICK & SCROLL

skolegijum.ba

O čemu smo pisali ove jeseni. Pratite nas *online*.

Odgojni aspekti

Kako odgojiti moralno dijete?

(Adam Grant, prev. Merima Dervišić)

(...) One su nasumično djeci dodijelile različite vrste pohvala. Neka su djeca pohvaljena na osnovu onog što su uradila: *Jako je lijepo što si dao/dala klikere siromašnijoj djeci. To je jako lijepa gesta.* Druga su pohvaljena na osnovu karaktera koji je potaknuo takvo ponašanje: *Ti izgleda voliš pomagati drugima kad god možeš. Da, ti si dobra osoba koja voli pomagati.*

Nekoliko sedmica kasnije, kada im se opet pružila prilika da nešto poklone, djeca koja su pohvaljena na osnovu svog karaktera pokazala su se darežljivijom nego djeca koja su pohvaljena na osnovu ponašanja. Ta im je pohvala pomogla da darežljivost osvijeste kao nešto što predstavlja njihov identitet; kroz svoja djela su naučila da su osobe koje vole pomagati. (...)

Metodička praksa

Razvoj refleksibilnih praktičara

(Amra Penava)

(...) Pitanja su bila ova:

Kako je regulisana praksa stručnog usavršavanja i da li za nju postoje određena, zakonom propisana pravila?

Zašto profesori drugih predmeta do tih potvrda dolaze besplatno, a profesori fizike treba da plate 50 KM? Da li je sprovedeno istraživanje kako bi se odredilo koje su to potrebe nastavnika i nastave, u ovom slučaju, fizike?

Mojom interpretacijom razgovora u članku direktorica nije bila zadovoljna. Poslala je svoju verziju, uz napomenu:

Poštovana,

Pročitala sam tekst i nije mi se dopalo. Nekako je sve s brda-dola. Ja sam se potrudila i napisala ovaj sadržaj koji šaljem, pa Vi uzmite sve ili ono što Vas zanima, a mislim da je sadržano sve ono što sam odgovarala na pitanja.

Ukoliko bude nekih nejasnoća, pošaljite upit, a ja sam veoma oskudna s vremenom.

Lijep pozdrav,

Direktorica

Mr.sci. Dina Borovina (...)

Obrazovna politika

Diploma obezvrijeđena maramom

(Mirela Buljubašić)

(...) Na rang-listi sam po broju bodova prije intervjuja bila prva. I, onda, dođe intervju. Tročlana komisija nema pitanja, ali je zabrinuta zbog mog izgleda. Naime, nosim maramu u skladu s islamskom tradicijom. Pokrivena sam, kako bi se to u narodu reklo. Direktor škole smatra da kao takva ne mogu predavati hrvatski jezik. Zašto? Zato što bi on imao problem sa roditeljima. Izriješkom: *Mirela, imaš najviše bodova, ali, ako tebe primimo, imat' ćemo problem s roditeljima*. Isto mišljenje dijeli i takav stav podržava i predsjednica školskog odbora. (...)

Dnevnik Žuži Žo

Misto radnje Stari most

Volim misliti da je Ante samo izgubljen i nesiguran tinejdžer, kojeg puca pubertet pa priča luđe stvari. Možda je na intervjuu bio samo gladan... Neko mu je trebao dati snickers. To je očito i bio problem, jer Ante iz treće epizode Perspektive nije ni nalik na onog iz druge.

Ivo moderator, Amila, Nina, Salih, Ena, Matija, Anesa... Čini mi se da javnost premalo priča o njima. Javnost Bosne i Hercegovine ima običaj da veliča ružne stvari. Nisam našla niti jednu kolumnu o tinejdžerima koji razmišljaju drugačije.

Ivo je rekao: *Mostar nije podijeljen onako kako svi misle, na dvije strane. Mostar je podijeljen na one koji su na jednoj strani i one koji su na obe strane.*

Iz dječije perspektive

Kako se udati s nulom iz vjeronauke

(Marina Veličković)

(...) Očito je moje nepohađanje vjeronauke ostavilo bitne propuste u mom etičko-moralno-socijalnom odgoju i sada ugrožava moja čvrsta prijateljstva. Da bih to nadoknadila odlučila sam saznati o braku sve što mogu iz tri udžbenika vjeronauke za 8. i 9. razred osnovne škole. (U ranijim se toj temi ne posvećuje veća pažnja.)

Sva tri udžbenika (jedan katolički, pravoslavni i islamski) slažu se da je porodica osnova društva, a da je osnov porodice brak.

Kao prvi primjer braka jedan udžbenik navodi *Adama i Evu koje je bog vjenčao u raj*. Zastajem. Čudi me da autori udžbenika nisu mogli naći primjer u kojem brak nije analogija za glupost koja vodi istjerivanju iz raja. Odlučujem da ovo nije reprezentativna priča. (...)

Nova čitanja

Danas kada postajem arhitekta

Etika nije predmet koji se često viđa u fakultetskim rasporedima časova i to mora biti jedan od izvora letargije i egoizma koji dominiraju u savremenom bosanskohercegovačkom društvu. Budući da sraz vrijednosti nigdje nije tako očit kao u svakodnevnom oblikovanju urbanih prostora, odlučili smo provesti malu, prijateljsku anketu, među studenticama i studentima arhitekture, sa samo jednim pitanjem: Šta bi trebalo da stoji u njihovoj zakletvi, kad bi je polagali na kraju studija, kao što to rade studenti medicine? Uprkos ispitnim obavezama i kratkom roku (24 sata), pozivu se odazvalo 25 mladih ljudi. (Od toga 15 djevojaka, uglavnom sa druge i treće godine.) Uz nekoliko šaljivdžija, većina je ozbiljno shvatila pitanje i potrudila se da barem u skici naznači svoju etičku poziciju. (...)

Izvještaj o segregatnom stanju

Na torove razbroj s'!

Kako Ujedinjene nacije vide naše obrazovanje? Sudeći po izvještaju Faride Shaheed, specijalne izvjestiteljice UN-a, reklo bi se – kao problematično. Iz poglavlja pod naslovom *Ostvarivanje kulturnih prava u Bosni i Hercegovini: specifični problemi*, izdvajamo, po našem mišljenju, ključna zapažanja. (Uz najavu polemičkog osvrta na neka od njih, u sljedećem broju Školegijuma, pod radnim naslovom *Podijeljene table, kao alternativa podijeljenim školama*) Originalni izvještaj na engleskom jeziku na 22 stranice i sa 112 tačaka dostupan je online.

A. Segregacija u obrazovanju

37. Veliki broj međunarodnih organizacija koje se bave ljudskim pravima izrazio je duboku zabrinutost zbog segregacije djece unutar obrazovnog sistema u Bosni i Hercegovini, koja se provodi i kroz sistem *dvije škole pod jednim krovom* i kroz jednonacionalne škole. Iako ovo nije novi problem i odgovorna tijela su svjesna njegove ozbiljnosti, fragmentiranost sistema vlasti, politizacija obrazovnih pitanja i nepovjerenje između različitih etničkih zajednica onemogućavaju provođenje reforme obrazovanja. **Prenašavanje kulturoloških razlika, uključujući i jezičke, koristi se kao izgovor za provođenje segregacije djece na osnovu njihove etničke pripadnosti. Specijalna izvjestiteljica ističe da je takvo tumačenje kulturnih prava potpuno pogrešno i da se nikako ne bi smjelo koristiti kao opravdanje politike segregacije.**

1. Dvije škole pod jednim krovom

38. Specijalna izvjestiteljica izražava veliku zabrinutost zbog sistema *dvije škole pod jednim krovom*, prema kojem djeca različite etničke pripadnosti pohađaju nastavu po dva različita plana i programa u istoj zgradi, ali fizički odvojena. Ta djeca rijetko imaju priliku za interakciju za vrijeme škole. Institucionalno uređenje im maksimalno otežava bilo kakvu vrstu druženja, čak i u školskom dvorištu. Škole imaju različita upravna tijela, školske odbore, vijeća roditelja i učenika, te sekcije, kao što su naprimjer sportske ili dramske. Ovakav sistem je na sna-

zi u 54 škole u tri kantona u Federaciji Bosne i Hercegovine, u općinama sa bošnjačkim i hrvatskim stanovništvom. Šesnaest takvih škola sada ima jedinstvenu upravu zbog pritiska međunarodne zajednice.

39. Mnoge od ovih škola su formirane kako bi se povratnička djeca mogla primiti u škole koje su pohađala djeca iz većinskog naroda na tom području nakon promjene demografske slike uzrokovane oružanim sukobom. Iako su *dvije škole pod jednim krovom* bile zamišljene kao privremeni korak, one su zaživjele i pojedinci njihovo postojanje pravdaju zaštitom prava djece na pohađanje nastave na maternjem jeziku.

40. Do sada je pokrenuto nekoliko inicijativa za ukidanje *dvije škole pod jednim krovom*. Naprimjer, Parlament Federacije BiH je 2010. godine pozvao kantonalna ministarstva obrazovanja da poduzmu mjere za ukidanje ovog sistema prije početka naredne školske godine, međutim, taj pokušaj je bio bezuspješan. Općinski sud u Mostaru je u aprilu 2012. godine donio presudu kojom je sistem *dvije škole pod jednim krovom* na snazi u općinama Stolac i Čapljina proglašio nezakonitim i diskriminatornim, te je naložio Ministarstvu obrazovanja Hercegovačko-neretvanskog kantona da do početka nove školske godine ovu praksu ukine. Presuda još nije implementirana. Ministarstvo obrazovanja Federacije Bosne i Hercegovine je u augustu 2012. godine napravilo nacrt dvogodišnjeg plana prema kojem bi se prekinula praksa segregacije u školama, **ali jak politički otpor na lokalnom nivou koči svaki napredak.**

41. Iz razgovora sa predstavnicima Ministarstva obrazovanja Hercegovačko-neretvanskog kantona, specijalna izvjestiteljica je saznala da su općinska vijeća ta koja se protive implementiranju gore spomenute presude Općinskog suda u Mostaru, kao i da postoje naponi na kantonalnom nivou da se presuda provede. **Gospođa Shaheed također je razgovarala sa načelnikom Općine Stolac, i složili su se da se sistem *dvije škole pod jednim krovom* često koristi kao simbol segregacije unutar obrazovnog sistema u Bosni i Hercegovini, iako su jednonacionalne škole, koje su jednako problematične, daleko brojnije (pogledati paragrafe 44-47 ispod).**

42. Sistem *dvije škole pod jednim krovom* pokazuje kako se učvršćuje podjela djece na osnovu njihove nacionalne ili etničke pripadnosti korištenjem različiti-

Fotografija
Lijevo: Cilj podijeljenog obrazovanja – etnički čista runska vuna

Farida Shaheed je pakistanska sociologinja i feministica aktivistica za ljudska prava. Imenovana je 2012. godine za specijalnu izvjestiteljicu Ujedinjenih nacija u oblasti kulturnih prava. Vodi ženski resursni centar Shirkat Gah u Pakistanu i poznata je po velikom broju djela koja se bave analizom roda i klase, kako u Pakistanu tako i šire.

tih ulaza u škole, izgradnjom novih stubišta, zidova i ograda, pa čak i pomjeranjem početka i kraja nastave i velikog odmora za 15 minuta kako se djeca ne bi susretala. **Uznemiruje činjenica da ove škole svjesno traže načine da spriječe bilo kakvu vrstu druženja među djecom.** Bilo bi jednostavno organizirati zajedničke aktivnosti kao i ukinuti segregaciju, ali jasno je da za to ne postoji politička volja. Reforma ovog sistema značila bi i lakše provođenje šire reforme koja bi se pozabavila jednonacionalnim školama u cijeloj BiH. U školi koju je posjetila u općini Stolac, **specijalna izvjestiteljica je razgovarala sa direktorima bošnjačkog i hrvatskog dijela škole i shvatila neophodnost izgradnje povjerenja među različitim zajednicama kroz zajedničke aktivnosti. Stoga je pozdravila izložbu likovnih radova u organizaciji dvaju direktora koja se održavala za vrijeme njene posjete.**

Osim izložbe, direktori su planirali i druge zajedničke aktivnosti dviju škola, kao i zajednički vrt mira za čiju su organizaciju zaduženi đaci iz obje škole. Ovo su mali, ali važni koraci u pravom smjeru.

2. Sistem monoetničkih škola

43. Manje od 6 % od ukupnog broja djece školskog uzrasta pohađa školu po principu *dvije škole pod jednim krovom*; većina ih se obrazuje u jednonacionalnim tj. monoetničkim školama, kako u Federaciji tako i u Republici Srpskoj. **Nastavni planovi i programi, školsko okruženje i praksa širom BiH služe u velikoj mjeri ili isključivo potrebama nacionalne većine u tim općinama, dok su roditelji prisiljeni da biraju između asimilacije djece u lokalnoj školi ili školovanja u udaljenoj školi sa učenicima odgovarajuće etničke pripadnosti. Specijalna izvjestiteljica smatra ovakvo stanje zabrinjavajućim, jer je djeci u ovim školama uskraćeno druženje i kontakt sa djecom drugačijeg etničkog i jezičkog naslijeđa.** Djeca miješanog kulturnog naslijeđa u ovakvim sredinama izložena su samo jednom dijelu svog kulturnog naslijeđa.

44. Ovakve podjele nisu prisutne samo u općim obrazovnim institucijama, nego, naprimjer, i u elektrotehničkim i medicinskim školama. **Specijalna izvjestiteljica planirano spajanje dviju srednjih muzičkih škola u Mostaru smatra izvrsnom inicijativom.**

45. **Pravo đaka da nastavu pohađaju na maternjem jeziku kao i roditelja da odaberu školu za svoju djecu vrlo se često koristi kao izgovor za postojeću segregaciju djece unutar obrazovnog sistema, bilo kroz sistem *dvije škole pod jednim krovom* bilo kroz jednonacionalne škole. Međutim, izvjestiteljica napominje da ostvarivanje ovih prava nipošto ne ovisi o uspostavljanju segregacijskih školskih sistema, kao što se može vidjeti na primjeru mnogih drugih zemalja.** Osim toga, roditelji zapravo i nemaju stvarni izbor u situaciji gdje postoji jedino jednonacionalna škola koju pohađaju djeca iste etničke pripadnosti kao i oni, ili jednonacionalna škola u koju idu djeca druge etničke pripadnosti. Ovo u praksi predstavlja diskriminiranje roditelja koji žele da njihova djeca odrastaju u pluralističkoj sredini.

46. **Izvjestiteljica također smatra zabrinjavajućom i činjenicu da neke od susjednih zemalja podržavaju sistem jednonacionalnih/monoetničkih škola u Bosni i Hercegovini (za djecu iste etničke pripadnosti) ili to što te zemlje podržavaju jednu od dvije škole koje su pod istim krovom, što vodi ka stvaranju ogromnih razlika, kako između jednonacionalnih škola tako i između dvije škole pod jednim krovom.**

3. Integrirane škole

47. Tokom svoje posjete, specijalna izvjestiteljica je upoznata i sa inicijativama za uspostavljanje integriranih škola. Posjetila je Prvu gimnaziju u Sarajevu, gdje se časovi drže na tri službena jezika u BiH. Također je posjetila Gimnaziju u Mostaru, koja je 2004. godine reintegrirana. Ove dvije škole su, na žalost, trenutno jedini ovakvi primjeri, iako, prema saznanjima specijalne izvjestiteljice, ima mnogo đaka koji žele pohađati takve gimnazije.

48. **Nažalost, integracija škola je u ovom trenutku minimalna. Naprimjer, u slučaju Gimnazije u Mostaru, koji je izvjestiteljica detaljnije pratila, zajednički časovi drže se samo iz informatike, i to zbog jakog pritiska japanske kompanije koja je donirala kompjutere, dok su svi drugi predmeti podijeljeni po bošnjačkom, odnosno hrvatskom planu i programu, uključujući i predmete kao što je matematika.** Đaci iz zapadnog Mostara

Tabele

Str. 21. i 23: Iz Izvještaja radne grupe o fenomenu *Dvije škole pod jednim krovom*, Vlada Federacije BiH, april/travanj 2009. Radna grupa u sastavu:

Mate Živković
Nadija Bandić
Franjo Ljubas
Sulejman Ribo
Ignjacija Radić
Benadina Potur
Maid Pračić
Marina Bowder
Aleksandra Janković

Hercegovačko-neretvanski kanton – županija

Općina	Naziv škole	Zajednički direktor škole	Zajednička administracija	Objedinjeni školski odbor	Zajedničko vijeće roditelja	Dodatne zajedničke aktivnosti	Zajednička zbornica	Zajednički nastavnici	Zajedničke smjene	Zajednička gimnastička sala	Zajednički ulaz	Napomena
PROZOR–RAMA	OŠ "M. Marulić" i OŠ "Alija Isaković"	-	-	-	-	-	+	-	-	+	+	Dvije škole pod jednim krovom
STOLAC	OŠ Crnići i PŠ Prve osnovne škole Stolac	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	U OŠ Crnići nalaze se područna odjeljenja OŠ Stolac
STOLAC	OŠ Stolac i Prva osnovna škola Stolac	-	-	-	-	-	-	-	+	+	-	Dvije škole pod jednim krovom
ČAPLJINA–VIŠIĆI	OŠ "Lipanske zore" i PŠ Čapljina	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	U OŠ Lipanske zore nalaze se područna odjeljenja OŠ Čapljina
ČAPLJINA	OŠ "Vladimir Pavlović" i OŠ Čapljina	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	OŠ Čapljina je u zgradi đakčkog doma
MOSTAR	Gimnazija	+	+	+	-	+	+	+	+	+	+	Administrativno-pravno ujedinjene škole
MOSTAR	Srednja prometna škola i Srednja mašinska i saobraćajna škola	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	Dvije škole pod jednim krovom
STOLAC	Srednja škola Stolac i Srednja škola Stolac	-	-	-	-	+	-	-	-	+	+	Dvije škole pod jednim krovom
JABLANICA	Doljani	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	U OŠ Doljani nalaze se područna odjeljenja OŠ Jablanica
KONJIC	Prva osnovna škola	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	U OŠ Konjic nalaze se područna odjeljenja na hrvatskom jeziku
DOMANOVIĆI	PŠ (hrv.) i PŠ (bos.)	-	-	-	-	+	-	-	-	+	+	U jednoj školskoj zgradi nalaze se područna odjeljenja OŠ "V. Pavlović" i OŠ Čapljina

Navedene škole i 10 kriterija u tablici, koji se odnose na Hercegovačko-neretvanski kanton, predstavljaju polaznu osnovu za analizu fenomena "dvije škole pod jednim krovom". U osnovnoj školi Ravno, za dva učenika srpske nacionalnosti, povratnika, organizirana je nastava na srpskom jeziku u područnoj školi u Ivanjici, po programu RS-a.

Pravni subjekt	Naziv škole	Broj škola
*	Crnići (hrv.) i PŠ Prve osnovne škole Stolac (bos.), OŠ "Lipanske zore" i PŠ Čapljina, PŠ Doljani (OŠ Jablanica) i OŠ Ravno	4
**	OŠ "Marko Marulić" i OŠ "Alija Isaković", OŠ Stolac i Prva osnovna škola Stolac Srednja prometna škola (hrv.) i Srednja mašinska i saobraćajna škola Mostar (bos.), Srednja škola Stolac (hrv.) i Srednja škola Stolac (bos.)	4
***	PŠ "V. Pavlović" (hrv.) i PŠ Čapljina (bos.)	1

Gimnazija Mostar nije uvrštena u ovu tablicu, budući da je administrativno--pravno ujedinjena.

* jedan pravni subjekt, uključujući i područne škole koje pripadaju drugom pravnom subjektu (ukupno četiri škole u četiri objekta, uključujući i područna odjeljenja drugih škola).

** dva pravna subjekta u jednoj zgradi (dvije škole pod jednim krovom – osam škola u četiri objekta).

*** dva pravna subjekta (dvije škole) imaju područne škole u jednoj školskoj zgradi.

Zeničko-dobojski kanton – županija

Općina	Naziv škole	Zajednički direktor škole	Zajednička administracija	Objedinjeni školski odbor	Zajedničko vijeće roditelja	Dodatne zajedničke aktivnosti	Zajednička zbornica	Zajednički nastavnici	Zajedničke smjene	Zajednička gimnastička sala	Zajednički ulaz	Napomena
VAREŠ	OŠ Vareš	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
ŽEPČE	SMS Žepče	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
ŽEPČE	PŠ Ravne	+	+	+	+	+	Jedna je učionica pa rade u dvije smjene	U smjenama rade učitelji	Jedna je učionica	Ne koriste u isto vrijeme	+	
ŽEPČE	OŠ "Fra Grge Martića"	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
MAGLAJ	PŠ Tujnica, PŠ Bradići	+	+	Školski odbori su u glavnim školama	+	+	+	+	+	+	+	Dvije područne škole, a u svakoj se nalazi po jedna učionica po hrv. kurikulumu Ove škole pripadaju OŠ Maglaj, a ove dvije učionice OŠ "Fra Grge Martića" Žepče
MAGLAJ	OŠ "Novi Šeher"	+	+	+	+	+	+	-	+	+	-	
TEŠANJ	OŠ "Kulin ban"	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
ŽEPČE	SMS Žepče	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	

Na području Zeničko-dobojskoga kantona, prema mišljenju tamošnjega nadležnoga kantonalnog ministarstva, ne postoje više "dvije škole pod jednim krovom".

Svezame, otvori se; studija slučaja

O nestručnosti u pristranosti u procesu odabira udžbenika

Pozitivan primjer integracije je Brčko, gdje su jedino table podijeljene. A krede?

najčešće se odlučuju za hrvatski, a đaci iz istočnog Mostara za bošnjački nastavni plan i program. Prema mišljenju njenih sagovornika, grad i škola ne mogu ništa više uraditi, jer se odluke kantonalne vlasti i pedagoškog zavoda u vezi sa planom i programom moraju poštovati. Zajednički plan i program jednostavno ne postoji, čak ni u integriranim školama. To znači da bilo kakvi napori da se takva situacija promijeni ostaju blokirani zbog trenutne političke situacije.

49. Ipak, počele su se organizirati zajedničke van-nastavne aktivnosti, a upravna su tijela, kao vijeća nastavnika, roditelja i učenika, integrirana, što olakšava interakciju i organizaciju zajedničkih aktivnosti, kao što su takmičenja. **Đaci, međutim, tvrde da veza između zajednica nije dovoljno jaka, te da žele više zajedničkih aktivnosti.** Nastavnici organiziraju dramske sekcije odvojeno, ne dajući informaciju đacima iz drugih zajednica o tome kako da se uključe u njihove aktivnosti. Osim toga, postoje i problemi tehničke prirode koji onemogućavaju druženje, jer, na primjer, ne postoji kantina gdje bi učenici mogli zajedno jesti. Interesantno je da đaci sami organiziraju druženja van škole; primjer su aktivnosti *izgradnje mostova* ispred škole i na Starom mostu. Preporuka je izvjestiteljice da se ovakvim manifestacijama dâ veća podrška.

50. Sistem koji je uspostavljen u Brčko distriktu BiH često se navodi kao dobar primjer integrirane škole, gdje đaci iz različitih zajednica zajedno pohađaju nastavu i gdje se nastava odvija na njihovim maternjim jezicima u istom razredu. Prema Zakonu o obrazovanju u osnovnim i srednjim školama Brčko distrikta BiH, *Bosanski, hrvatski i srpski književni jezik, te latinično i ćirilčno pismo su u ravnopravnoj upotrebi u nastavi i van-nastavnim aktivnostima u osnovnim i srednjim školama Distrikta* (član 13). U Zakonu stoji da učenici imaju pravo da se izražavaju na jeziku na kojem to žele, te da se službeni školski dokumenti izdaju na jeziku u pismu koje želi đak, odnosno njegovi roditelji. **U razredu je jedino tabla podijeljena, pa nastavnici mogu koristiti i latinicu i ćirilicu, te pokazati razlike među jezicima.**

B. Zajedničko jezgro nastavnih planova i programa

51. Razdvojena nastava omogućava, i naizgled ima za cilj održavanje nastave prema neusklađenim planovima i programima, kao i različite interpretacije u

sklopu nacionalne grupe predmeta – jezika i književnosti, prirode i društva, vjeronauke, geografije i historije.

52. Međunarodna zajednica već više od deset godina pokušava pokrenuti proces usvajanja zajedničkog jezgra nastavnih planova i programa kako bi se smanjile

razlike u pogledima đaka i promoviralo zajedničko znanje i razumijevanje. Okvirni zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju BiH iz 2003. godine predviđa uspostavljanje zajedničkog jezgra planova i programa za sve javne i privatne škole, koji se sastoji od *nastavnih planova i programa sa što je moguće širom zajedničkom jezgrom za sve predmete osnovnog i srednjeg obrazovanja* (član 42). Svi ministri obrazovanja su se obavezali da će se zajedničko jezgro u škole koje su u njihovoj nadležnosti uvesti u školskoj 2003/2004. godini.

53. Nažalost, u cijeloj BiH vlada mišljenje da reforma nije donijela značajno poboljšanje, te da nastavni planovi i programi

koji se danas koriste u Bosni i Hercegovini i dalje sadrže etničke elemente, a pogotovo u *nacionalnoj grupi predmeta*.

54. Jedna od prepreka koju je naveo veliki broj sagovornika jeste duboka politizacija obrazovnog sistema. **Vrlo je zabrinjavajuće što preovlađava mišljenje da su školski odbori većinom sačinjeni od političara, da su samo produžena ruka političkih stranaka, a da finansiranje škola zavisi od stranačkog opredjeljenja.** Općinske vlasti imenuju školske odbore, koji zauzvrat imenuju direktore škola, a direktori onda zapošljavaju nastavnike. Također se treba posvetiti i pitanju sudbine onog nastavničkog kadra koji bi mogao postati višak i izgubiti posao nakon usklađivanja nastavnog plana i programa i reintegracije škola, imajući u vidu i pad nataliteta.

55. Tokom posjete BiH, specijalna izvjestiteljica sastala se i sa predstavnicima Mreže vijeća učenika BiH koji se bore za jedinstveni sistem obrazovanja. Gospođa Shaheed također je imala priliku prisustvovati protestima srednjoškolaca u Sarajevu, koje je organizirala Mreža vijeća učenika BiH, a koja ujedinjuje 292 vijeća učenika u cijeloj BiH. Srednjoškolci su od ministarstava obrazovanja tražili odgovore na mnoga pitanja, a jedno od njih je bilo i uvođenje univerzalnog nastavnog plana i programa za sve škole u BiH.

Srednjobosanski kanton – županija

Općina	Naziv škole	Zajednički direktor škole	Zajednička administracija	Objedinjeni školski odbor	Zajedničko vijeće roditelja	Dodatne zajedničke aktivnosti	Zajednička zbornica	Zajednički nastavnici	Zajedničke smjene	Zajednička gimnastička sala	Zajednički ulaz	Napomena
JAJCE	OŠ "13. rujan" i OŠ "Berta Kučera"	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	U OŠ "Berta Kučera" (bos.) nalaze se područna odjeljenja OŠ "13. rujna" (hrv.)
JAJCE	OŠ "Braća Jezerčić" i OŠ "Berta Kučera"	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	U OŠ "Braća Jezerčić" (hrv.) nalaze se područna odjeljenja OŠ "Berta Kučera"
BUGOJNO	Treća OŠ (bos.) i Prva OŠ (hrv.)	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	Dvije škole pod jednim krovom
BUGOJNO	OŠ "Bristovi" i Prva OŠ	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	U OŠ "Bristovi" (bos.) nalaze se područna odjeljenja Prve osnovne škole (hrv.)
VITEZ	OŠ Vitez (hrv.) i OŠ Vitez (bos.)	-	-	-	-	-	-	-	+	+	-	U OŠ Vitez (hrv.) nalaze se područna odjeljenja OŠ Vitez (bos.)
FOJNICA	MŠŠ "Zijah Dizdarević" i OŠ "M. Rizvić" i PŠ "I.G.Kovačić" Gojevići	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	U zgradi MŠŠ "Z. Dizdarević" nalazi se OŠ "M. Rizvić" i PŠ I.G.Kovačić – Gojevići
KISELJAK	OŠ Kiseljak-Bilalovac i OŠ Brestovsko	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	Dvije škole pod jednim krovom
KISELJAK	OŠ Gromiljak i OŠ Kiseljak 1 – Bilalovac	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	U OŠ Gromiljak (hrv.) nalaze se područna odjeljenja OŠ Kiseljak 1 – Bilalovac (bos.)
BUSOVAČA	OŠ Busovača i OŠ Kačuni	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	U OŠ Busovača (hrv.) nalaze se područna odjeljenja OŠ Kačuni (bos.)
VITEZ	MŠŠ Vitez i SŠ Vitez	-	-	-	-	+	+	+	+	+	+	Dvije škole pod jednim krovom
BUSOVAČA	SŠ Busovača i MŠŠ Busovača	-	-	-	-	+	-	-	-	+	+	Dvije škole pod jednim krovom
BUGOJNO	Gimnazija Bugojno i Srednja škola Uskoplje	-	-	-	-	-	+	+	+	+	-	U Gimnaziji Bugojno (bos.) nalaze se područna odjeljenja Gimnazije Uskoplje (hrv.)
GORNJI VAKUF – USKOPLJE	MŠŠ Gornji Vakuf i SŠ Uskoplje	-	-	-	-	-	-	-	+	+	-	Dvije škole pod jednim krovom

Pravni subjekt	Naziv škole	Broj škola
*	OŠ Divičani i PŠ "Berta Kučera" (bos.) i PŠ "13. rujan" (hrv.), OŠ "Bristovi" i Prva osnovna škola Bugojno (hrv.), Gromiljak i Bilalovac, Busovača i Kačuni, OŠ Vitez (bos.) i OŠ Vitez (hrv.), srednje škole: Gimnazija Bugojno i Srednja škola Uskoplje	7
**	Treća osnovna škola Bugojno (bos.) i Prva osnovna škola Bugojno (hrv.), OŠ Kiseljak 1 – Bilalovac i OŠ Brestovsko, srednje škole: Srednja škola Vitez (bos.) i Srednja škola Vitez (hrv.), SŠ Busovača (hrv.) i MŠŠ Busovača (bos.), SŠ Uskoplje (hrv.) i MŠŠ Gornji Vakuf (bos.)	5
***	Na četiri lokacije nalaze se PŠ OŠ "Berta Kučera" (bos.) i PŠ OŠ "13. rujan" (hrv.)	4
****	OŠ "Muhsin Rizvić" i PŠ "I.G.Kovačić" su u zgradi Srednje mješovite škole "Zijah Dizdarević" (bos.)	1

* jedan pravni subjekt, uključujući i područne škole koje pripadaju drugom pravnom subjektu (ukupno četiri škole u četiri objekta, uključujući i područna odjeljenja drugih škola).

** dva pravna subjekta u jednoj zgradi (dvije škole pod jednim krovom – osam škola u četiri objekta).

*** dva pravna subjekta (dvije škole) imaju područne škole u jednoj školskoj zgradi.

**** dva pravna subjekta (jedna osnovna i jedna srednja škola), te područna odjeljenja treće škole u istoj zgradi.

56. Visoki predstavnik za Bosnu i Hercegovinu je rekao da je početak školske 2013. godine obilježila rasprava o nastavnom planu i programu koji se koristi u školama u Republici Srpskoj koje pohađaju povratnička djeca iz reda bošnjačkog naroda. Zbog toga je došlo do bojkota nastave u velikom broju škola. Visoki predstavnik je naglasio kako ovaj problem nije karakterističan samo za Republiku Srpsku, nego da je on rezultat neuspjeha nadležnih tijela u BiH da u posljednjih 11 godina pronađu dugoročno rješenje koje se može primijeniti u cijeloj BiH i koje će garantirati jednaka prava sve djece na obrazovanje.

57. Iako je u Brčkom zajedničko jezgro nastavnog plana i programa bolje razvijeno, kultura, jezik i historija još uvijek predstavljaju osjetljiva pitanja. Odgovorni u Brčko distriktu BiH kažu da ovim pitanjima pristupaju s oprezom, kako bi se očuvale različite karakteristike grupa, istovremeno ih ujedinjujući oko zajedničkih vrijednosti. Samo se časovi maternjeg jezika i vjeronauke održavaju odvojeno. Na nastavi iz maternjeg jezika koja se održava odvojeno počev od 6. razreda, izučavaju se bh. pisci iz sva tri konstitutivna naroda. Međutim, vlasti u Brčko distriktu BiH ne smatraju ovakav sistem idealnim, nego rade na njegovom unapređenju. Ondašnji nastavnici tako-

Do boljih udžbenika u tri koraka:

1. (P)opisati metode in-doktrinacije
2. U sadržaju udžbenika uz svaku lekciju navesti koji nastavni cilj se ostvaruje
3. Odobriti svaki udžbenik koji
  - a) ne sadrži metode in-doktrinacije
  - b) postiže ostvarenje obrazovnih ciljeva.

đer se slažu da stepen integracije nije zadovoljavajući.

58. Razlike u nastavnim planovima i programima stvaraju atmosferu unutar zajednice da se djeca kroz obrazovanje pretvaraju u *male etničke vojnike*.

Veliki broj sagovornika izrazio je mišljenje da se djeca iz druge zajednice odgajaju kao neprijatelji. Međutim, specijalna izvjestiteljica smatra da je potrebno provesti detaljnu studiju kojom bi se ocijenila istinitost ovakvih tvrdnji.

C. Učenje i pisanje historije

59. Mišljenje mnogih je da u Bosni i Hercegovini različite interpretacije historije koje djeca uče u školama stvaraju dublje podjele i etničku diskriminaciju. **Iako je postignut određeni napredak u eliminiranju eksplicitnog govora mržnje iz udžbenika historije i geografije, još uvijek postoje značajne i zabrinjavajuće razlike u podučavanju historije.**

60. U periodu između 1992. i 1995. godine, dok je trajao oružani sukob, kao i nakon njega, nastavni planovi i programi sadržavali su tri različite i često suprotstavljene verzije historije. Timovi međunarodnih eksperata odmah su nakon rata izvršili analizu svih udžbenika kako bi se iz njih uklonili uvredljivi sadržaji. Međutim, **korekcije su podrazumijevale brisanje ili zatamnivanje cijelih rečenica, u kojima se, naprimjer, spominje genocid ili agresija u udžbenicima u Federaciji BiH, bez ponuđenih prijedloga kako bi se o ovim traumatičnim historijskim događajima moglo pisati.**

61. Uz jaku podršku Misije OSCE-a u BiH i Vijeća Evrope, sva ministarstva obrazovanja su u aprilu 2005. godine usvojila Smjernice za pisanje i ocjenu udžbenika historije za osnovne i srednje škole u Bosni i Hercegovini (www.coe.ba/pdf/History_Report_22_April_05.pdf). Ove su Smjernice omogućile izradu naučno zasnovanih i objektivnih udžbenika u kojima se iznose različite perspektive, pružajući djeci priliku da se nauče toleranciji i potičući razvoj kritičke misli. Danas imamo novu generaciju značajno poboljšanih udžbenika izrađenih u skladu sa spomenutim Smjernicama. Osim toga, izrađen je i priručnik za nastavnike historije koji je podijeljen po školama.

62. Usprkos ovome, čini se da udžbenici historije još uvijek sadrže elemente etničke pristrasnosti. Sveobuhvatna studija udžbenika historije koja je objavljena 2007/2008. godine pokazala je da svi udžbenici historije za osnovnu školu napisani na hrvatskom jeziku predstavljaju historiju kao historiju Hrvata; svi udžbenici historije za osnovnu školu u Republici Srpskoj isti predmet uglavnom predstavljaju kao historiju Srba, a neki (ne svi) udžbenici historije desetogodišnjeg nastavnog plana i programa u Federaciji Bosne i Hercegovine, predmet historije pretežno predstavljaju kao historiju Bošnjaka.

63. Podučavanje o oružanom sukobu od 1992. do 1995. godine i dalje je jedno od najproblematičnijih područja za nastavnike historije u Bosni i Hercegovini.

To je još uvijek veoma osjetljivo i ispolitizirano pitanje, pa se u nekim udžbenicima uopće i ne spominje, a ukoliko se spominje, većinom se to čini na pristrasan način i njime se manipulira s ciljem stvaranja odvojenih identiteta. Veliki broj sagovornika, uključujući i nastavnike, istakao je da izbjegavaju govoriti o ratu.

64. Udžbenička politika različita je u dva bh. entiteta. U Republici Srpskoj objavljuje se i odobrava samo jedan udžbenik za svaki razred, iako je specijalnoj izvjestiteljici rečeno da su đacima dostupni moderni udžbenici sa dodatnim materijalom, kako bi mogli razvijati kritičko razmišljanje. Izvjestiteljici je također rečeno da su od 2007. godine i strukovne škole počele koristiti novu generaciju udžbenika u kojima se historijski događaji posmatraju iz različitih perspektiva i koje su priredili autori različite etničke pripadnosti. U Republici Srpskoj monopol na tržištu udžbenika drži jedna izdavačka kuća, koju je 1993. godine formirala vlada Republike Srpske.

65. U Federaciji Bosne i Hercegovine postoje tri službeno odobrena udžbenika za svaki razred. Nastavnici, uz dogovor sa svojim kolegama, mogu odabrati koji će udžbenik koristiti, ili tu odluku za njih donose pedagoški zavodi ili ministarstava obrazovanja. Specijalna izvjestiteljica je, međutim, prilikom svoje posjete saznala da je nedavno donesena odluka da se akreditira samo jedan udžbenik historije koji će tretirati historijske događaje iz više perspektiva, a koji se uvodi od 8. razreda. Kantoni sa hrvatskom većinom se, međutim, protive ovoj odluci.

66. Specijalna izvjestiteljica smatra da je pogrešno odobravanje samo jednog

udžbenika historije za svaki razred; ona umjesto toga predlaže da se ponudi nekoliko kvalitetnih udžbenika. U pose-

bnom tematskom izvještaju o pisanju i podučavanju historije (A/68/296) izvjestiteljica navodi kako multiperspektivni pristup omogućava pokrivanje svih historijskih događaja koristeći historijske izvore iz različitih perspektiva. Konkretno, **kada historiografija svakog naroda različito tretira historijske događaje i politički je obojena, objavljivanje historijskih izvora, kao i dodatnog nastavnog materijala suvisao je način predstavljanja osjetljivih pitanja i promoviranja kritičkog razmišljanja.**

67. Tokom svoje posjete, gospođa Shaheed upoznata je i sa pilot projektom koji se provodi pod pokroviteljstvom Misije OSCE-a u BiH a koji podržava Vijeće Evrope, u kojem se predlaže promjena fokusa na ishode učenja iz predmeta historija od 6. do 9. razreda, što ona smatra veoma pozitivnom inicijativom.

68. Trenutna politička situacija ne doprinosi postizanju napretka po pitanju integracije obrazovanja. Naprimjer, Narodna skupština Republike Srpske je 27. juna 2013. godine usvojila Deklaraciju o uzrocima, karakteru i posljedicama tragičnog oružanog sukoba u Bosni Hercegovini od 1992. do 1995. godine. U ovom se dokumentu kritizira rad Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju, Suda Bosne i Hercegovine i Tužilaštva Bosne i Hercegovine. Kao razlog rata navodi se *dominacija nad sr-*

pskim narodom u Bosni i Hercegovini. Bošnjački su političari reagirali nazivajući ovu Deklaraciju diskriminirajućim dokumentom koji falsificira historiju. Ovakvi događaji jasno pokazuju koliko je važno dati akademsku slobodu historičarima, naučnicima i nastavnicima, bez ikakvog uplitanja političara u njihov rad (više u paragrafima 70-73 originalnog izvještaja).

69. Prikupljene informacije ukazuju na to da se nastava iz književnosti koristi kao vrlo važno sredstvo pomoću kojeg nacionalističke ideologije kreiraju različite istine (uključujući i tumačenje historijskih činjenica), a koje u velikoj mjeri utiču na to kako se djeca međusobno percipiraju. Nacionalističke ideologije temelje se na legendama, jeziku, nacionalnim simbolima, teritoriji i neprijateljima, a književnost može biti veoma uticajno sredstvo, iako se ta činjenica često zanemaruje. Pisci, pjesnici i ostali koji se bave pisanjem uživaju pravo na slobodu umjetničkog izražavanja i kreativnost. Međutim, uzimajući u obzir da je osnovno obrazovanje obavezno, državni i entitetski organi vlasti trebaju ispuniti obaveze o obrazovnom sadržaju koje su propisane Okvirnim zakonom o obrazovanju iz 2003. godine (član 3) i međunarodnim standardima kada su u pitanju ciljevi koji se žele postići obrazovanjem. ●

Fotografija Gore: Osim što su rijetki, štrajkovi prosvjetnih radnika su politički korektni; ne dovode u pitanje sam koncept etničkog obrazovanja. Umjesto *politika van škole* trebalo bi pisati: *racionalizam van škole.*

Marke i feninzi

Biblioteka u čekaonici

I nakon deset godina, uprkos opštem slaganju o humanoj, pedagoškoj i kulturnoj vrijednosti projekta biblioteke na autobuskoj stanici u Zenici, ideja je još uvijek mrtav crtež na papiru. Razlog je, navodno, novac...

Ines Haskić

Ključna riječ: Biblioteka, knjižnica – zbirka knjiga sređena po autorskom ili predmetnom katalogu, koja pripada privatnim licima ili državnim institucijama, ili ustanovama u kojima se čuvaju zbirke knjiga.

Ovdje niko ne sjedi na podu sa mobitelom ili tabletom u rukama, jer je ovo bosanska stvarnost a ne američka serija. *Krezave* klupe, mrlje od ulja po peronima, smrad iz auspuha i prljavih kanti za smeće, zadimljene kafane koje neodoljivo podsjećaju na jugoslovenske filmove, ispućane zemljane površine bez ijedne travke – kao neke mape obilježene opušcima... Ono što izmamljuje osmijeh, ili neku iskru zadovoljstva na licima čekača prijevoza je neki slučajni susret, ili dolazak autobusa koji kasni, ili skockani tamnoputi dječak koji zapjeva Halida da bi dobio pola marke, ili dugogodišnji vjerni čuvar stanice, krzneni sumo-borac, koji se obiljuje oko đaka sa načetim užinama. Zarobljeni u sivilu i tjeskobi koje ih okružuju, ne obraćaju pažnju na veliko prljavo staklo iznad natpisa *Autobuska stanica Zenica*.

Slavica Hrnkaš ne vozi automobil. U čekanjima autobusa za Sarajevo često je posmatrala đake koji se tu ili mrznu lagano obučeni ili dosađuju; puše ili kad imaju novca obilaze kafiće i kladionice. Kako je cijeli svoj radni vijek, kao bibliotekarka, provela sa djecom u nastojanju da odgovori na sve njihove potrebe, i na stanici je odmah uočila sve probleme sa kojima se svakodnevno suočavaju.

Slavicina fantazija

Mene strašno boli, i sada isto kao i prije deset godina, to što smo mi kao društvo toliko nepravedni prema toj djeci. Nisu ništa manje pametna od djece koja žive neki nazovimo to moderni život u gradu. Iako su vrlo inteligentni, niko im ne pruža šansu da budu dio vremena u kojem žive. Željela sam da ispravim tu njihovu nevidljivost i svima pokažem koliko vrijede. Motivacija više bila je saznanje da mnogi od njih često nemaju nikakvu udobnost ni u svojim vlastitim domovima. Počela sam da zamišljam prostor u kojem bi ti đaci boravili dok čekaju prijevoz. Željela sam da im ponudimo sadržaje koji mnogi od njih nemaju tako lako dostupne. Sigurna sam da bi im taj prostor pomogao da se ostvare; da bi duhovno siromaštvo na koje su prisiljeni koliko-toliko ublažili. Tada nisam ni znala da pojedini učenici autobus čekaju i do pet sati. Sjetila se da je u Našoj riječi pročitala oglas u kojem Zenicatrans iznajmljuje prostor restorana uz zakupninu od 3.500,00 KM. Ako im licitacija ne uspije, možda se može postići neki dogovor. Ta ideja ju je odvela do opštinskog načelnika Huseina Smajlovića.

U inicijativi koju sam poslala načelniku nije pisalo ništa konkretno, imala sam samo ideju. Objasnila sam da bih voljela da u narednoj godini pokušamo da otvorimo odjeljenje Biblioteke na autobuskoj stanici koje bi bilo namijenjeno, prije svega, velikom broju srednjoškolaraca i studenata koji svaki radni dan i po nekoliko sati gluhare po stanici. Tamo bi ta djeca mogla da završe svu zadaću koju imaju, da se odmire ili da budu dio različitih kreativnih sadržaja koje Biblioteka nudi. Smatrala sam da bi jedan ovakav prostor na poseban način doprinio imidžu grada, prvom utisku prolaznika kroz naš grad, a mogao bi biti i neki oblik info-centra ili nekog prvog potrebnog online krova kojeg Zenica nema. Nadala sam se da će se ta ideja dopasti načelniku. U Ljubljani jedan ovakav projekat živi već godinama, to nije nikakva fantazija. Nisam znala ni koliko bi sve to koštalo, ali sam bila uvjerena da je to najjeftiniji mogući način da ovi mladi građani Opštine korisno i kreativno koriste to inače uzaludno potrošeno vrijeme. U Opštini nije razvijena mreža biblioteka, seoskom i prigradskom stanovništvu je potpuno uskraćena biblioteka usluga. Ovo bi bio najjeftiniji način da se taj problem ublaži. Učenici bi mogli biti naša pokretna biblioteka, preko njih bi članovi

Fotografija
Lijevo: Prostor
nesuđene biblioteke,
autobuska stanica Ze-
nica, februar 2015.

njihove porodice, ali i komšije, mogli doći do knjiga koje žele čitati. Da ne bi ispalo da to sve Slavica fantazira, da je to nešto što ne treba nikome, uradila sam anketu.

Gledam odakle se vedri

Na anketu s pitanjima za đake odakle putuju, koliko čekaju prijevoz i šta rade dok čekaju, da li žele biblioteku i koji sadržaji bi ih interesovali, odgovorilo je 1157 učenika.

U bibliotekama ne bi trebali da sjede ljudi koji nemaju položen stručni ispit, koji nemaju predstavu o tome kakva je njihova uloga, koji su psihički nestabilni ili bolesni... Biblioteka nije mjesto ni za tehnološki višak ni za one kojima treba još malo do penzije, koji nisu za učionicu. Ona ne služi za zijevanje i ispijanje kafe. Trebala bi da bude besprijekorno organizovana i uređena tako da odgaja djecu, unapređuje njihova znanja i vještine, pruža im dopunsko obrazovanje, provocira kreativnost... Danas se u škole može ući samo ako si prethodno dobio posebno odobrenje, kao u Pentagonu, a rad biblioteka kontrolišu isti ljudi koji kontrolišu i matematiku, jezike, biologiju itd. Da im je tako iskreno stalo do đaka, pa na kraju i njihove sigurnosti, sigurno bi jednako brinuli i o sadržajima koje im serviraju.

Fotografija
Gore: Slavica Hrnkaš,
idejni tvorac biblioteke
u čekaonici

Đaci iz 78 različitih mjesta, iz svih zeničkih srednjih škola, bili su oduševljeni idejom. Samo 38 učenika nije zaokružilo DA.

Jedan učenik autobus čeka čak pet sati. Jedan, dva, tri ili četiri sata u dolasku/odlasku čeka 213/624 učenika. Ostali svoj prijevoz čekaju do pola ili pola sata. Željeli su da imaju odmor u toplom i ugodnom prostoru, ali i mjesto gdje mogu da nauče zanimljive stvari. Pokazali su i veliko interesovanje za sve sadržaje biblioteke. Ovako su glasali: korištenje interneta, čitaonica radi učenja i pisanja zadaće, lektira, računari radi zadaće i učenja, čitaonica radi čitanja štampe, e-mail, kulturni sadržaji i knjige za druge članove porodice. Ono što su sami dodali: zajedničko učenje i pisanje zadaće, upoznavanje, druženje, gledanje filmova, razgovori i radionice na neke zanimljive teme, kursevi...

Kad je mračno strahujem. Sjedim i mrznem se, gledam druge ljude kako putuju za svojim poslom, a ja i dalje čekam. Skakućem da se ugrijem. Idem iz kafića u kafić kad imam para. Ubijam se od dosade po ulici. Gledam odakle se vedri. Stojim isto budala na stanici. Žalim za izgubljenim vremenom. Ne radim ništa korisno i pametno. Gubim vrijeme na gluposti. Ubijam vrijeme. Šetam po gradu i jedem. Pijem kafu. Čekam. Igram bilijar. Idem u kladionicu. Hodam po stanici. Dosađujem se. Bezveze trošim vrijeme. Ubijam vrijeme. Sve njihove odgovore bi, metaforički, mogao zamijeniti jedan grafit koji je prije nekoliko godina osvanuo u zeničkom naselju Radakovo, a prepričavan je čak i u kulturnoj radio emisiji *Oblak u bermudama* Beograda 202: *Mi nismo narkomani nama je dosadno.*

Zašto biblioteka

Prema rezultatima ove ankete, bibliotekarka i arhitektica Zijada Đurđević iz NUBBiH izradila je kompletno idejno rješenje i poklonila ga Biblioteci. Sve nabrojane želje učenika, kao i izvrsne ideje koordinatorice projekta Slavice Hrnkaš dobile su u tom projektu svoj kutak. Ništa nisu zaboravile, od sadržaja za otkrivanje talentovanih do instrukcija slabijim učenicima. Slavica nastavlja:

Diplomirala sam i vratila se u Zenicu i pored dvije sjajne ponude koje sam imala u Sarajevu

– da ostanem na fakultetu i da radim u Izvršnom vijeću. Imali smo tu neku društvenu odgovornost. Došla sam puna nade da ću svoje znanje uložiti u ovaj grad, da konačno imamo biblioteku koja će odgovarati djecu i djecu čitaocima – prvo djecu kao ljudska bića. Sve ovo što danas imamo to je uglavnom improvizacija. Od članarina koje primamo plaćamo dio komunalija, jer nemamo dovoljno, umjesto da sve to potrošimo u nabavku knjiga. Imamo minimalni broj radnika i svi sve radimo. Nadala sam se da ću ovim projektom ostvariti svoj san.

Sa cjelovitim projektom, a to znači s kompletnom tehničkom dokumentacijom (koju je za njih besplatno uradilo JP za prostorno uređenje i planiranje grada Zenice) odlaze kod načelnika Smajlovića. Njegova podrška pali zeleno svjetlo: Upravni odbor i menadžment Stanice jednoglasno ustupaju restoranski prostor zeničkoj Biblioteci.

Mi nismo narkomani nama je dosadno.

Sad treba pronaći 250.000 KM za realizaciju. Nadaju se da će se ova ideja učiniti interesantnom i nekim stranim organizacijama. Nije im bitno da li će donacija biti u novcu, materijalu ili potrebnoj opremi i namještaju... Osim novca, iskršava i druga prepreka: Kanton ne daje saglasnost za otvaranje nova dva radna mjesta. Slavica objašnjava:

Svi su mislili i to da Strategija razvoja kulture, koju smo radili, neće proći jer je nijedan

drugi kanton nema, ali kada smo je detaljno obrazložili dobili smo jednoglasno DA – niko nije rekao da je kultura u ovom momentu luksuz. Ovo nije neproduktivno zapošljavanje, naprotiv, značajni rezultati koje donosi vrijeme su vrlo mjerljivi. Sve može da se prati, koliko djece tu boravi, kakvi su bili na početku, kakvi su na kraju...

To je bilo prije deset godina, a danas?

Prostor je i danas, poslije deset godina od inicijative, urađenog i predloženog rješenja, prazan. I dostupan. Slavica nastavlja svoju priču:

Nadala sam se da ću ovaj projekat kad-tad ostvariti, da se taj prostor neće potrošiti za nešto drugo jer je idealan za biblioteku, ali, kako mi je ostalo još samo dvije godine do penzije, šanse da se to desi sve su manje. Nudili su mi da napravimo neku improvizaciju, da se dio tog prostora samo malo doradi. Nisam pristala. Ta djeca zaslužuju da imaju svu potrebnu udobnost, imaju sasvim dovoljno improvizacija u svom životu. Ako ih dovedem u neki ćoškić, to nije ništa više od čekaonice. U školama su mi objasnili da je sve ovo na neki način opasno, jer su đaci-putnici često problematični. To me samo još više motivisalo. Možda bi problem riješio videonadzor, ali ne bih se bunila ni da su nam za početak osigurali jednog zaštitara kao pomoć. To nije nikakav razlog da odustanemo.

Kolo sreće

Midhat Kasap, direktor Opće biblioteke Zenica, objašnjava gdje se kolo zatvorilo.

Drago mi je da u ovoj zemlji još uvijek ima onih koji razmišljaju na isti način kao bibliotekari. Tačno je da je u Zenici prije nekih deset godina bio aktuelan projekat Autobuska stanica za đake, studente i putnike. Nažalost, sredstva za uređenje i opremanje prostora za početak rada, te potreba za novim uposlenicima osnovni su razlozi zbog kojih taj projekat nikada nije realizovan. Kanton, naš finansijer, još prije nekoliko godina zabranio je nova upošljavanja i tu se vrzino kolo zatvara.

Te 2005. godine niko nije vjerovao da će komentar jednog od učenika staviti pečat na ovu priču: *Sumnjam da će se ovo ostvariti ali neka vam bude. Hvala na ideji.*

Fotografija
Gore: Pas Bucko,
dežurni za dočeke i
ispraćaje

Matematika

Ako jedna školska godina ima 36 sedmica, odnosno 180 radnih dana, jedan učenik-putnik, koji autobus čeka pola sata, i u odlasku i u dolasku, u čekanju godišnje protraći 180 sati. Za četiri godine obrazovanja to je 30 dana. Pomnožite to sa 3.000 srednjoškolaca-putnika, i sa deset godina, otpišite kašnjenja, osnovce, studente (Zenica je u međuvremenu dobila Univerzitet) i podijelite s 250.000. Ispadne trideset feninga dnevno, po učeniku.

U mandatnom periodu 2010–2014. Skupština Zeničko-dobojskog kantona zasjedala je 443 sata;¹ otprilike 110 sati godišnje, 10 mjesečno, s rezultatom – jedan usvojeni zakon mjesečno. Za takav rad i takvu efikasnost prosječna plata poslanika bila je 1000 KM. Ispadne trideset maraka dnevno, po poslaniku. Naravoučenije, za mlade: na poslanicima svijet ostaje. ●

¹ Na održanim sjednicama Skupštine Zeničko-dobojskog kantona (ZDK) u razdoblju od 01.11.2010. do 31.08.2014. godine, realizirano je ukupno 395 točki dnevnog reda (5,2 točke po sjednici), dok je u navedenom razdoblju realizirano ukupno 413 mjera (5,4 mjere po sjednici). Također, održana 61 sjednica Skupštine ZDK u mandatnom razdoblju 2010.-2014. godine, trajala je ukupno 443,13 sati ili 5,49 sati po sjednici, dok su stanke u radu održanih sjednica trajale ukupno 73,55 sati, pa je tako na stanke u radu svake održane sjednice u navedenom razdoblju utrošeno cca 1 sat vremena (00:58 sati). Izvor: cci.ba

Fotografije

Gore: 3D prikaz idejnog rješenja biblioteke.

Desno je *mediaroom*, sala za filmove, muziku, prezentacije i sl. *Autodesk* program.

Opis crteža: dvije učionice (mogu biti i jedinstven prostor), kafić (prostor bi prepustili da neko organizuje na nivou školske kantine), garderoba, multimedijalna učionica, sanitarije (prilagođeno i osobama sa invaliditetima), velika sala koju čine pult sa dobrom vizuelnom kontrolom kompletnog prostora i dvije čitaonice; glavna ima 55 čitaoničkih mjesta, 12 mjesta za online pretraživanja, 4 mjesta u zasebnim ustakljenim kabinama (instruktivno i individualno učenje) i police za knjige, dok čitaonica za štampu ima 22 čitaonička mjesta (fotelje i stolice) i podium.

Prostor bivšeg restorana je državno vlasništvo. Nalazi se na spratu Autobuske stanice i ima 390,00 m². Prva komšinicica je Željeznička stanica. Trenutno je u prilično lošem stanju i zahtijeva temeljitu i opsežnu adaptaciju. Potrebno je: demontirati i porušiti sve postojeće pregrade; zamijeniti komplet podove u svim prostorima; zamijeniti i prilagoditi kompletne instalacije; izgraditi nove pregrade; klimatizirati kompletan prozor i rekonstruirati mreže centralnog grijanja. Prostor bi trebalo opremiti tipskom opremom po izboru korisnika ili donatora.

Zabavljam se kao Amerikanac, pred televizorom. I prosto vidim koliko je ta televizija postala moćna i svemoćna i da bi na nju trebalo mnogo, mnogo pažnje obratiti. Ona učini nekako čovjeka, šta ja znam, polukulturnim na neki televizijski način. Ono što daje televizija, to mu je sve. Evo, kad se to i sa mnom događa, mislim se šta li tek očekuje razne ljude drugih struka.

Branko Ćopić, 1915-2015.

Intervju: Srđan Puhalo, naučnik, bloger i tviteraš

Jedan neobičan doktorat

Koliki je udio nacionalizma u procjeni ljepote, gdje se slobodno mišljenje i akademska zajednica razilaze, šta je nauka danas i čemu služi, šta bi baba Radojka rekla o toj temi.

Razgovor vodio: Nenad Veličković

Srđan Puhalo je rođen u Kalinoviku, fakultet je završio u Beogradu, doktorirao u Sarajevu, živi u Banjaluci, djeluje kao slobodnjak sa impresivnim CV-jem; na 13 stranica, bez preda, fontom 10, nabrojane su mnogobrojna istraživanja, uglavnom javnog mnijenja, vezana ili za politiku ili za ekonomiju. Sa preko pet hiljada followera na Twitteru, jedan je od najaktivnijih i najprovokativnijih domaćih članova ove zajednice.

Za razgovor sa Srđanom Puhalom, tviterašem, blogerom i doktorom psihologije, povod je objavljivanje njegove knjige *Kako opažamo druge etničke grupe i njihove članove* na sajtu Školegijuma. U knjizi, njegovoj disertaciji, na zanimljiv se način bavi stavovima srednjoškolaca vezanim za nacionalizam i procjenu individualne fizičke ljepote. Ona nije privukla pažnju bosanskohercegovačke javnosti, iako je njena tema aktualna, a rezultati prilično iznenađujući i, što je mnogo važnije, inspirativni.

Školegijum: Za potrebe istraživanja, predstavljenog u knjizi, dva puta si posjetio učenike sarajevske, mostarske i banjalučke gimnazije, njih ukupno 342 (od toga 70 % djevojaka). Dao si im da popune neke ankete i da ocijene neke slike. U anketama si želio da saznaš kakve stereotipe imaju o svojim a kakve o drugim nacionalnim kolektivima. Također, zanimalo te imaju li neke ratne stresove, u kakvim porodicama žive... Kad si to utvrdio, ponudio si im slike devet djevojaka, da procijene njihovu ljepotu, prvi put u decembru 2010. a drugi put u aprilu 2011. godine. Drugi put istoj djeci pokazao si iste slike, ali su djevojke na slikama ovaj put imale imena, i to one dvije koje su prvi put ocijenili kao najljepše imale su sada imena dvije tuđe etničke grupe. Zanimalo te, ako sam dobro razumio, hoće

li se hrvatskim srednjoškolcima, naprimjer, iste djevojke manje svidati ako se nepoželjno zovu, recimo, srpskim imenima. Šta si ustanovio?

Puhalo: Istraživanje je pokazalo da gimnazijalcima ništa ne znači da li je neko Srbin, Hrvat ili Bošnjak kada procjenjuju njihovu ljepotu. Ti rezultati se donekle razlikuju od rezultata dobijenih u svijetu, ali istovremeno pokazuju da stereotipi i predrasude prema pojedinim narodima u BiH nisu toliko važne kada procjenjujemo ljepotu drugih.

Školegijum: Tvoja knjiga puna je tabela, a tabele prepune brojeva sa više decimala. Kad se te silne cifre prevedu u riječi, šta nam otkrivaju: u kojem od ova tri grada su anketirani srednjoškolci najveći nacionalisti?

Školegijum: Rezultati koje smo dobili na skalama koje su mjerile tri vrste nacionalizma su veoma interesantni. Svaki od tri grada je bio specifičan po nečemu. U Banjaluci je etnocentrizam (kao jedan od najvulgarnijih oblika nacionalizma) najizraženiji, u Mostaru nacionalizam kao pripadnost grupi, što se može objasniti njihovom percepcijom i osjećanjem da nemaju političku moć u državi u kojoj žive, a u Sarajevu kosmopolitizam. Slične rezultate smo dobili 2006. godine na studentskoj populaciji u istim gradovima u kojima se realizovalo i ovo istraživanje. Dobijeni rezultati na ove tri varijable pokazuju da su gimnazijalci iz Mostara sličniji svojim vršnjacima iz Banjaluke nego vršnjacima iz Sarajeva. Možemo se zapitati zbog čega je to tako? Izgleda da, opravdano ili neopravdano, osjećanje ugroženosti jedne etničke grupe i te kako utiče na njenu homogenizaciju i izražen etnocentrizam.

Školegijum: Isti đaci su gledali iste slike, u razmaku od četiri mjeseca. Pretpostavio si da će u tom periodu zaboraviti kako su ranije ocijenili djevojke. Međutim, svi su, u sva tri grada, i prvi i drugi put izabrali iste najljepotice. Ono što u radu nisi objasnio, a meni se čini jako zanimljivo, jeste činjenica da su svi kod drugog ocjenjivanja davali veće ocjene. Odnosno, kod drugog gledanja sve su djevojke dobile proporcionalno veće ocjene. Zašto?

Puhalo: Ispitanici nisu znali da će biti i drugi krug istraživanja i vjerujem da su

zaboravili kakve su ocjene davali prvi put. Ono što je interesantno da su kod drugog kruga djevojke ocjenjivali, u sva tri grada, kao još ljepše i ja za to nemam racionalno objašnjenje. Oni se nisu obazirali na imena i prezimena djevojaka sa fotografija, već su se izgleda usmjerili na njihovu ljepotu. Mladi ljudi, što je sasvim očekivano, u Bosni i Hercegovini imaju isti model ljepote.

Školegijum: Ima li proljeće veze s tim? Je li to racionalno objašnjenje? U smislu, priroda, cvijeće, behar, pa onda i u ljudima buja taj nagon za životom, i spremnost da se sve vidi boljim i ljepšim. Mogu li se Afrodite čarolije objasniti hormonima?

Puhalo: Psihologija nastoji da postane i ostane nauka, tj. da ima razrađene metode, što je moguće bolje instrumente i statistiku, ali moramo imati u vidu da ljudi nisu veš mašine za koje važe precizni i jasni zakoni mehanike. Mnogo je faktora koji utiču na čovjeka i on se ne može svesti samo na hormone, nesvjesno ponašanje, učenje, emocije, sredinu u kojoj živi ili gene. Naravno, psiholozi preferiraju određene teorije, ali objašnjavati čovjeka samo sa nekoliko faktora neminovno vodi ka njegovom osiromašenju i nerazumijevanju.

Školegijum: A ja bih rekao i degradaciji psihologije kao nauke.

Puhalo: To se najbolje vidi u praksi, kada pomazete ljudima da riješe neki svoj problem, tada je teorija u drugom planu. U svijetu se danas u savremenoj psihologiji koristi magnetna rezonanca, CT, genetske analize i još mnogo toga o čemu mi danas na našim prostorima možemo samo da maštamo. Postoje i razne psihologije i u okviru tih psihologija različite teorije i one koketiraju sa raznim srodnim naukama, tako da mi je teško reći da li smo bliži sociologiji ili medicini, ali meni se čini da je za razumijevanje čovjeka i njegovog ponašanja neophodan multidisciplinarni pristup, jer jedino tako možemo obuhvatiti svu punoću ljudskog života.

Školegijum: Ponosan si na svoj tviteraški uspjeh. Baba Radojka je postala brend. Kako kao psiholog procjenjuješ prosvjetiteljski kapacitet društvenih mreža?

Puhalo: Za mene su društvene mreže isto što i sjekira. I sjekira sama po sebi nije ni dobra ni loša, od nas zavisi kako ćemo

je koristiti. Internet je more informacija i mi moramo učiti mlade ljude kako da izdvoje ono što je tačno, korisno i dobro za njih, tj. moramo ih naučiti kako da prepoznaju šta je ono što je relevantna informacija, a šta obično smeće. S druge strane, društvene mreže vam daju mogućnost da se povežete sa mnogo ljudi, da razmjenjujete informacije i mišljenje o mnogo čemu. Više nismo ograničeni ni vremenom, ni prostorom, ni novcem da bismo došli do neke informacije, institucije ili osobe. I tu je obrazovni sistem veoma važan da pripremi djecu da mogu da prepoznaju istinitu, naučno utemeljenu i tačnu informaciju, da nauče da pretražuju baze podataka i da te informacije kritički preispituju. Ja društvene mreže koristim na ovaj način, ali i za aktivizam tj. da svoje ideje širim među ljudima, a da mi za to ne treba kompromis sa klasičnim medijima i novac. Nisam siguran da sam mnogo uspješan u tome ali znamo da *ne jebe lijep, već uporan*.

Školegijum: Dobro, ko je / šta je onda meta tvoje upornosti? Čini se da uživaš i da te zabavlja da s doktorskom titulom ostaješ izvan akademskih struktura. Je li to tvoj izbor?

Puhalo: Ja bih volio da se *uvalim* u akademske strukture, ali je cijena koja se mora platiti za to za moj ukus previsoka. Trenutno sam u poziciji da radim ono što volim i pristojno živim od onoga što radim i da glumim intelektualca. Inače, intelektualac je osoba koja hrabro ukazuje na problem u društvu, koje stručnjaci kasnije moraju da rješavaju. Još uvijek uspijevam da otkupim svoju slobodu, a to znači da mogu misliti svojom glavom, kažem glasno ono što mislim i ponašam se u skladu s onim što govorim. Priznaćeš da je to danas luksuz. Neće mi biti krivo ako me moja djeca budu smatrala budalom koja je išla protiv sistema, ali nikako ne želim da me opažaju kao pizdu koja je dobrovoljno prihvatila da ga sistem pravi budalom. Biti *antiprotivan* danas nije nimalo teško, ali nije baš isplativo, dovoljno je da kažete ono što vidite i što vam smeta i odmah od vlasti dobijete etiketu neprijatelja sistema. Ja sebe ne opažam kao žrtvu, već kao borca. Naše društvo je toliko nepravedno prema najvećem broju ljudi da je postalo nepristojno ćutati. Tru-

Fotografije
Ova i prethodna stranica: Slike devet djevojaka korištene u istraživanju. Izvor: Puhalo, *Kako opažamo druge etničke grupe i njihove članove*

dim se da ono što govorim bude zanimljivo, duhovito i malo drugačije od uobičajenog, jer ne želim da ta poruka prodre samo do mozga već i do srca ljudi, pa na kraju krajeva i da ih pokrene na akciju. Tada sam postigao puni efekat. Još uvijek nisam nikoga pokrenuo na akciju, ali ne smijemo zaboraviti onu poslovicu iz prethodnog pasusa. I možda sve ovo što radim i pričam izgleda pomalo djetinjasto i budalasto, ali ovo je moj izbor!

Školegijum: Ako sam dobro razumio, biti intelektualac i član akademske zajednice nije moguće? Misliš li samo na domaću akademsku zajednicu?

Puhalo: Naravno da je moguće, ali realno kod nas to nije baš česta pojava. Intelektualac je svjestan da svojim radom i svojim stavovima siječe granu na kojoj sjedi, dok akademska zajednica u BiH svojom poslušnošću, nezainteresovanošću i kukavičlukom gnoji to stablo na kojem sjedi. U tome je razlika.

Školegijum: Kako je tvoja disertacija primljena u akademskoj zajednici i kako je tvoj angažman povezan s njom?

Puhalo: Nemam pojma kako je primljena, a nisam povezan sa akademskom zajednicom.

Školegijum: Pa gdje si branio doktorat?

Puhalo: U Sarajevu.

Školegijum: Zašto ne u Banjaluci?

Puhalo: He he, i to je teorija zavjere... Da sam pravi Srbin to bih uradio u RS. Šalu na stranu, zato što tada nije bilo u Banjaluci, a u Sarajevu bilo po starom programu i nije bilo skupo. U Beogradu i Zagrebu je bilo po Bolonji i preskupo, ne bi mi se vratila investicija ni u sljedećem životu.

Školegijum: Kako ti se vraća u ovom?

Puhalo: Nikako ali sam u manjem minusu.

Školegijum: Pa što si uopšte ulazio u to?

Puhalo: Zato što sam želio da se bavim naukom.

Školegijum: Nauka nije odbrana doktora, pogotovo ne pred akademskom zajednicom kakvu si maloprije opisao. Šta je za tebe nauka?

Puhalo: Stalno traganje za istinom uz pomoć naučnih metoda s ciljem da društvo u kojem živimo učinimo humanijim i boljim.

Školegijum: A metode su? Odnosno, šta naučnu metodu razlikuje od nenaučne?

(*Da sam lep ko što sam uporan, gdje bi mi bio kraj?*)

Puhalo: Naučne metode se baziraju na određenim pravilima koja su racionalna, provjerljiva i koja su podložna stalnim provjerama. Naučno je sve ono što se može opovrgnuti, ako nešto ne možemo opovrgnuti onda to nije nauka već religija, magija i metafizika.

Školegijum: Kako bi se onda zaključci do kojih si došao u istraživanju mogli opovrgnuti? I u čemu je onda njihova vrijednost, ako nisu tačni? Šta bi baba Radojka rekla o tvom doktoratu?

Puhalo: Naravno da postoji velika mogućnost da na drugačijem uzorku, sa drugačijim etničkim obilježjima, u promijenjenom društvenom okruženju dobijemo i drugačije podatke, ali bih najviše volio da ova knjiga isprovocira neka slična istraživanja, sa istom ili sličnom metodologijom. Ovo je samo jedan dokument koji će opisivati Bosnu i Hercegovinu na početku 21. vijeka. Baba Radojka je 1946. kazala *Doće vrijeme kada će biti lakše doktorirati, nego emigrirati.* ●

Pripremila: Merima Dervišić

Kineski san o visokom obrazovanju i dilema koju nosi sa sobom

Portal *The Conversation* donosi priču o porastu broja studenata i studentica na univerzitetima u Kini (2000. godine bilo ih je 12,3 miliona, a do 2013. godine 34,6 miliona). Iako se strategija prema kojoj je univerzitetsko obrazovanje trebalo učiniti dostupnim većem broju studenata i studentica pokazala uspješnom, Kina se danas suočava sa problemom nezaposlenosti visokoobrazovanog kadra. Štaviše, univerziteti su geografski neravnomjerno raspoređeni, a ekonomski razvoj, kao i društvene promjene, u posljednje tri decenije stvorile su podijeljeno društvo, što se najviše odrazilo na visokom obrazovanju. Na inicijativu predsjednika Xija Jinpinga, Ministarstvo obrazovanja već od 2012. godine nastoji riješiti ove probleme, te se ozbiljnije zabaviti odnosom između socijalne pravde i sistema visokog obrazovanja.

Uloga klitorisa u svjetskoj revoluciji

Alice Dreger, američka bioetičarka (znate li šta je bioetika?) i profesorka na fakultetu medicine Univerziteta Northwestern je na portalu *Pacific Standard* pisala o tome šta bi seksualno obrazovanje u školama trebalo da obuhvati. Navodi da 44 % američke javnosti misli da je seksualno obrazovanje dijelom sistema Zajedničke jezgre (Common Core), a ono, naravno, to nije. Dijelom Zajedničke jezgre jesu matematika i engleski jezik. Autorica na šaljiv način poredi važnost jambskog pentametra i seksualne aktivnosti u životima tinejdžera, pronalazeći vezu između ove dvije stvari: užitak. Posebno joj smeta što se đacima tinejdžerima iz godine u godinu priča o tome kako pravilno staviti kondom, ili ih se upozorava u vezi sa trudnoćom i bolestima. To su stvari o kojima, naravno, treba razgovarati. Međutim, ona navodi kako postoje i drugi, jako važni, aspekti seksa. Predlaže da se u školi pozabavimo i pitanjima *dijelova*, kako kaže: trebamo se detaljno upoznati sa tim kako izgledaju genitalije (*Svijet bi bio puno bolji uko-*

liko bi svako znao da se klitoris ne nalazi unutar vagine). Još neke od tema koje bi uvela su pitanje uživanja, masturbacije (*česta, normalna, i ukoliko ne pretjerujete – bezopasna stvar*), pristanka (*Koga briga sa kim želite seks? Bitno je da ta druga osoba pristaje na odnos!*). Problem je što većina tinejdžera i tinejdžerki smatra da odrasli nisu u stanju o seksu reći istinu, pa ih više vole i ne pitati.

Za uspješno obrazovanje – riješimo se ocjena

Forbes je 28. februara objavio članak u kojem autor Nick Morrison iznosi sve prednosti izbacivanja ocjena iz sistema obrazovanja. Ocjene su tu da pokažu/izmjerne napredak i koliko đaci znaju, ali i da nam pokažu da li škola i učitelj/ce dobro rade svoj posao. Međutim, autor teksta tvrdi da nam ocjene ne mogu pokazati šta neki od naših đaka znaju. One nam ne mogu pokazati ukoliko nešto nije uredu ili na koji način možemo pomoći nekom đaku. Autor nas upoznaje sa pokretom *Teachers Throwing Out Grades* koji djeluje uglavnom preko društvenih mreža i čiji je najveći zagovarač Mark Barnes, koji tvrdi da, ukoliko odbacimo stari model i djecu uključimo u diskusiju o obrazovanju, djeca će više željeti da uče jer bro-

jeve i slova koji služe kao ocjene ona najčešće doživljavaju kao neku vrstu kazne. Umjesto toga, kaže on, trebamo im dati priliku da pričaju o onom što znaju i onom što misle da trebaju da urade.

Na koji je način obrazovanje oblikovalo komunizam na Kubi

The Atlantic je 26. februara objavio priču dvojice autora, od kojih je jedan bivši britanski ambasador na Kubi, s tezom da je sektor obrazovanja najbolji primjer razilaženja između Kube i SAD-a: u članku možemo pročitati detaljan prikaz promjena u sistemu obrazovanja na Kubi, od njene nezavisnosti 1902. godine, preko promjena koje je sa sobom donijela revolucija pa do danas, kada ponovno uspostavljanje diplomatskih odnosa sa SAD-om znači i nove prilike i moguće promjene. Iako članak daje detaljan prikaz situacije na Kubi (gdje se spominje činjenica da kubanska vlada i dalje tvrdi da ima akademski standard koji je jedan od najviših na svijetu i da je educirala desetine hiljada stranih studenata i studentica), autori priznaju da se u SAD-u zna vrlo malo o tome kako funkcioniše sistem obrazovanja na Kubi, te kakve su praktične mogućnosti u smislu suradnje na istraživačkom ili poslovnom planu. Iako priznaju da je tako, oni se u velikoj mjeri bave lekcijama koje Kuba može izvući iz američkog obrazovnog sistema, kao i ekonomskoj koristi koju garantira ovaj sporazum.

Mit o Minecraftu

Autorica Hana Schank je u istom časopisu (**Atlantic**) 20. februara pisala o Minecraftu, popularnoj igrici koja se sve više koristi i u obrazovne svrhe. Međutim, ona počinje članak tvrdnjom da *Minecraft nema veću obrazovnu vrijednost od, recimo, projektora koji koristimo u učionici.* Ustvari želi reći da je pompa oko Minecrafta donekle opravdana. Međutim, prema njenom mišljenju, Minecraft možemo zamijeniti bilo kojom drugom aktivnošću u kojoj će djeca uživati. Upozorava da su današnji roditelji pod velikim pritiskom: sa svih strana im se poručuje da igračke i aktivnosti njihove djece po svaku cijenu moraju biti edukativnog karaktera. Hana, međutim, tvrdi da je dovoljno da djecu pošaljete da se igraju van kuće, ili, ukoliko vam okruženje to ne dozvoljava, jednostavno pustite djecu da se spontano igraju: ukoliko se njihova igra odvija na maštovit način, zagarantovano je da će je pratiti i kognitivni razvoj. Roditelji ne treba da peče savjest jer se njihova djeca igraju na način koji je naizgled needukativan i ne povećava šanse da se njihova djeca upišu na dobar koledž – djeci treba ostaviti vremena da budu djeca i da uživaju u igri.

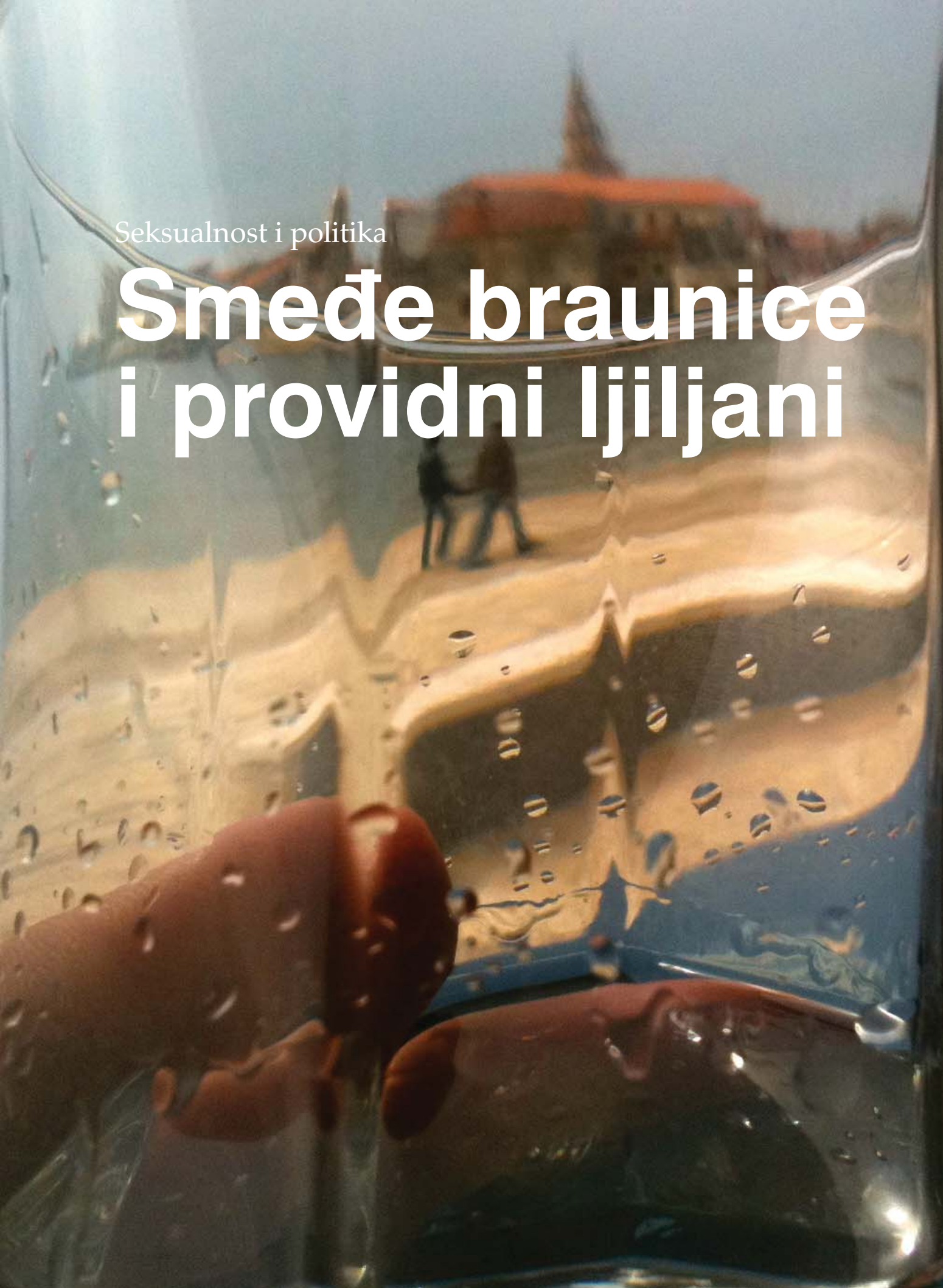

SAD ima više zatvora nego koledža

Washington Post je 6. januara objavio članak u kojem možete saznati koliko zatvora postoji u svakom američkom okrugu te koliko država godišnje potroši na smještaj, hranu i medicinsku brigu u njima. Ti podaci su bitni jer je, prema popisu stanovnika iz 2010. godine, otkriven broj od 2,3 miliona zatvorenika i zatvorenica (707 na svakih 100.000 stanovnika, što je najviše na svijetu). To znači da na jugu države, recimo, više ljudi živi u američkim zatvorima nego u univerzitetским kampusima, kao i to da u državi ima više zatvora nego koledža. Postoje razlike među pojedinim federalnim državama (Florida, Arizona i Kalifornija su one sa najvećim brojem stanovništva u zatvorima, uzimajući u obzir sve okruge). Članak također predstavlja i projekat umjetnika Joshua Begleya (Prison Map), koji se bavio utjecajem korektivnih institucija na reljef SAD-a, kao i odnos između samih institucija i prostora u kojem su smještene, te novca i materijala koji je u njih uložen. Pitanje koje autor teksta postavlja jeste da li postoje bolji načini da se potroši novac koji se danas ulaže u izgradnju zatvora u ovoj državi. ●

Seksualnost i politika

Smeđe braunice i providni ljiljani

Iako metodički superioran obaveznoj školi, skautski pokret u BiH još uvijek bojažljivo zaobilazi najvažnija savremena odgojna pitanja vezana za ljudska prava, skrivene kurikulume i indoktrinaciju djece

Nenad Veličković

Povod za ovaj tekst bila je vijest objavljena na sajtu Fusion, o djevojčicama – skautkinjama iz Oklanda, *smeđeberetkama*, uzrasta od 8 do 12 godina, koje kao glavni svoj programski cilj imaju borbu za rasnu raznolikost i prava obojenih djevojčica. Tako, naprimjer, bedževe (zvijezde, vještastva, krinove) dobijaju za poznavanje istorije Crnih pantera, dekonstrukciju Diznijevih crtića, podršku LGBT pokretu. Zbog otvorene i radikalne politizacije, ovaj ogranak pokreta nije dio skautskog pokreta Sjedinjenih Američkih Država.

Da li bi kao takve bile rado viđene u Savezu izviđača BiH?

Koristeći društvene mreže pozvali smo neke od starijih članica i članova ovog Saveza da učestvuju u improvizovanoj anketi, sa pitanjem i obrazloženjem sažetim u nekoliko sljedećih rečenica:

Izviđačka organizacija na više je načina dopuna obrazovnom sistemu, a u nekim slučajevima i njegova avangarda (odnos prema prirodi, npr. ili u odgovornosti prema lokalnoj zajednici). U tom smislu ona može i korigovati obrazovni sistem nudeći neka bolja programska, organizaciona i metodička rješenja.

Jedna od oblasti koja je izuzetno važna u odgoju i obrazovanju su pitanja ljudskih prava. S tim u vezi:

Na koji način program Saveza izviđača posvećuje pažnju ljudskim pravima, a posebno pravima LGBT osoba? Da li ste tim načinom zadovoljni?

Na LGBT temu odlučili smo se vezujući je, po dosta labavoj analogiji, sa temom rasizma u Americi, a po tome što su obje grupe izložene predrasudama i diskriminaciji u svojim društvima.

Odgovori izviđačkih aktivista bili su brzi i mogli bi se podijeliti u dvije vrste. Prvu bi činili načelni stavovi, u kojima se anketirani pozivaju na opšta načela pokreta, poentirajući pravo svakoga, pa i LGBT osoba, da, ukoliko prihvate skautski program, mogu bez izlaganja diskriminaciji biti članovi ili članice organizacije.

Druga vrsta odgovora ignorisala je ključni dio pitanja, LGBT osobe, naširoko afirmativno objašnjavajući sadržaje i metode rada s mladima u skautskoj organizaciji.

Niti jedan odgovor nije naveo neki primjer iz kojeg bi se vidjelo da Savez izviđača Bosne i Hercegovine prepoznaje ovu temu kao važnu. U zvaničnom programu ona se nigdje ne pominje. Djeca, koja i ovdje dobijaju *bedževe* kao vrstu priznanja za znanje, rad i doprinos zajednici, dužna su ispuniti veliki niz konkretnih zadataka, vrlo praktičnih i vrlo jasno postavljenih. (Nastavni planovi i programi za redovno i obavezno školovanje u poređenju sa izviđačkim su, u tom smislu, daleko zaostali.)

Zvanični program koncipiran je u šest oblasti: izviđački pokret, boravak u prirodi, ekologija, zdravlje i fizička kultura, organizovanje izviđačkog i društveno korisnog rada i, kao posljednja: duhovnost, kulturno-zabavne aktivnosti, upoznavanje i njegovanje tradicija i običaja. Seksualnost, u okviru koje bi se onda mogla posvetiti pažnja i LGBT temi, nije u izviđačkom programu nigdje posebno izdvojena. Neki njeni aspekti pominju se u oblasti zdravlja i fizičke kulture, konkretno:

- *Da ima opšta znanja o pubertetu;*
- *Da poznaju menstrualni ciklus i da znaju da ga prate (djevojke);*
- *Da zna pojmove o emocionalnim promjenama izazvanim pojavom adolescencije;*
- *Da poznaje uzroke i posljedice diskriminacije među polovima;*

Fotografija
Lijevo: Sekularni pogled na seksualnost kroz debelo staklo vjeronaučnog čudoređa

- *Da sa svojim vodom učestvuje u organizaciji seminara, predavanja ili kampanje iz oblasti zdravstvene zaštite ili higijene ili AIDS ili reproduktivnog zdravlja ili bolesti zavisnosti.*

Manje, dakle, i od onoga što nudi kruta i zastarjela škola. To je prilično čudno, jer aktivan i pozitivan odnos prema prirodi, kojim se skauti s pravom ponose, podrazumijeva valjda i aktivan i pozitivan odnos prema vlastitom tijelu. Nema ništa loše u tome da dječak ili djevojčica znaju pravilno koristiti i održavati užu, šifrirati i dešifrirati poruke, uspostaviti vezu putem internet i uređene www stranice, mjeriti atmosferski pritisak, brzinu vjetra i slično, izraditi priručnu meteorološku stanicu, poznavati kompas, poznavati tehnike izrade čvorova (kombinovani čvor za skraćivanje, mrtva petlja, osmičasta petlja, ribarska čvrsta petlja, brodski čvor, pojačani brodski čvor, prusikov čvor, lopovski čvor, mađarski čvor i pojačani osmičarski čvor) ili znati upotrebu motke u prirodi...

Ali zašto isto tako ne bi znali pravilno upotrijebiti kondom?

U zadacima iz oblasti *duhovnost, kulturno zabavne aktivnosti, upoznavanje i njegovanje tradicija i običaja* od njih se očekuje da upoznaju značenje i tradiciju barem jednog vjerskog praznika u svome kraju, da poznaju i poštuju karakteristike različitih religija u svojoj okolini, da se uključe sa svojim vodom u pripremu i obilježavanje jednog vjerskog praznika u svome kraju, sa svojom jedinicom prouče bar jedan vjerski objekat zavičaja ili BiH, njegove karakteristike i historijsko značenje...

Fotografija
Gore: Facebook stranica
skautica Radical Brownies

Ali zašto je važnije proučavati karakteristike različitih religija, ali ne i karakteristike različitih savremenih društvenih pokreta, feminizma naprimjer, ili, zašto ne, ateizma?

Ateisti nisu duhovna bića, ili šta? Ako je vjerovati opciji *search*, u tekstu programa, na 80 stranica, tri slova – *nau* – pojavljuje se skupa 25 puta, uglavnom u riječi *naučiti...* Nauka, kao civilizacijska vrijednost, ne pominje se niti jednom. Pominje se vještina naučnik, za najmlađi uzrast, ali zašto se izviđači ne bi upoznavali i sa laboratorijama, institutima, zašto se ne bi bavili njihovim historijskim značenjima. Zato što ih u okolini nema? Ili zato što je za budućnost važnije znati se služiti motkom u prirodi?

Da, svijet u kojem djeca odrastaju nadžidžan je crkvama i džamijama, i praktično je nemoguće odrasti, sa ili bez izviđačke marame, ne baveći se njima. (Druga je stvar zašto izviđački program traži proučavanje minimalno jednog, a ne svih različitih, *u svom kraju...* I šta ako u kraju nema ništa različito?) Ali u tom svijetu načičkanom bogomoljama postoje također i prostori slobode za različite drugačije ideje i poglede na svijet, pa između ostalog i za različite seksualne i duhovne orijentacije.

Poznavanje ljudskih prava, ukoliko nije obična fraza, podrazumijeva prije svega poznavanje onih koji ne uživaju sva ljudska prava, iako su ljudi, a različiti u nečemu od nas. Od državnog obrazovnog sistema, sasvim u rukama vladajućih nacionalističkih stranaka, bilo bi nerealno očekivati da svoje nastavne planove i programe ožive istinskim zalaganjem za prava drugačijih, manjih, slabijih...

Da li je to nerealno očekivati i od skautskog?

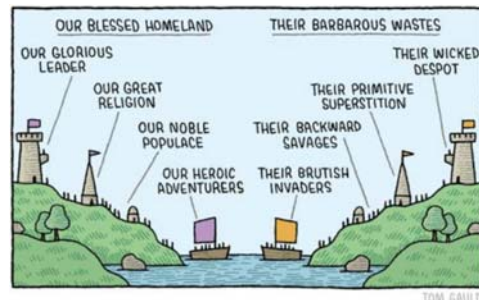
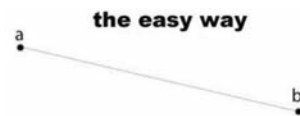
Da, radikalne smeđe *braunice* bave se politikom, a ne ekologijom, duhovnošću, zdravljem, tradicijom i običajima. I da, malo su preradikalne, za djecu uzrasta 8 do 12 godina. I da, sasvim je lako moguće da su samo plastelin u rukama svojih vođa.

Ali zašto smo sigurni da ovdašnji izviđači to nisu? Zato što crkve i džamije, tradicija i običaji, historija i praznici nemaju nikakve veze s politikom? ●

Možda

Možda bi se Facebook u nastavi mogao iskoristiti i tako da đaci za zadaću otkriju profil sa neobičnim, zanimljivim, inspirativnim, inteligentnim, kreativnim, duhovitim sadržajima. (Naprimjer, kao ovih deset jedne drage prijateljice Školegijuma.) I možda bi se u ovo kućno vikend-istraživanje lako mogli uključiti i drugi članovi porodice, i možda bi djeca među rođacima ili prijateljima svojih roditelja pronašla osobe mudrije i dobronamjernije od mnogih autora svojih udžbenika. A možda bi se od svega toga mogla napraviti izložba, ili album sličica, ili konkurs za vanrednog učitelja, koji bi se jednog dana pojavio u razredu i ispričao priču o tome kako stvari nemaju vrijednost po sebi, nego ih vrijednima (ili bezvrijednima) čini naš odnos prema njima. Pa tako i s katedre ocrnjeni FB. ●

Критика чистог конзума

Одгој као тренинг за ШОПИНГ

Како одгајати дјецу за потрошачко друштво? У којој је мјери одгој тренинг за шопинг? Како научити дијете да живи у конзумеризму, а не постане конзумент?

Ламија Бегагић

Кључна ријеч: Конзумеризам – у најширем смислу представља израз којим се описује срећа неког појединца овиси о конзумацији добара и услуга, односно посједовању материјалних добара. У економској науци конзумеризам представља економске политике којима је циљ потакнути потрошњу, односно став према коме слободан избор потрошача треба диктирати економску структуру друштва.

Фотографија Лијево: Вања у шопингу. За сада само кажипрст учествује. Хоће ли одрастање смањити раскорак између жеља и могућности?

Како дјецу учинити захвалностима: дајте им мање назив је текста Jenn Choi, ауторице пројекта *Toys are tools* у којем она скупа са својом дјецом свакодневно тестира на десетине нових играчака и даје свој суд о њима оцјењујући их по више критерија.

Текст сам полако и систематично читала неколико пута, сваки пут дајући ауторици нову шансу да се искупи за речено. Залуд, и након трећег читања сам се, као мајка која свог десетогодишњака и трогодишњу му сестру одгаја у Босни и Херцеговини, осјећала једнако изирираним. Мој је став након сваког читања остајао исти: имамо различито схватање захвалности, а њене методе нису примјениве на одгој дјеце овдје и сада. Choi настоји поучити дјецу захвалности учећи их да цијене оно што имају. А то је, тврди, најлакше учинити путем оног што је њима најближе – хране и играчака:

Захвалност сам хтијела да им покажем на двије ствари: храни и игрању. Моја су дјеца, када је храна у питању, ужасно изборљива и расипна. Ствари су већ измишале контроли, ја сам помоћ тражила од Susan Roberts, гјечије терапеутике и ауторке књиже Моје дијете једе све. Казала ми је да дјеца данас једу нездраву због тога што их хранимо.

Данас је то један пасиван процес, каже она. Међутим, до половине 20. стоље-

ћа, дјеца су била дијелом кухиње, помагала у припреми хране, постављању столица, расклањању и прању сућа. Много је фактора који су утјецали на то да дјеца више не буду укључена у процес припреме хране и поспремања, тврди. Пољопривредна производња је, рецимо, омогућила ресторанима да дођу храну продају по нижим цијенама, на сваком кораку имамо продавнице у којима можемо кувати храну, а и много већи број жена је данас заослени. Чешће једемо ван куће, иако да дјеца не једу оно што им је досадно, него наручују оно што желе. Она тврди да би родитељи требали наручивати умјесто дјеце уколико једу у ресторану.

Како бих дјецу укључила у оно што се дешава у кухињи, помогла су ми два производа: посебна кецеља и посебни ножеви. Ниједан од њих није израчка. На кецеље сам потрошила 24 долара, а оно што их чини посебним јесте то да се величина може прилагодити дјецу, по њима се може исати, могу се орати и поново користити. Кувала сам и посебне ножеве који су се показали изврсним за дјецу: направљени су од најлона, и ипак им буквално може се сиснути а да се не повриједи. Могу резати сир, месо, целер и слично. Деведанаестом смо сину дали мисију: за Дан независности имао је задатак да сам припреми чизбургере. Почели смо од прве фазе, кувине хране и тада ми је било јасно како овај процес може бити усвојен. Наиме, мој ме син у меници хтио је да окружи хамбургери. Схватила сам да уопште није имао појма о томе како изгледа фаширано месо или на који се начин припрема. Било ме стид. Онда сам му објаснила све. Када смо дошли кући, узео је кецељу и намјестио је за себе а након тога разбио јаја и мијесио месо голим рукама. Мислила сам да ће му се у неком моменту све то загодити, али он је све вријеме сијао од поноса. Сам је направио и обликовао месо, исјекао парадајз и све вријеме пазио на хамбургере. Повремено би се улазио вајере, али сам сигурна да га у животи нисам видјела да брже једе хамбургер. Гледао је и како ми једемо своје. Био је толико захваљан да је на крају оирао и суће.

Питања за високу школу родитељства: Треба ли дјецу почети учити трошењу новца прије него их почнемо учити зарађивању? Да ли се потрошачем рађа, или се њиме постаје? Ако је вријеме новац, да ли је изгубљено вријеме најскупље?

Расте ли захвалност скупа са цијеном кецеље?

Имам десетогодишњег сина и, судећи по ауторици књиге коју цитира ауторича текста, породицу из прошлог стољећа. Дјеца су у њој још увијек укључена у кућанске послове, па тако и припрему оброка, постављање стола за оброк и распремање: једнако син, као и кћерка, као и супруг, као и ја.

Кћерка има три године и одувијек се врзма по кухињи када спремамо оброке. Сада већ сасвим солидно мути јаја, доноси прибор за јело, маже палачинке... Син има десет и већ је годинама у стању самостално припремити једноставнија јела, готово увијек поставља питања док ја припремам нешто што досад није кушао, а ујутро, умјесто кафе за разбуђивање, гледа кулинарске ТВ канале. Не говори да ће бити кухар кад порасте, нити узорима сматра Јамиеја Оливера или Rudolpha van Veena, мада их изузетно симпатише и често у кухињи опонаша, што указује да кухање није нешто што пријети постати професијом. Једноставно, са својих десет година свјестан је да је оно напросто важна ставка у свакодневном животу. Понекад је све то дио неке мале свечаности, и припрема оброка и сам чин заједничког ручка, док други пут бирамо тек најкраћи пут до испуњења једне од основних животних потреба.

Слично мисли и Дијана, запослена мајка двоипогодишњака чији син помаже у постављању стола за ручак, готово свакодневно: *Њему њо чини задовољство и не доживљава њај загађајак као обавезу већ игру. Уредно распрема свој прибор за јело (њо иде дојиле да и у сластичарни конобару однесе свој њањур када њоједе колач), циједи сок у блендеру, а њонекад са њајом ѡере суђе на начин да ѓа се ѡојне на сѡолицу, најрави му се ѡјена од дејтерценѡа за суђе и ѡусѡи да мрља ѡо ѡањурима.*

Тај дио његовог одгоја и одрастања Дијана сматра важним за усвајање неких основних ставова о пословима у кући и њиховој подјели међу укућанима: *Генерално воли да асѡѡира у кухињи и мени је ѡо суйер јер не желим да ѡоѓрешино схваѡи да је кухиња женско ѡодручје у којем он нема ѡиѡа да раѡи! Не же-*

лим да ѡослове дијели на мушке и женске, а највећим бих усѡјехом смѡѡрала да у живојѡу буде независѡан, неко ко се о себи зна бринуѡи самосѡјално, а не ѡоѡован који очекује да ѡо раѡи неко умјесѡо њеѡа.

Мада, као и ја, не сматра да дијете треба бити захвално што има шта појести, јер је то његова основна животна потреба, мисли да је важно научити дијете, путем ангажмана и укључивања у кухање и остале послове, да се у све што радимо, па било то и обично задовољавање основних потреба, улаже неки труд, те да труд треба цијенити. Чим је Дијанин син стабилно проходао, престала му је, на примјер, дохватати ствари које је тражио (чак и воду) и трудила се да му све буде на дохват руке како би их могао сам узимати...

Саѡа више ѡијени када неѡиѡо ураѡиши за њеѡа и увијек каже хвала.

Ови примјери показују и доказују како је кухање, врзмање по кухињи и само обједовање нашој дјечи, како мојој, тако и дјечи мојих пријатеља и познаника, важан дио дневних ритуала.

Стога ме је и насмијала еуфорија ауториче, потакнуте једном од књига из еѡиѡије *Како да ово ако оно*, којом је приступила укључивању свог деветогодишњака у припрему хране. При чему јој за ту револуционарну идеју нису били довољни тек добра воља, кухиња, кашика и здјела, већ и специјалним оштрицама. Је ли захвалност већа што је цијена кецеље нашег дјетета већа (није то обична кецеља, ипак се може прилагодити узрасту потомка!) или заиста постоје неки стварни изазови пред којима су родитељи свакодневно када су у питању њихова дјеца и конзументички однос према храни?

Понеки родитељи, а ја нисам у том табору, сматрају да куповина кућанских потрепштина не треба да се обавља са дјецом.

Лично сам става да избјегавањем сучавања дјече са тим невјероватним могућностима избора, који се отворе пред њиховим очима у трговачким центрима, заправо губимо прилику да дјецу научимо важним лекцијама о ономе што Jenn Choi именује *ѡамејѡном куйѡ-*

вином, а Лана, запослена мајка двије цурице, зове рационалном пошрошњом новца: За новогодишњи поклон, кћерка ми је изражила Barbie лућку која кошћа 60 КМ. Одвела сам је у кућовину како бих јој на лицу мјестца показала колики је шо заиста износ. Кућиле смо играчке, слајкишице и један огјевни предмет за еквивалент шога и научили важну лекцију.

Упитали смо и Амру, продавачицу у једној зеничкој продавници играчака да нам упореди обрасце куповина када одрасли купују са дјецом и када купују сами, бирајући поклоне за, обично, туђу или, рјеђе, своју дјецу. Одмах по постављеном питању, Амра се насмијала свјесна колико се ради о потпуно другачијим искуствима:

Сујер ми је како сће шо примјетили, шо су пошћуно различитице посејте продавници играчака. Родителји или дружи одрасли који дођу са дјецом, понекад куће оно шћо је дјечији први избор, а понекад покушавају прежоварати да би на крају ошћи кућили оно шћо је дјећешћов први избор. Углавном се воде аргуменћом цијене и шо је главна сћавка о којој се расћрављају с дјецом. Када кућују за дјецу која нису с њима у продавници, кућују, рекла бих, паметније. Тада најчешће и израже мој савјет, не зледају само цијену, шћћају о прикладности играчке за одређени узрасћ, шћћају које су популарне играчке, шћћа се продаје, чешћо израже нешћо едукаћивно, расћћћују се за правила одређених друшћвених играра... Ја волим рећи да је,

мага је ово радња намијењена прије свега дјеци, некако мање хисћерије када дјеца не учесћивују у кућовини, а куће се боље и квалићетније играчке. Јесам ли смјела шћако нешћо рећи?

Учење кроз игру или мучење за играчку

У продавници играчака, као и сваки родитељ, нашла се, наравно, и Jenn Choi. Дошла је тамо са конкретним задатком:

Данас све кућујемо преко инћернетца и заборавили смо какав ућћецај кућовина са дјецом може имати на њих. Дјеца не могу пошћати добри пошћрошачице/це уколико им не покажемо како прећознати вриједности и квалићетну. Наравно, не пошћоји бољи начин за усвајање оваквог знања од предмета у којем су најсћручнији – играчкама.

Одмах смо се заћућили у дио који се зове Изабери коцкицу (Pick A Brick Wall). Вигјели смо како друга дјеца с обје руке убацију коцкице у корће за чији је садржај цијена била фиксна (7,99 долара за малу и 14,99 долара за велику). Моја су дјеца кренула да ураде исто, али сам их онда замолила да размисле о шћоме шћћа желе најравнићи када дођу кући и о шћоме колико коцкица може сћати у корћу. За њих се овај задатћак показао јако шћешким.

Pick A Brick Wall вам ућраво даје осћћај као да сће дијетце у продавници слајкишица. Може вас обућети похлећа и можеће лако заборавити зашћо сће дошли, шо јесће да узметће много коцкица и оне које заиста желитће. Просћор у колицима је ограничен, као и вријеме које смо имали шог дана. Дала сам им двије ошћије: могу узети мала колици, а ја их нећу шћћати зашћо су сћћавили ућраво шће коцкице, или могу узети велика колици, али само уколико присћћану да буду машћовити у одабиру коцкица и слиједе моје ућуће. Одабрали су другу ошћију. Како бисмо добили највише за новац који смо пћћћали, од њих сам изражила да узму ред коцкица истће боје, а заћћим их пћћљиво сћћаве све заједно у колици. То је пошћрајало шћа смо на крају све шо радили сједећи на шћоду продавнице.

Када су почели да пћуне колици, пошћћало им је јасно да ће, уколико насћћаве на овај

Фотографија

Горе: Сине, лево који се не раставља је као авион који не лети. :-)

Још питања за високу школу родитељства: Да ли је количина играчака мјерило маште дјетета? Јесу ли играчке потрошна роба? Зашто је родитељима лакше направити дијете него играчку?

начин, моћи сјавити много више коцкица. Зајосленице у пројавници су нам се смјешкале и рекле да нису никада видјеле да неко кујује на овај начин. Неки родитељи су гјеш прејлађали да ураде исто, али ниједно гјеше није присјало на то. Мојој је гјеш појсјало неугодно, али сам их брзо појсјетила на другу ојсију – мања колица и мање коцкица.

Након што су најорно радила и најунила колица са 270 коцкица, бајила су се на појсо да појуне празнине својим најдражим дијеловима који им у ијри служе као благо. Након ове кујовине, више се воле ијрати сјављања и боље чувају своје коцкице.

Сада се увијек прво ијрају са најдражим коцкицама, истим оним за које су најорно радила, и захвална су што их имају, бар када су у ијијању Леђо коцкице. Ја се појбринем и да их појсјетим да, оног момента када примјетим да нису захвална за оно што имају, појчињем појковати коцкице да их појшаљем рођацима или појклоним. С времена на време ћу, док су у школи, сјакovati ијрачке са којима се нису ијрала и мисјериозно их извадити неколико мјесеци након поја.

Лана овај дио са куповином Лега баш и није разумјела, мада се њене дјевојчице радо играју с Легом. Јасенка, мајка два сина (шестогодишњег првачића и бебе од непуну годину), мисли да најближа продавница која продаје Лего коцке на начин описан у тексту постоји у Загребу, те је и ту овај текст непримјењив на наше услове, док Дијана мисли да је ово прави доказ како неки родитељи заиста претјерују са разним мейогама које испробавају на својој дјечи и да она никад не би имала живаца провести сате на поду продавнице играчака, ма колико коначан исход био учинковит.

И мени је, признајем, као и Лани, требало неко време да схватим на који начин су дјеца пунила кантице. Слагали су коцке тако да попуне што више простора и за уложени новац добију више. Но, као родитељ чија дјеца, нарочито оно старије, имају завидну колекцију Лега, нисам схватила дио у којем квантитет утиче на квалитет игре. Није ли циљ игре да кроз њу нешто научимо (због чега у раним развојним фазама и јесу толико честе и омиљене игре

опонашања)? Како нам у томе помаже гомилање играчака?

Моја прича са Легом имала је неколико фаза. На почецима, док је дјечак имао 4-5 година, Лего је био саставни дио игара које су развијале моторику, креативност и логично размишљање. Била сам поносна када је самостално саставио први модел авиона из колекције Lego City. Одобравала сам куповину нових модела када сам видјела колико је заволио слагање и колико се удубљивао у процес. Често је и на YouTubeу гледао како други слажу моделе које је желио имати, неколико пута у дану. Увијек је желио слагати само моделе који се слажу слиједећи нацртане инструкције, креирање властитих свјетова по властитим правилима, пак, није га веселило. Проблем је настао онда када би сложио модел, а за то би му, у случају најтежих 16+ модела, требала максимално два дана. Тада би играчку изложио или склонио у неку кутију и ту би се прича завршила.

Када би у Сарајеву или ближој околини постојала Леђојшека у којој би се модели коцкица дали унајмити, баш попут књига, филмова и стрипова, радо бисмо се у њу учланили, јер сам једино у томе видјела смисао: син би градио, а када би изградио, све бисмо то спаковали у кутију, вратили и узели ново. Овако, у сценарију када за сваки нови модел улажемо минимално 50 КМ, учинило ми се као превише улога за мало задовољства – вјештина слагања по заданим обрасцима ионако је већ давно савладана.

Стога мислим да Pick-a-Brick концепт у случају мог сина не би значио много – имао би само више коцкица од којих не би изградио ништа. Никад не бих уцењивачким методама сводила његову креативност на грамзиво пуњење шопинг-колица.

Сакривање и даривање

Кћерки, која сада има три, често сакријем неку играчку, да бих јој је, када примјетим да је спремна, понудила на играње. То нарочито чиним у време празника и рођендана, када у кратком року добију много нових играчака. И Дијана радећи слично примјећује да се њен син опћенито боље игра када има

мањи избор играчака – тада, пак, искористи више оно што је понуђено и упрегне и своју машту.

Значи ли то да су дјеца захвалнија на стварима када их добијају у одређеним временским интервалима, а не много одједном или просто то да је родитељ тај који увијек мора усмјеравати њихов фокус, слободно вријеме и вријеме за играње и укључивати се на разне начине, а не само истресањем комплетног садржаја кутије за играчке на под и сједањем пред рачунар?

Многи родитељи ставе поједине играчке на привремено чекање, сложит ћемо се у томе са ауторицом. Но, дио текста у којем се дјетету *пријети* поклањањем играчке родбини и пријатељима прилично ме забринуо. Не би ли прича о захвалности требала бити и прича о емпатији, можда чак и само један мали њен дио? Није ли одговорност према другима и осјетљивост на *слабије* оно чему, више од свега, желимо научити дјецу?

Са сином сам прошла, а са кћерком тренутно пролазим развојну фазу *што је моје и не дам никоме*, те нам одвајање играчака за друге мало теже иде, али током цијелог процеса разговарамо и на концу, заједнички, одвојимо завидну количину онога чиме се више не играју, што су прерасли или су изгубили интерес. Никад не поклањамо непотпуне или покварене играчке. Понекад син, у посјети дјечацима који се сада играју његовим некадашњим играчкама, примијети да је неким играчкама *мноџо боље у новој кући*, што ми је додатна по-

тврда да је лекцију о даривању и дијелењу усвојио.

Одговорност учења одговорности

Када добијемо дјецу, задамо си много задатака, поставимо пред себе много циљева, напишемо много планова. Касније, како дјеца расту, а родитељи у нама сазријевају, циљеве прилагођавамо, у ходу одустајемо од амбиција које се показују нереалним и претенциозним. Оно од чега не бисмо требали одустати јесте учење одговорности. А шта су куповина и конзумирање купљеног него ли само још једна у низу животних одговорности.

Данашњим родитељима је то много теже него нашим родитељима, сматра Дијана, присјећајући се једног догађаја из свог дјетињства: *Било је зимско доба, вријеме када се киши бор, а ја сам имала шест година и морала поправити први покварени зуб. Мама ми је рекла да ће ми кући коју год куљу желим ако будем храбра и да ће она бити само моја (смјешно ми је из ове персијективе да је једна куљица за бор значила толику радост за дијете – али јесте!). Након одлично одрађене посјете зубару, одржала је обећање и одвела ме у провадницу да изаберам куљу. И никада нећу заборавити како сам изабрала једну црвену, ни то чему толико посебно, само зато што је била јефтинија од оне у облику зљиве која ми се заиста допадала! Наравно, мами то никада нисам рекла, ни сам јој било чим дала до знања на који сам начин извршила свој избор, а знам да је можда приуштила и ону скуљу. Сигурна сам да моје дијете (као и многа данашња дјеца) никада не би постојило иако, ни да ће имати осјећај за овакве ствари.*

Ја не дијелим Дијанин песимизам. Ми смо обје из генерације која се радовала куглици за бор, прилично изван утицаја великих шљаштећих тржних центара с тонама изазовних играчака, и то можда јесте наш хендикеп у одгајању властите дјеце. Лекцију отпора конзумеризму ми нисмо имали од кога научити. Хоће ли је наша дјеца савладати, зависи прије свега од нашег односа према стварима. А текст Jenn Choi ту нам не може бити од помоћи. ●

Фотографија

Горе: Претворене у банкоте, кутије с дјечијим играчкама представљале би значајну количину новчаница трезору сваке народне банке. Економија све више рачуна на потребу одраслих да љубав малишанима исказују материјалним добрима.

Reportaža

Učitelj lutkar

Djeca uvijek imaju na umu da se zabavljaju i ne postoji strah od greške.

Osman Zukić

Ključna riječ: Lutkarstvo – vrsta umjetnosti poznata još od 3000. godine prije nove ere, čija je glavna osobina oživljavanje, animiranje objekata, lutaka, bilo u ceremonijama i ritualima, bilo u umjetničkim, pozorišnim predstavama.

Učionica je sva šarena. Ilustracije svuda – godišnja doba, voće, povrće, drveće... Đaci razgovaraju s lutkom Hećimom, na učiteljevoj ruci, kao da je to pravi doktor. Opuštena su i razdragana, vesela baš kao i njihova učionica. Hećim je jedna od lutaka koje učitelj Sabit Agić koristi u nastavi.

Počeo sam to prije četiri godine. Tada sam djeci predstavio lutke koje sam pravio dvije-tri godine prije. Isprva sam ih koristio kad sam htio napraviti mali intermezzo. Princip je jednostavan – igra. Osobina djece je igra. Kroz igru najbolje uče. Dok se igraju nemaju strah od greške. Ja prihvatim njihov način igranja, oni prihvate moju ulogu.

Pitam učenike i učenice čemu su ih učitelj i lutke naučili... Odgovaraju kratko – da budemo dobri drugovi.

Cilj mi je da napravim atmosferu gdje će se djeca slobodno osjećati. Uvijek se trudim da učenici uživaju u onome što rade. Nakon toga će doći dobar rezultat. Nemam imperativ da neko učini nešto bolje i bolje. Težimo igri. A kroz to gradimo sve ostalo – odgovornost, prijateljstvo, socijalizaciju.

Pratim kako djeca pričaju, interpretiraju i dramatiziraju priču Plamena Ahmeta Hromadžića, igrajući se, oblačeći uloge, postajući neko drugi, posmatrajući.

Oni učenici koji ne učestvuju u predstavi ostaju u publici i oni se uče biti publika. Imaju svijest o tome da mogu posmatrati i učestvo-

vati u stvarima. Djeca su umjetnici. Samo ih treba podržati. Često je problem da dijete do nekog uzrasta uopće sebe ne pita da li nešto zna. Ono zna i njemu to ne predstavlja problem. U jednom periodu odrastanja se desi da isto dijete koje je bilo vrlo darovito kaže – ja ne znam crtati. I tu je problem. Dijete gubi slobodu a samim time i svoje kreativne sposobnosti.

Učitelj se neprestano kreće i stalno mijenja lutke u rukama. Lutka je i spužva. (Ona ima oči, usta i nos.) Ona upija tremu i djeca se ne boje kad odgovaraju gradivo.

Posao učitelja sam prihvatio sa namjerom da ga obavljam profesionalno. Ali shvatio sam da je to nešto što ne mogu samo obavljati. Emocije su sastavni dio svakog posla. Ostajem u nečijem sjećanju cijeli život. Svi se sjećamo učitelja. Trudim se da ostanem u sjećanju po dobrane. Svoje učiteljice se sjetim svaki dan. Doktor Hećim vodi računa o zdravlju djece. Ima dugu bijelu kosu. Bijeli mantil. I djeca vrlo rado razgovaraju s njim.

Nije dobro ni zdravo da dijete provodi pet-šest sati u obući. Nije dobro da dijete sjedi četiri-pet sati u klupi. To je naša reforma – nismo opremili učionice i prilagodili ih djeci, ali jesmo učinili da djeca idu u školu godinu ranije. Provodimo reformu bez temelja i krova.

Svaki moj pokušaj da prilagodim učionicu učenicima je propao, jer mijenjam učionicu sa kolegama i svima ne odgovara jedan raspored. Kako i na koji način se realizira nastava, to nikoga ne zanima. Nikoga ne zanima da djeci treba igra. Jer kad ih pošalju u školu, od njih očekuju odrasle ljude, ukradu im godine života. Nikada više te godine slobode, igre, mašte neće nadoknaditi. Svako jutro sebi to ponovim.

Od elektrotehnike do tehnike poučavanja

Sabit Agić u učionicu i zvanje učitelja došao je sasvim slučajno.

Završio sam elektrotehničku školu. Radio sam sasvim drugi posao koji nije imao nikakve veze sa školstvom. Dok sam to radio, trudio sam se ispuniti sebi želju i upisati likovnu akademiju. Volim crtanje, radio sam karikature za novine, volim slikarstvo. Kad mi to nije pošlo za rukom, upisao sam Pedagošku akademiju misleći da se školujem za nastavnika likovne kulture. Kad su mi rekli da tog smjera više nema, onda sam postao ovo što jesam – učitelj

Fotografija

Lijevo: Učitelj Sabit Agić, sa kolegom

Spužvicem: odgovor na pitanje kako djecu osloboditi straha pred tablom

lutkar. Učiteljski posao je divan. Djeca su motiv. Po reakciji roditelja vidim da radim svoj posao dobro. Možda bi bilo bolje da sam učiteljica, jer učiteljice pokazuju više emocije prema djeci. Moja taktika je igra.

Pitam djecu ko je crtao radove na zidovima u učionici, u hodnicima. Ponosno odgovaraju da su to djela njihovog učitelja. Je li učiteljski zanat više od profesionalne obaveze?

Nastojim biti što bolji. S djecom provodim 175 dana u toku jedne godine. Kao druga porodica su mi. Meni ne treba veći motiv. Motiv mi je da njima bude lijepo sa mnom i meni sa njima. Pružam im što više mogu jer im ovaj sistem ne ide u prilog.

Lako je izmisliti poslovice što si iskusniji, to si pametniji, ali nije lako dokazati da je ona tačna. Učiteljski posao zahtijeva predanost i rad. Svakoga dana iznova.

Problem je ako se ne pripremamo za svoj posao. Svako jutro trebamo raditi iznova, ne dozvoliti da naše iskustvo bude ispred naše profesije. Od svog posla pokušavam nešto stvoriti. Ne znam šta će od toga biti. Sa lutkarstvom sam krenuo da djeci nadomjestim igru. Dobili su torbu koju nose na leđima, a unutra gomila stvari. To je obaveza i teret. Dam im lutke u ruke i oni osjete da se treba igrati. Ako već moraju učiti, najlakše će naučiti igrajući se.

Radionica u garaži

Poželio sam vidjeti mjesto gdje lutke nastaju. Dok se vozimo, pričamo o učešću vlasti u kreiranju kvalitetnog obrazovanja. Otvara garažu. Unutra svega – platio, stiropor, daske, konac, užad... Likov-

ni radovi. Grafike. Alat za rezanje i sječenje. Sve što je potrebno jednom majstoru. Uglavnom uči koristeći internet, gledajući snimke. Uprava je zadovoljna njegovim radom, i većina roditelja.

Danas u škole dolaze razni ljudi i nude razne usluge – od karate trenera do mađioničara – i svi za to traže neki novac. A obrazovno-odgojni sadržaji su često zanemareni. Nije teško prilagoditi nastavne sadržaje da bi bili zabavni. Samo se treba tome posvetiti. Kasnije sam radio i lutkarske predstave po školama. Vidio sam da u školu dolaze različite osobe koje prodaju nešto što nema obrazovni sadržaj. Ona sam odlučio raditi predstave u školama s obrazovno-odgojnim ciljevima. Svakoj mojoj predstavi humor je osnova. Napišem tekst tako da kroz smijeh skrenem pažnju na važne stvari u životu. Nakon predstave razgovaramo o tome šta smo gledali. Djeca imaju sjajna pitanja, kreativno razmišljaju i to me dodatno motivira. Zato je meni lutkarstvo i princip i ljubav. Jednom prilikom sam razgovarao sa predstavnicima iz Općine Novi Grad i nudio im da besplatno organiziram predstave za osnovece, a da mi oni ustupe prostor. Dobio sam negativan odgovor. Ni danas ne znam zašto.

Čuđenje i bijes zbog birokratske tuposti ne traju dugo, glupo je osjećati ih okružen lutkama i u društvu čovjeka koji zrači sigurnošću u smisao svog poziva, sve rjeđoj među njegovim kolegama.

Ostavljam Dobrinju ispunjen (varljivim?) optimizmom da za obrazovanje u BiH ipak ima nade. Možda, ako narednu reformu budu osmišljavali i provodili učitelji poput Sabita Agića. ●

Fotografije

Gore lijevo: Dr. Hećim govori o korisnim higijenskim navikama

Gore desno: Garaža pretvorena u lutkarsko-pedagošku radionicu

Poziv na pretplatu

Poštovani čitaoci, poštovane čitateljice,

Od ovog broja magazin za pravednije obrazovanje **Školegijum** neće više stizati besplatno u škole.

Zainteresovane škole i biblioteke, ministarstva, organizacije i pojedinci mogu se pretplatiti na komplet za 2015. godinu (brojevi 11-14), po cijeni (za sva četiri ukupno) od 15 KM (poštarina uključena). Za inostranstvo 15 eura.

Za preko 10 pretplata – 12 KM po kompletu.

Za preko 20 pretplata – 10 KM po kompletu.

Cijena pojedinačnog broja je 5 KM.

Potrebno je da podatke o adresi na koju želite primiti magazin, uz potvrdu o uplati, dostavite na mail:

masmedia@bih.net.ba

ili pismom, na:

MAS MEDIA d.o.o.

Branilaca Sarajeva 15/2

71000 Sarajevo

Transakcijski račun: 1610000000870004 kod Raiffeisen Bank dd BiH

Korisnik: Mas Media d.o.o. Sarajevo

Svrha doznake: Uplata za Školegijum

Na uplatnici navesti adresu na koju želite primiti Školegijum.

Uplate iz inostranstva za Školegijum možete izvršiti na:

RAIFFEISEN BANK DD BOSNA I HERCEGOVINA

SWIFT: RZBABA2S

ADDRESS: ZMAJA OD BOSNE BB, SARAJEVO, BiH

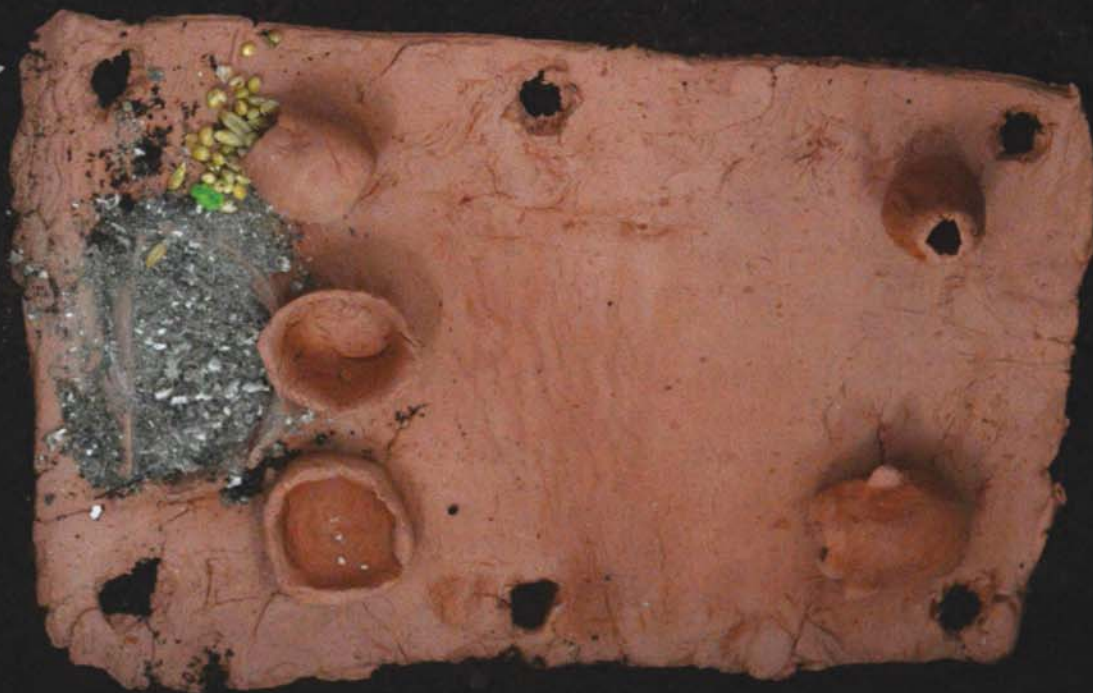
IBAN No.: BA391610000000870004

MAS MEDIA DOO SARAJEVO

BRANILACA SARAJEVA 15/II

Примјери добре праксе

Археологија у кутији ципела

Лекција коју аутори наставних планова и програма и методичари историје тек треба да науче, и положи.

Амер Тиквеша

Кључна ријеч: Археологија – научно студирање остатака људских цивилизација и култура. Археолози истражују живот првих људи разматрајући објекте које су они оставили иза себе. Такви објекти укључују зграде, умјетничка дјела, алатке, кости. Археологија је једна од наука које се стално усавршавају. Археолози користе разноврсне технике да би сакупили што више података и да би мјеста или предмете истраживања проучили што је више могуће.

Фотографија
Лијево: Остаци насеобине Лилипутанаца.
Глинамол на земљи за цвијеће, у кутији ципела.

Кабинет за музичку и ликовну културу у сарајевској Основној школи Сафвет-бег Башагић (на Дрвенији) накратко је постао мјесто археолошких ископавања. Унутра затичемо водитеља радионице, Сашу Буљевића, апсолвента историје, чија је ово и била идеја. Саша *припрема шерен*. Сипа земљу и пијесак у кутије за ципеле. Слој пијеска, па *археолошки остаци*, направљени од глиномала. Слој земље, па опет налази. На столовима су још сита, канте за смеће те кашике умјесто лопата.

– Ма требао сам и раније доћи, градски саобраћај увијек касни, али стићи ћу припремити све док дјеца не уђу – гунђа.

– Све си ово превезао градским саобраћајем? Одакле?

– С Добриње. Није то проблем, само нека школа није у брду. Ко би ово све уз брдо носио – смије се.

Не могу а да га не упитам зашто све то ради. Каже да о археологији људи у БиХ јако мало знају. Жеља му је то промијенити: ради с дјецом јер с тим треба кренути од малих ногу. Ни студиј археологије није баш за похвалу. Док је студирао у Мостару, имали су праксу на археолошким налазиштима. Кад је прешао у Сарајево, након што је на Филозофском факултету отворен одсјек, остао је без тога искуства. Може-

те отићи на ископину, али властитим аутом, чак и без накнаде за гориво.

Дјеца пристижу. Њих седамнаест, од петог до девог разреда. Сретни су што нису на обавезној настави, али не дјелују одушевљени оним што виде. Поред свих технолошких чуда којима се користе, земља, сита, канте и кашике умјесто лопата више личе на дјетињство њихових родитеља. Једна дјевојчица се вајка:

– Ја не бих да се прљам...

– Нећете се морати прљати, неки од вас уопште неће морати додирнути земљу – пресеће Саша њихову контру. – Али прије него што подијелимо улоге, хајте свако да поприча са својим другом или другарицом из клупе. Размијените досадашња знања у вези с археологијом и онда нам представите шта сте у разговору сазнали.

Након неколико минута, један дјечак представља друга:

– Ово је Амар. Има рођака, државни првак у пливању. Највише воли макароне с бијелим умаком, ваљда тартар сос...

– Ниси га питао шта је археологија?

– Јој, заборавио.

Онда је кренуо низ одговора: наука о ископавању, наука о истраживању... Посебно занимљив дио био је упознавање с локалитетом преко историјских извора. (Наравно, лажних, за потребе радионице.)

Тако стоји: *На остърву Тужних Врба живе мали људи, љознајти као Лилијутијаници. Они не љознају вајтуру, нијти било какву израду алајки, не живе од свој рада, већ чекају штиа ће им љирода дајти ља љако скуљљају љлодове. Ови Лилијутијаници су љојтијуни дивљаици ље не љознају ни љрачак шивилизације, а изгледа да за љшо нису ни сјособни. У потпису: Ђиро Трухелка.*

Алојз Човић се слаже с Трухелком: *Ископаванем неколико локалитетита на остърву Тужних Врба ојшкрио сам да је љушћојисаи Трухелка исјшину љоворио о Лилијутијаницима јер нисам љронашао никакве љрагове вајуре или алајки. Међутиим, касније изгледа да је дошла нека нова врстиа малих људи који су љознавали љрадњу кућа, али су љакође били дивљаци, јер су ојшћајке бацали једнако унушар и изван кућа.*

Саша ученике упозорава да ће на крају ископавања своје налазе упоредити с изворима. Дијели их у четири групе. У свакој треба бити онај који копа, онај који сије, те неко ко црта и записује шта ови ископају и просију. Највише је пријава за копаче, ваљда због жеље да се буде први који је угледао доказ о постојању Лилипутанаца. Улоге ће се, међутим, морати мијењати, како би свако осјетио дражи сваког сегмента археолошког посла. Осим оних који неће да се прљају. Такви пишу и цртају.

Након благе незаинтересираниости с почетка радионице, на лицима малих истраживача и истраживачица одједном се јавља усредсређеност, тако да чак и ја на моменте заборављам да су им то у рукама обичне кашике, а археолошке сонде кутије за ципеле.

Код појединих су утисци истински дубоки.

– Имам осјећај да сам ово већ некад радио – каже дјечак другарици.

– Мислиш у неком другом животу, другом свијету?

– Не знам, али исто сам овако кости видео – показује нешто што је препознао као кост.

– То ти се зове *geja vu*...

– Господине археологичар – јавља се дјечак из другог тима. – Дошли смо до другог слоја, шта ћемо сад?

– Напишите сад овдје *груђи слој* и наставите биљежити то шта у њему нађете. Један од циљева радионице је управо упознавање са основним принципима стратиграфије, те истицање важности

хоризонталног и пажљивог копања у циљу очувања контекста налаза. Зато је биљежење слојева и опис онога шта се у њима налази јако важно. Једнако важно било је и показати како непажљиво ископавање може утицати на интерпретацију, уништити контекст и замаскирати културну промјену.

Саша је то (то како погрешно копање доводи до уништења локалитета и како утиче на погрешну интерпретацију налаза) планирао на примјеру показати и објаснити, али га је тог посла, међутим, један од тимова поштедио; ђаци су растресли слојеве и показало се да због тога нису у стању јасно протумачити налазе.

Слојеви у кутијама су направљени од пијеска и земље и разлика међу њима је јасно уочљива, као и мијешање слојева које је могло бити узроковано само непажљивим копањем. Како су, пак, сви имали у кутији исти садржај, довољно је било да један тим уради све исправно и да сазнају све што је потребно да би се радионица могла сматрати успјешном.

Оно што је, ипак, најважније, јест развој критичког мишљења. Изненађујућа је скепса основношколаца према историјским изворима те способност аргументираног супротстављања властитог мишљења њима. Ево како је први тим представио своје налазе.

– Ми смо пажљиво прекопавали земљиште на острву Тужна Врба и схватили смо да историјски извори нису баш тачни. Тамо стоји да Лилипутан-

Фотографије
Горе лијево: Археолози из Вијећа ученика ОШ Сафвет-бег Башагић
Горе десно: Саша Буљевић припрема археолошки шперен

ци не познају никакав алат, него чекају да им природа да плодове. Ми смо, међутим, на првом слоју пронашли ђуп у којем се налазе сјеменке и можемо закључити да нису чекали да им природа да нешто, већ су и сами узгајали. Открили смо и да су способни сами правити ствари. На крају крајева откуд им ђупови? Немогуће би их било направити голим рукама без помоћних неких средстава. Ту су, такођер, и огрлице које потврђују ово што ми кажемо. Нашли смо и трагове пепела, што говори да су познавали ватру. Ту је и ова чудна плоча. Помислили смо да је кревет, али пошто има велику рупу на мјесту гдје би требала бити глава или ноге, то нам је безвезе било да прогласимо креветом јер ко ће ноге или главу гурати у рупу док спава? Пошто смо око те рупе нашли пепео, закључили смо да је то под куће а та рупа је мјесто за огњиште.

Само један ученик оквалификовао је Лилипутанце као дивљаке јер су убијали животиње. Убрзо су га разувјерили у њихову дивљачност кад су га подсјетили да ми, такођер, убијамо животиње. Радионица се завршава гласањем: коме се свидјела а коме не. Њих 15 каже да им се свиђа, један је суздржан, а само је једна дјевојчица гласала против, иако није умјела објаснити зашто.

Саша је презадовољан. Највише зато што су дјеца у стању критички мислити, па и кроз археологију с којом се практично први пут сусрећу. Каже да

је археологија, због описа какве је и њима дао, извориште бројних предрада о бројним народима и културама као дивљим и примитивним. Најважније је да према таквим квалификацијама имају резерву и да их демантују гдје год је то могуће.

Треба ипак истаћи и сам модел часа. Ја бих га оцијенио идеалним. Сав посао наставника био је сведен на припрему и давање упута, све остало радила су дјеца. Кроз игру. ●

Фотографије
Горе лијево: Саша Буљевић и наставник
Намир Ибрахимовић,
на радионици *Археологија у кућици шиела*

- Učenik** Šišić E bas ti hvala profesore jeste me pohvalili xd hahahahahahah
- Zeničanin** Članak je predug i napisan zbrcda-zdola ... trebalo je kratko i jasno obasniti o čemu se radi ...
Like · Reply · February 6 at 8:05am · Edited
- Zeničanka** Bravo za komentar
- Prijatelj** Prof. Fadil Hodžić može biti iz ne znam ti koje zabiti na ovoj planeti, ali ga nikad ne bi nazvao seljakom... Kao prvo, skidam mu kapu kao Čovjeku, drugo kao Dobraj osobi, a treće kao profesoru, a vjeruje mi da u sve tri stvari, pa i više bitijira... Uvijek je smiren i spreman da pomogne učeniku u svakom mogućem vidu... Ko ima sta protiv takvog ljudine, nek se liječi... Očito mu falli sta u glavi...
Like · Reply · February 5 at 9:36am
- Zeničanka** Kako ce ti bit profesor, kad on nije profsr, a umjesto da kao direktor rješava i klosare ispred skole, to mora fisek, osim toga ja postujem seljake poljoprivrednike, a ove germalje koji su se docepali asfalta i direktorskih funkcija svrstavam u jednu drugu grupu seljaka, a usput i pretpostavljam u čemu ti je on mogao pomoc 😊
- Učenik** Ma predobar profa...samo ga slusat i sve je OK
Like · Reply · February 9 at 6:25am
- Učenik Učitelj** Baš neki dan sam pričao djeci kako sam imao instruktora skijanja a inace profesora kod kojeg si mogao napraviti svašta ali si poslije morao obećat kako nećeš nikad više i sve bi bilo zaboravljeno. Tad mi nije bilo jasno zašto se tako jeftino izvučemo. Nisi ponovio nakon upozorenja jer je profa bio teškaš boksač. Upravo ovdje opisani Fišek. Njegovu metodu i ja primjenjujem. Iznenađujuće je korisna.
- Učenik** Dolazio je on i na Blimiste uvoditi red 😊 Strah i trepet za mangupe
February 10 at 6:33am · Like
- Učenik** Imao veliki prsten na ruci, postavio saku i kaze kazni se sam bolje ti je nego da te ja kaznjavam 😊, inace moj profesor 😊
February 10 at 6:38am · Like · 2
- Učenik** fisek jest agresivan,al samo na one koji ga ne postuju i ne čjene, mrzi seljacine i uvijek ce ih mrzit,nepiste kako pomogne učenicima koji trebaju na popravni i dodje na po casa i natjera doticnog profesora ili profesicu da mu popravi ocjenu, to ne pise nide?ipak je fisek ljudina,dobar covjek,samo treba imati pristup prema njemu kao i prema svakoj drugoj osobi,toliko od mene,pozz
February 9 at 2:50am · Like · 7
- Zeničanin** "Ja te tolerisao, a ti se ohrabrio" - koja legenda 😊
- Učenik** Pamtim njegove riječi ako bi te vidio da sjedis na klupi i si. Ispruzi ruku sa skupljenom pesnicom u pravcu tvoje glave na kojoj je bio zlatni prsten sa velikim crnim kamenom i onako oholo kaze " KAZNI SE" 😊 i kad kreneš prema pesnici on te zategne u vugla toliko da padnes na guzu Haha
- Učenik** I nas je ključevima gadjao dok je bio privremeno zaposlen u Skender Kulenović!!
Like · Reply · February 9 at 3:23am
- Učenik** te 2005 skolske god sam maturirao i pricam vam iz prve ruke...osim fadila i profesorica dusanka je bila samarana...mene je naj vise tukao i kaznjavao u cjelom razredu...s razlogo naravno,zahvaljujem mu se na tome jer sam puno naučio od njega,podzavam njegove metode,s njim imaju problema samo problematichni učenici a vjerujte u tim skolama koje mozes sa ocjenom 2 upisat 90 posto su takvi.Znam slucajewe da se angazovao i privatno da učenicima pomogne wan skolskih prostorija pa i davao novac za sendvic.I garantujem da njegov učenik na kad završi skolu vrijedi vise na "trzistu" kao covjek i licnosti i spremniji i psihicki i fizicki ZVIO FISEK
Like · Reply · February 9 at 4:35am
- Roditelj** sve pohvale profesoru Fiseku to je covjek na svom mjestu. Kcerka mi je uvijek pricala o njemu sve najbolje jer ju je savjetovao.Ja licno kao roditelj sam prezadovoljan s Fisekom.Samo mogu reci da se to nekom stima da se zaposli da bi njega izbacili
- Zeničanin** Fisek je uvijek bio sirovina a takvi nisu poželjni u skolama. Netreba vise nikome strahopostovanje prosla su ta vremena. Zenica je dala mnogo prosvjetni radnika ali se ni jedan nije ponasao sirovo prema učenicima. Očito je bjezo sa casova pedagogije pa nezna da se ponasa prema učenicima. Njegovo ponasanje odgovara Dodikovom.
February 9 at 8:14am · Like · 3
- Zeničanka** hahahahah blamazda...sramota za grad...
Like · Reply · February 9 at 2:20am
- Zeničanin** Sramota
Like · Reply · February 9 at 2:51am
- Profesorica** Nekih pedagoga, svojih kolega, ne volim se ni sjetiti.
- Zeničanin** Ima li iz mašinske škole neko 😊 kad se sjetim kako su imali fizičko sa zamisljenim loptom
- Zeničanin** Zamislite loptu i igrajte košarku. Ahahaha vdm neki pišu srušena, i tih u vilih iz gimnazije nadaleko poznati profesora pa ne možeš proći autom, ulicom, ne možeš se parkirati i sl...
- Učenik** najbolji je,koliko nas je puta na bazen uveo jbt,lik jest strog ali je za svakog bio strah i trepet,na casu mu je kao u vojsci,vrsta itd dok 2. prof. dragica kaze:igrajte odbojke oni joj bukvalno iz ruku uzimaju loptu i odu fudbala igrat
February 9 at 4:59am · Like
- Roditeljka** Fisek je legenda, cast mi je bilo sto je bio profesor mom sinu. Veliki pozdrav profesore danas vise nema pedagoga kao sto ste VIII

- Učenik** Pravedan predavao mi fiziko jos prije 30 desetak godina,jedini nastavnik koji nije dijelio djecu po tome na kojoj su ti funkciji roditelji
Like · Reply · February 9 at 5:43am
- Učenik** Fisek legenda 100% u pravu
Like · Reply · February 9 at 6:38am · Edited
- Roditelj** Ja sam roditelj,znam da je Fišek jedna licnost koja nikad nije oborila učenika,naime uticao je na učenike o boljitku učenja,dok drugi profesori su se takmicili vide ce da obori na godinu vise učenika,jersu vecinom ti isti koji padnu na godinu uz naknadu od 900 ponovo polagali razred.Takodje mogu reci da u školi ima dosta uživalaca kanabisa,trave tako zvane i raznih tableta i opijata,oružija raznih od pištolja ,bodeža,noževa boksera željeznih.To kod gospodina Fišeka nije moglo da prodje kao prinuda za bolju ocjenu,dok je kod drugih profesora moglo,pošto su im učenici utjerali strah u kosti dok Prof.člesnog Fišeku nije to prolazilo.Policija asistira svakodnevno i svaka im cast.U samoj školi je ko mirno ali samo 1 metar od škole cvjeta šverc napadi na učenike otimacina i preprodaja razne robe od oružja,trave i još bog zna cega,to takozvani profesori i sam direktor vide i ne prijavljuju a za jedan prekidac šalter za svjetlo naplacuju od svih učenika na kraju godine po 5 km lopte za nogomet naplacuju iako se iz generacije u generaciju promjeni po koja lopta a uzimaju od učenika redovno za obnovu lopti,dosad su trebali po naplacenom da imaju samo jednu ucionicu punu lopti,Nažalos u ovoj školi imalo bi posla i tužilaštvo.Sto se tice prof Fišeka njemu svaka cast
Like · Reply · February 9 at 4:02am
- Komšinica** Zasto niko ne pise o Profesoru Igbalu koji predaje Bosanski jezik. Učenicima daje jedinice jer je ucionica prljava(jer distacije nisu odradile svoj posao), zbog skripe stolica i zbog stjaranja na hodnicima. O tome treba da se pise, Fisek mi je komsija i mogu reci da je covjek LEGENDA
Like · Reply · February 9 at 5:09am
- Zeničanin** Legenda od covjeka,mozete pricati i blatiti ga al covjek ima svoj sistem predavanja i on funkcionise inace bi se učenici poklali po skolama da nije njega RESPEKT za FISEKA...
Like · Reply · February 9 at 2:58am
- Zeničanin** Fišek samo trazi red rad i disciplinu pravi primjer profesora ... al djaba je manjina je , kad svi vole klošarski da vode skolu ...Nedaj se profesore pokaz im ko je gospodin Fišek
Like · Reply · February 9 at 3:10am
- Učenik** šta vam je ba Fišek je legenda
Like · Reply · February 9 at 2:57am
- Zeničanin** Tako i treba bez njegove discipline bilo bi mrtvih dole u skoli 😊 ko ga zna uzivo zna da je kralj
Like · Reply · February 9 at 2:12am
- Zeničanka** Ovakvih nam profesora vise treba - red, rad, i disciplinal Učenici su iz generacije u generaciju sve neposlusniji i nasilniji, sto se da i primijetiti u vannastavnom okruzenju. Licno sam prisustvovala casu profesora Fiseka i to sto on radi, radi upravo onako kako i prilici situaciji koja je u najmanju ruku u ovoj skoli katastrofalna. A o profesoru kao covjeku je bespotrebno govoriti. Oni koji ga licno poznaju znaju znacenje riječi "covjek" !!
February 9 at 3:03am · Like · 8
- Učenica** Najbolji profesoorrr Fizickog meni u skoli predavao srednjof FISEK LEGENDAAAAA
February 9 at 3:03am · Like · 5
- Roditeljka** Opet je i kao takav OPSTAO I OSTAO U NASTAVI. Specifčan,ah kako smo nekad skijali izimovali s djecom. Nikad više onih vremena. I kao takav CIJENJEN.
February 9 at 10:27am · Like · 1
- Zeničanka** Covjek koji je cijenjen u Zenici za svoj rad trud doprinos i humanost.
February 9 at 2:15am · Like · 4
- Zeničanin** Često puta cujem Fiseka,sa svog prozora, kako cita lekcije učenicima. Nekad mi se čini da prica ono sto bih i ja rekao.Svaka mu cast i svaka mu je za 10.On od te djece pokusava da napravi ljude. Gledao sam ga i dok je bio bokser dok smo svi bili ponosni na njegove uspjehe. Legenda pravi sportist i pravi covjek. Da nije u ovoj skoli ova djeca bi bila i narkomani i razbojnici, kabadahije i ne znam sta jos....On se bori za tu djecu za razliku od ostalih tipa .samo da prodje radno vrijeme i sl. A sto se tice metoda " cilj opravdava sredstvo". Da je samo takvih profesora vise...ne bi bili gdje smo sad..a ne bi nam ni bilo kako nam je sad.
Like · Reply · February 9 at 10:39am
- Zeničanin** Gospodin celicna saka bilo bi mrtvi glava da njeg nije a taj direktor nebu dolazio na posao jer bi ga ti učenici izbacili kroz prozor zajedno s klupom
Like · Reply · February 9 at 5:46am
- Učenik** Na mom casu tjesnog je nokautirao direktora 😊 al sve u svemu dobar covjek ..pravi primjer kakav profesor treba da bude
Like · Reply · February 9 at 2:32am
- Učenik** Fisek jedan od jacih pedagoga bio je onaj dole anto i dragica na sve su licili ali na profesora tjesnog nikako fisek je tito
Like · Reply · February 9 at 5:08am
- Učenik** Covjek je na mjestu.Jest istina to da galami ali da udara nije.Na taj nacin je izveo mnoge na dobar put da mogu da stanu na svoji stranu i da se bore za sebe.Uvijek je davao dobre savjete za bolji i mirniji zivot.Ma Fisek je legenda te skole..
Like · Reply · February 5 at 1:47am
- Zeničanka** Jdna djeca
February 9 at 1:14pm

- Ljudina 5
- Gospodin 3
- Vrh 2
- Legenda 14
- Tito 1
- Kralj 8
- Majstor 1
- Volimo te 1
- Pozdrav 3
- Hvala 1
- Recpect 5
- Pedagog 5
- Za primjer 4
- Najbolji profesor 9

Nema razloga za sjekiraciju

Naravoučenije: S prosvjetom vraćenom 200 godina unazad, žurnalistika nema izbora nego da članke skraćuje na dužinu basne i da ih završava poukama, ukoliko ne želi ostati nepročitana, neshvaćena, zloupotrijebljena.

Ines Haskić

Školegijum je prije nekoliko mjeseci na internetu objavio priču o jednom netipičnom zeničkom srednjoškolskom profesoru. Nakon nekog vremena, zahvaljujući fejsbuku, postigla je visoku čitanost. Dijeljena je i komentarisana na društvenim mrežama, a prenijeli su je i neki internet portali. Tako su Telegraf, Alo.rs i Kurir fotografiju sjekire i fajterske naslove, *Najopasnija škola na Balkanu: Učenici jure profesore sjekirama, daci se gepegaju zbog mobilnog* i *Škola straha: Profesor fizičkog bije redom, učenici mu sjekirrom jurili kolegu*, izvukli u prvi plan. Kakanj-x, Srbi Info, Dobošar, Najnovije Vesti Dana, Alo.rs, Vesti.rs, Najvesti.com, S Media, Vijesti.in.rs i Global Info su, bez dodatnog istraživanja, prekopirali *vijest dana*. Ako to može biti pozitivno, dvije redakcije, Global Info i Kakanj-x, dopisale su da su naslovi stav medija iz Srbije.

Kako se iz udobnih redakcijskih stolica mjeri koja škola je najopasnija na Balkanu ostaje tajna; ali ako u tim stolicama sjede ljudi s diplomama žurnalistike, onda nešto s tim fakultetima ozbiljno nije uredu. Jer, ukoliko medijski najobrazovaniji i najodgovorniji sloj društva nije u stanju razumjeti nekoliko stranica teksta i razloge zbog kojih su napisane i objavljene, šta onda očekivati od polupismenih i ostrašćenih anonimnih komentatora?

Portal 072 Info objavio je reakciju iz škole. *Naslov koji je srbijska štampa izvukla iz priče nema veze sa razumom i istinom. Da smo najopasniji na Balkanu onda bismo znali da je bezbjednost učenika na najvišem nivou, jer mi zadnjih deset godina nismo imali nijedan ozbiljan incident. Dodajte kada god želite, sve što kažem može se provjeriti.* (Fadil Hodžić, direktor Mješovite srednje industrijske škole u Zenici)

Priča o profesoru fizičkog koji fizičku snagu koristi kao metodičko sredstvo, mišićima postižući i poštovanje kolega i disciplinu đaka, imala je za cilj ukazati na potpuno rasulo vrijednosti u obrazovanju. Između redova moglo se pročitati da je školstvo brod bez kormilara sa zblanutom posadom, zanesen stranačkim strujama u opasne vode korupcije, kriminala, karijerizma, gluposti, pokvarenosti i kukavičluka.

A kako su je pročitali Zeničani, koji su je učinili najčitanijom pričom sedmice; važnijom i od leša u rijeci Bosni i od uništavanja imovine građana? (Priču su podijelili Zenicablog i druge zeničke fejsbuk stranice: Zeničanke, Zenica Novosti, Zenička Raja itd...)

Jedini koji ne dijeli djecu po tome na kojim su im funkcijama roditelji... S njim imaju problem samo problematični učenici... Strah i trepet za manguupe... Njegovi učenici više vrijede na tržištu... Uči dobrom ponašanju i disciplini... Ne boji se učenika... Daci pod dejstvom kanabisa utjeruju profesorima strah u kosti... Nikada nije oborio učenika, dok su se drugi profesori takmičili ko će imati više ponavljača; jer uz naknadu od 900KM može ponovo da se polaže razred... Tjerao je profesore da učenicima poprave jedinice... Metar od škole cvjeta šverc – preprodaja razne robe, oružja, trave i sl. Napadi na učenike, otimačina... On ima svoj sistem predavanja, koji funkcioniše... Takvih profesora nam više treba. Bez njega bi bilo mrtvih u školi; učenici bi se poklali, a direktora bi izbacili kroz prozor, zajedno sa klupom... I kao takav je ostao i opstao u nastavi. Specifičan, ali cijenjen... Mnoge je izveo na dobar put i naučio ih da se bore za sebe... Danas više nema takvih pedagoga. Da ga nema ta djeca bi bila narkomani, kabadahije i razbojnici... Ostali profesori samo čekaju da završe svoje radno vrijeme...

Motivisanje đaka vojničkim režimom je stvarna potreba ili manje zlo?! Šta je Zeničanima bilo važno?

Ipak, bolji od ostalih

Preko 80% komentara odnosili su se manje-više na bezuvjetnu podršku profesoru Fišku i njegovom radu. Pokušaćemo da ih prepričamo (brojevi u zagradama označavaju koliko puta se neki komentar ponovio). Kralj (8), Tito (1), veliki gospodin (3), legenda (14), vrh (2), veliki čovjek/ljudina (5), majstor (1), hvala (1), kamo sreće da su svi kao on/takav profesor se više ne rađa (4), najbolji/odličan profesor (9), jedini pravi pedagog koji uči disciplini (5), pozdrav profesoru (3), svaka čast/respect (5), volimo te profesore (1). Komentari nisu demantovali ono o čemu je članak govorio. Naprotiv.

Ali samo jedan je prepoznao i sazeo njegovu suštinu: *Jadna djeca.*

Kao i lajkovi, ni komentari nisu 100% pouzdani ako stvarno tragamo za istinom. Njihova istina nije provjerena, ali prate priču i pomažu da je potpunije doživimo. Analiza komentara nije napravljena za razne igre riječi medija iz regiona. Kako je samo jedna osoba, autorica posljednjeg komentara, shvatila da je ovo priča o djeci, vjerovatno smo i mi napravili neki propust u pristupu priči. ●

Bilježnica Robija K: Izlet u Sarajevo

Zamoljen da specijalno za *Školegijum* pošalje svog junaka Robija K. na ekskurziju u Bosnu, Viktor Ivančić to ipak nije uradio.

Viktor Ivančić

Ja i moj dida smo sidili za stolom u kužini. Dida je iz kutije za postole vadijo stare slike di su on i baka. Onda smo ja i dida to gledali. Tata je sidijo na drugom kraju stola i čitao je novine. Mama je kraj sudopera brisala suđe i posuđe. Dida je meni rekao: *A na ovoj slici smo ja i pokojna ti baba u Sarajevu! Kod Principovog mosta!* Ja sam pitao: *Kakvi je to Principov most?* Dida je rekao: *To je most kod kojeg je naš Gavrilo ubija onog Ferdinanda!* Meni je uletila lakša zbnunjoza: *Ko je ubija koga?* Onda je tata uletijo: *Šta sidiš na ušima, jebaga patak! Pa sad ti je dida reka da je oni Gavrilo ubija našeg Ferdinanda!* Dida je njemu rekao: *Pardon, zete! Ja san reka da je onog Ferdinanda ubija naš Gavrilo! Nemoj me molinte krivo citirat!* Tata je rekao: *Pa šta ja drugo govorin nego da je našeg Ferdinanda ubija oni Gavrilo?*

Onda je moj dida podviknijo: *Eto viš! Zbog ovakvih pizdari-ja nastanu svjecki ratovi!* Tata je spustijo novine i zapiljio se u dida sa čudilom. Dida je njemu viknijo: *Samo se ti pravi blesav! Tako ljudi bezveze drobe gluposti u kužini, petljaju se u tuđe razgovore, a posli se čude kad bude šest miliona mrtvih!* Tata je rekao: *O čemu ti govoriš, čoviče?* Dida je njemu pripri- tijo sa prstom: *Ko krivo tumači prošlost, ona mu se vrati ka tra- gedi-ja!* Tata je rekao: *Šta odma dižeš paniku, jebate led! Samo san ponovija tvoje riči da je oni Gavrilo ubija našeg Ferdinanda!* Dida je dreknijo: *Nisan ja to reka, majmune! Nego da je naš Gavrilo ubija onog Ferdinanda!* Samo onda je mama zvekni- la sa tečom po lavandinu i viknila je: *Dosta je više! Dosta!* Onda je ona okrenila se prema nama i rekla je: *Odsad će se u ovoj kući povjest tumačit bez pridjeva!* Tata i dida su začepi- li labrnje. Mama je rekla: *Znači, Gavrilo je ubija Ferdinanda i točka! Samo gole činjenice bez sudova i komentara! Jel to sad svi- ma jasno?* Moj tata i moj dida su zbleušili se u nju i šutili su. Onda sam ja dida pitao: *A dida, a ko je ova klempava dje- vojčica na slici do tebe i bake?* Dida je pogledao i rekao je: *Ja bi kaza da ti je to glupa mater kad je bila mala, al ne smin kori- stit pridjeve!* Mama je zarežala: *I bolje ti je da ih ne koristiš!* Di- da je rekao: *Znači, unukiću, to na slici je glupača od matere ti!*

Onda je tata nastavijo čitat novine. Mama je gundala sebi u bradu i nastavila je brisat suđe i posuđe. Ja i dida smo

dalje gledali slike šta ih je on vadija iz kutije za postole. Di- da je rekao: *A ovo smo ja i pokojna ti baba isto u Sarajevu! Sa- mo na Baščaršiji!* Ja sam pitao: *A kakva je ono iza kuća sa okru- glim krovom i velikim stupom?* Dida je rekao: *Džamija!* Ja sam pitao: *Šta je to džamija?* Dida je zinjio: *Nemoj me jebat da ne znaš šta je džamija?* Ja sam slegnijo sa ramenima. Onda je mama uletila: *Kako će znat, čoviče! Ka da je dite u Splitu mo- glo vidit džamiju!* Dida je rekao: *A dobro i govoriš! Kad živimo u zemlji di svi moraju bit isti! Ovo pari vojna kasarna, a ne drža- va! Samo šta umisto oficira i podoficira komandiraju biskupi i nadbiskupi!* Onda je moja mama dogibala do stola i rekla je: *Džamija je, sinak, misto di se ljudi mole bogu!* Ja sam pitao: *Zar se ne mole bogu u crkvi?* Mama je rekla: *Pa mole se! Al mo- le se i u džamiji!* Tata je uletijo: *Neki se mole i u sinagogi!* Ja sam pitao: *Kako to?* Dida je rekao: *He-he, oni odozgo je uveja višepartijski sistem... Mama je viknila: Čako! Tata je dreknijo: Čako!*

Onda je moj dida stavijo ruku na usta i da je mot ka da ne- će se on više mišat. Mama je nagnila se prema meni i rekla je: *Vidiš, sinak, neki se ljudi mole bogu u crkvi, a neki u džami- ji! To je najnormalnija stvar! Oni šta se mole u crkvi se zovu kršćani, a oni šta se mole u džamiji su muslimani!* Ja sam pitao: *Jel to znači da ima dva boga?* Mama je rekla: *Ne znači! Isti je bog, al mu se mole na različitim mistima! I na različite načine!* Ja sam zavrtijo sa glavom i rekao sam: *To ne kužim!* Tata je re- kao: *A jebiga, sine! Svako ima pravo na svoje običaje!* Ja sam pi- tao: *Zašto im bog ne kaže da se svi mole na istom mistu?* Onda je dida dignijo prst u zrak i rekao je: *Jedino objašnjenje je da bog ne postoji!* Mama je dreknila: *Čako! Tata je viknijo: Čako!* Dida je rekao: *Šta, jebate? Da postoji, sigurno bi zaveja nekog reda!* Mama je zakreštala: *Ti misliš da je bog ka drug Tito, klip- sone! U njegovo vrime se smila slušat samo jedna misa!* Dida je raširijo ruke i rekao je: *A kad san maloprije spomenija višepar- tijski sistem, rekli ste mi da začepin!* Mama je prosikćala: *Pa i triba si začepit, a ne govorit da bog ne postoji!* Dida je rekao: *U slučaju da bog postoji, stoposto je ateist!* Ja sam pitao: *Šta je to ateist?* Dida je rekao: *Bog koji misli svojom glavom! Sad san ti reka!*

Onda je tata njemu rekao: *Okej! Onda ti sad malcu objasni i razliku između kršćana i muslimana! Aj baš da te vidin!* Moj di- da je okrenijo se prema meni i rekao je: *Ukratko, unukiću, ci- la stvar je u tome šta kršćani briju na Isusa Krista, a muslimani na poslanika Muhameda!* Ja sam pitao: *Na koga?* Dida je me- ne značajski pogledao i pitao je: *Nemoj mi reć da nisi čuja za poslanika Muhameda?* Ja sam rekao: *Nisan!* Tata je rekao: *Aj- me majko, Robi, pa ti stvarno nemaš veze s mozgom!* Mama je vrtila sa glavom i rekla je: *Ne bi se čudila da papan nije čuja ni za Isusa!* Ja sam rekao: *Jesan! To je oni barba šta ima krunu od trnja na glavi!* Dida je rekao: *E pa Muhamed ti je nešto vrlo slično!* Ja sam pitao: *Jel i on na glavi ima krunu od trnja?* Di- da je rekao: *Nema, on ima turban!* Ja sam pitao: *Šta je to tur- ban?* Dida je rekao: *E jebiga, unukiću, tebi sve triba nacrtat!* Samo onda su mama i tata skupa skočili prema didi: *Ne- moj crtat! Nemoj crtat! Jesi ti poludija?! Nemoj crtat!*

Robi K. (IIIa) ●

Drilovanje, ludom radovanje

Pedagogija biča

Iako je džez u izmišljenoj njujorškoj elitnoj školi daleko od svakodnevne nastavne prakse u školama širom Bosne i Hercegovine, sve skupa s okolnim zemljama, gledanje filma *Whiplash* otvara nekoliko važnih pitanja o prirodi našeg obrazovanja i dobroćudnosti njegovog pedagoškog metoda.

Dejan Ilić

Wiki: *Whiplash* – udarac biča ali i iznenadni trzaj.

Whiplash ne impresionira bogatom produkcijom i komplikovanom pričom. Naprotiv, u tom smislu reč je o relativno skromnom filmu sa nevelikom brojem karaktera i producentski ne previše zahtevnom pričom; o filmu, dakle, koji je snimljen za svega devetnaest dana. Impresioniraju dvojica glumaca u glavnim ulogama: pored nagrađenog Simmonsa odličan je i mladi Miles Teller. Dobar utisak ostavlja i jednostavna struktura dinamično sklopljene priče. Reč je o naizmeničnom ređanju dva niza sekvenci: jedan niz čine pedagoške slike iz života jedne visoke muzičke škole; drugi niz sastoji se iz dijaloga u kojima se objašnjava obrazovno-vaspitni metod glavnog nastavnika (Simmons) kome je izložen njegov, kako će se ispostaviti, najbolji učenik (Teller). Naravno, ovde nas zanima pre svega taj pedagoški aspekt filma. U (izmišljeni) konzervatorij Shaffer u Njujorku iz američke provincije stiže mladi Andrew Neiman, odlučan da postane vrhunski džez bubnjar. Svoju ambiciju na kraju filma, takav je utisak, on ostvaruje, i to zahvaljujući *pedagogiji* njegovog nastavnika Terencea Fletchera. Film tako prikazuje kako je u školi Shaffer Neiman od talentovanog postao vrhunski bubnjar. Da je reč o pukoj *krv, znoj i suze* priči o uspehu, ne bi imalo razloga da se osvrćemo na *Whiplash*. Banalna je istina da se do vrhun-

Fotografija
Lijevo: J.K. Simmons, kadar iz filma *Udarac biča* ili, drugi prevod naziva, *Ritam ludila*, autora Damiena Chazellea, 2014. godine. Isto i na str. 63.

skih rezultata stiže sampregornim radom i velikim odricanjima: ta istina ne važi samo za džez (bubnjare), niti samo za izvođačke umetnosti. Stoga bismo iz pedagoškog ugla priču o Neimanu s razlogom mogli da čitamo kao alegoriju o sticanju znanja i veština uopšte. Nešto preciznije, to bi mogla biti i alegorija o sticanju znanja i veština unutar ustanova koje su posebno oblikovane za to – bilo da je reč o običnim ili umetničkim školama (tako-zvanim konzervatorijima). U filmu vidimo delove tog uobičajenog pedagoškog narativa: Neiman predano vežba (ruke su mu prekrivene krvavim plikovima), odriče se svega što bi moglo da ga odvuče od škole (ostavlja devojkicu koja mu se dopada jer nema vremena za zabavljanje sa njom), oštro se suprotstavlja stavovima koji obezvređuju njegovu posvećenost sviranju (na porodičnoj večeri odbacuje implicitne optužbe da od džez ne može da se živi, te da bi mu bolje bilo da se posvetio sportu).

Među američkim filmovima koji su tokom protekle 2014. godine skrenuli na sebe veliku pažnju publike i kritike svakako je *Whiplash* scenariste i reditelja Damiena Chazellea. S obzirom na mahom pozitivne reakcije kritičara, bilo je očekivano da film uđe u nadmetanje za prestižne nagrade Američke filmske akademije. Oscara za svoj udeo u filmu nedavno su dobili glumac J.K. Simmons (najbolja sporedna uloga), montažer Tom Cross te trojica montažera zvuka C. Mann, B. Wilkins i T. Curley. Pored ova tri osvojena, film se borio i za Oscara u kategorijama za najbolji film i najbolji adaptirani scenario.

Međutim, to nisu središnja mesta filma. U žiži je odnos između učenika i nastavnika. U vezi sa tim odnosom autor pravi presudnu intervenciju u priči i u tom smislu izdiže je (nažalost) iznad banalnosti. Reč je tu o specifičnom pedagoškom metodu nastavnika Fletchera. Fletcher je čvrsto uveren da *krv, znoj i suze* nisu dovoljni. Da biste postali vrhunski umetnik (dakle, da biste imali vrhunske

Priča ne ostavlja mesta za sumnju u to da je upravo Fletcherov metod pedagoškog zlostavljanja bio uzrok mladićeve odluke da oduzme sebi život. Ali, u filmu mladića ne vidimo niti nam se prikazuje njegova porodica, pa tako i sama vest o njegovoj smrti ne deluje previše potresno. Ona je tu, praktično, tek kao narativni element kojim se motivše odluka škole da otpusti Fletchera. Niko se tu previše ne udubljuje u sudbinu prethodnog pitomca i njegove porodice.

rezultate u bilo kojoj disciplini) potreban vam je i dodatni izazov. Za Fletchera se taj izazov sastoji u izlaganju učenika poniženju. Fizičko i psihičko zlostavljanje *pitomaca* u tumačenju ovog džez *vojnika* jesu instrumenti za oblikovanje prvoklasnih muzičara. Svetska kinematografija bogata je filmovima koji oštroj kritici izlažu obuke zasnovane na zlostavljanju kojim su izloženi pitomci vojnih škola i akademija (navedimo tek jedan primer – *Full Metal Jacket* Stanleyja Kubricka, po romanu Gustava Hasforda). Istina, ne manjka ni filmova koji podržavaju takav pristup (recimo – *Men of Honor* Georgea Tillmana, sa Cubaom Goodingom, Robertom De Nirom i Charlize Theron u glavnim ulogama). Ali, nema mnogo filmova koji se trude da u civilnom miljeu opravdaju *militantnu* pedagogiju Terencea Fletchera. *A Whiplash* je upravo to – apologija zlostavljanja pod krinkom pedagoških motiva.

Autor filma Damien Chazelle je eksplicitno i prilično hrabro istupio sa svojom pedagoškom tezom, ne ostavljajući mesta za sumnje u to koji je njegov stav. Na barem dva mesta u filmu on odlučno staje u odbranu zlostavljanja kao puta za postizanje vanserijskih obrazovnih učinaka. Prvi put, taj stav se eksplicitno brani u dijalogu između nastavnika i učenika. U toj sceni, Fletcher će objasniti Neimanu zašto ga je šamarao i ponižavao ispričavši anegdotu o čuvenom džez saksofonisti Charlieju Parkeru. U Fletcherovoj verziji, šesnaestogodišnji Parker nastupio je 1936. godine sa tada poznatim bubnjarem Joom Jonesom. Parker je ispao iz ritma, zbog čega ga je iznervirani Jones gađao umalo mu ne odrubivši glavu činelom. Posramljeni Parker pobe-gao je sa bine, zatvorio se u sobu i neumorno vežbao čitavu godinu. Onda se 1937. vratio na pozornicu i odsvirao veličanstvenu deonicu, kakvu do tada niko nije uspeo da odsvira. Fletcher zaključuje da je javno poniženje isprovociralo Parkera da prevaziđe sebe i napravi novi prodor u sviranju džeza. To je suština džeza, mudruje nastavnik, probijanje granica, a probijanje granica moguće je samo kao reakcija na ponižavanje i zlostavljanje. Stoga je zlostavljanje legitimno pedagoško sredstvo.

Na logično pitanje svog učenika – a šta ako takva pedagogija osujeti pojavu nekog novog Parkera, nastavnik samouvereno odgovara – pravi Parker će uspeti uprkos svemu. Gledalac zaintrigiran učenikovim pitanjem neće imati mnogo vremena da se dvoumi, jer će mu reditelj u završnoj sceni dati filmsku potvrdu da je nastavnik u pravu. Neiman će i posle najvećeg poniženja smoci snage da ponovo izađe na scenu, prevaziđe sebe i u saradnji sa nastavnikom, ovaj put u ulozi dirigenta, odsvira veličanstvenu deonicu na bubnjevima. Da je sve došlo na svoje mesto, potvrdiće i osmesi odobravanja koje će na samom kraju filma razmeniti zadovoljni mentor i stasali đak.¹

Ovakvo zalaganje za zlostavljanje kao uspešnu pedagogiju pogrešno je iz niza razloga. Pozitivne kritike i oduševljenje gledalaca ovim filmom moguće je objasniti jedino izuzetnom glumom dvojice glavnih glumaca. Na tu glumu u velikoj meri oslonio se i reditelj filma kako bi odbranio svoje uvrnute pedagoške ideje. U tom smislu, posebno treba naglasiti sadejstvo Chazellea i Simmonsa. Chazelle u gotovo svim scenama predstavlja Fletchera kao neku vrstu demona (s posebnim akcentom na ekspresivno Simmonsovo lice i njegove, reklo bi se, čudotvorne šake). Pogotovo je u poslednjoj sceni filma, kada Fletcher rukama praktično izvlači iz Neimena *nemoguće*, izrazito naglašen taj demonski karakter nastavnika. Ali, ako bismo sad to hteli da protumačimo, morali bismo da zaključimo da je reč

¹ Iz pohvalnih kritika o filmu, međutim, da se zaključiti da su mnogi gledaoci drugačije od mene videli poslednju i svakako ključnu scenu *Whiplasha*. Obazriviji komentator filma bi se zbog toga barem ogradio i rekao da je i ta poslednja scena u filmu, kao i neke prethodne, u najmanju ruku dvosmislena, te da se autor tu distancira i od nastavnika i od đaka. Pronicljiviji tumač rekao bi, na primer, da kraj, bez ovacija, bez aplauza, možda sugerše i distancu na koju bi autor da udalji gledaoce filma od njegovih junaka i njihovih pogrešnih stavova. Manje pronicljivi tumači, poslednju scenu vide kao trijumf učenika koji je uspeo da nadiđe svog nastavnika (vidi na primer prikaz filma Robbieja Collina na <http://www.telegraph.co.uk/culture/film/filmreviews/11167645/Whiplash-review-genius.html>). Ovo potonje tumačenje svakako je pogrešno. Ako bismo oko nečega morali da se složimo, onda je to utisak da mladić u poslednjoj sceni do kraja interiorizuje svetonazor svoga nastavnika, te o njegovom trijumfu tu nema ni reči. Prvo tumačenje zaista ostaje u sferi interpretativnih odluka tumača.

o izlizanom stereotipu da su vrhunska umetnička ostvarenja u stvari delo viših sila koje progovaraju kroz obične smrtnike. Demon u liku nastavnika deluje kroz medijum otelovljen u njegovom učeniku – eto ispraznog objašnjenja kako nastaje vrhunski džez. Ali, čak i ako prihvatimo taj kliše, i dalje ostaje neobjašnjivo i neprihvatljivo nimalo banalno a krajnje opasno uverenje koje nam film posreduje da medijum zaslužuje da demon progovori kroz njega ako i samo ako preživi njegovo zlostavljanje.

Pored naivnih predstava o umetničkom stvaranju, Chazelle se, očekivano, poslužio i neistinama. Za značenje filma centralna anegdota o Charlieju Parkeru nema previše veze sa onim što se daleke 1936. zaista dogodilo.² Istina je da je Parker svirao sa Jonesom. Istina je i da je pogrešio. Ali, Jones nikako nije imao nameru da mu zbog toga odrubi glavu. Naprotiv, sasvim u duhu muzike koju su obojica svirali, Jones je napravio šalu ispustivši činelu na pod, ne bi li Parker konačno prestao da svira. Publici je to bilo smešno, a mladom Parkeru, naravno, nije. Tu jeste bila reč o nekoj vrsti javnog sramoćenja. Ali, Parker se zbog toga nije povukao i zatvorio u sobu iz koje nije izlazio čitavu godinu. Naprotiv, nastavio je da redo-

vno javno svira sa svojom grupom, da izučava kompozicije drugih džez muzičara, da o džezu priča sa svojim kolegama te da, naravno, naporno vežba. Istina je da se dogodio taj čudesni nastup iz 1937, kada su neki ljudi u publici, uglavnom muzičari, zaplakali dirnuti muzikom koju su slušali. Chazelle je kroz usta Fletchera iskrivio anegdota o Parkeru kako bi naglasio poniženje, i to ne bilo koje, nego upravo ono koje sa sobom nosi egzistencijalnu ugroženost, i izolaciju, kao adekvatan odgovor na takvo poniženje. U stvarnosti, desilo se upravo obrnuto. Stvarnost u ovom slučaju zaista daje daleko razmniji i prihvatljiviji pedagoški metod: napreduje se kroz stalne nastupe, izučavanje, razgovore i vežbanje. Poniženje je tu daleko od pedagoškog središta. Ali, sve i da je priča o Parkeru koju čujemo od Fletchera tačna, kako se jedan poseban događaj može uopštiti do pedagoške paradigme? Nastajanje vrhunskih umetničkih dela nije proces koji se može

²Na ovo krivotvorenje činjenica pažnju je skrenuo već Richard Brody u svojoj izvanrednoj kritici Chazelleovog filma *Getting Jazz Right in the Movies* (<http://www.newyorker.com/culture/richard-brody/whiplash-getting-jazz-right-movies>). Do kraja pasusa koristiću delove iz Brodyjevog teksta.

Međutim, za razliku od Keatinga (*Društvo mrtvih pesnika*), perfekcijom opsednuti Fletcher neće se truditi da do krajnjeg rezultata dođe kroz igru i preispitivanje vladajućih obrazaca. Njegov pedagoški model počiva na provokaciji učenika koja se sva sastoji u zlostavljanju i ponižavanju. Za Keatinga umetnost mora da oslobađa i zbog te svoje slobodarske prirode umetnosti se ne može podučavati nasilnim metodima. Kod Fletchera je sve obrnuto.

razložiti na sastavne elemente od kojih bi potom bilo moguće sklopiti nekakav algoritam uspeha. Čitava humanistika počiva na tome da ne postoje pravila koja mogu da objasne nastanak velikih umetničkih dela. Stoga mi ta dela ne objašnjavamo, nego ih tumačimo. Fletcher, pak, veruje da je u stanju da ih objasni i to tako što im uzrok pronalazi u zlostavljanju i patnji. To je opet izlizani kliše, kome je na ovom mestu dovoljno da suprotstavimo razumevanje emancipatorske prirode džezza koju je u svom izvanrednom romanu *Džez* besprekorno predstavila Toni Morrison.³

Konačno, ključni argument protiv pedagogije putem zlostavljanja izneo je sam Fletcher. Na umesno pitanje svog šticećenika, on je, podsetimo se, nesuvislo odgovorio – pravi Parker bi sve izdržao. Drugim rečima, ovde se radi o pedagogiji koja nije u stanju da prihvati odgovornost za neuspeh. Fletcher praktično kaže – ja znam šta je za učenike najbolje, u skladu sa tim ću se i ponašati, a svaki neuspeh u obrazovnom procesu isključivo je odgovornost učenika koji nisu dorasli postavljenom cilju. To su postulati jedne solipističke pedagogije koja nije u stanju da komunicira sa svetom – ako svet nije po njenoj meri, tim gore po svet, to je njeno osnovno načelo. Pedagoško nasilje o kome je u filmu reč možemo tako videti i kao hiperbolu o pedagogiji uopšte: ona je danas sva nasilje. Pa onda valjda zato i živimo u svetu punom nasilja. Domaći gledalac lako bi mogao da se priseti elemenata u ovdašnjem školstvu koji neodoljivo podsećaju na neke aspekte pedagogije prikazane u *Whiplashu*. No, pitanje je da li bi ga taj *trzaj* prepoznavanja vodio ka preispitivanju bilo koje od dve naopake pedogagije – i ove filmske i ove domaće.

Sva je prilika da će se i ovdašnja publika, kada bude odgledala film, povesti za učenikovim uspehom s kraja filma. Taj uspeh deluje kao anestetik, on umrtvljuje kritičku svest zavodeći je tek prividom uspeha.⁴ A kraj filma ustvari prikazuje konačni poraz učenika pred nasiljem nastavnika. U toj poslednjoj sceni učenik odaje priznanje svom demonskom mentoru i prihvata da je sve imalo smisla. Na sličan način, u filmu *Billy Elliot* iz 2000,

koji je inače daleko bolji od *Whiplasha*, reditelj Stephen Dardly priča o neuspehim štrajkovima rudara u Britaniji pod vladavinom Margaret Thatcher iz ugla dečaka koji želi da postane baletan. Poslednja scena u filmu, nastup sazrelog Billyija na sceni prestižnog nacionalnog pozorišta, kao da opravdava sve patnje njegovog oca i brata – rudara koji su ostali bez posla, a ipak daju sve što imaju za dečakovo baletsko školovanje. Iako sumnjam da je to bila Dardlyijeva intencija, stiče se utisak da jedno vrhunsko izvođenje *Labudovog jezera* može opravdati talase patnje kroz koje prolaze čitave društvene grupe. Tu imamo posla s klasičnom konzervativnom odbranom društvenih nejednakosti i nepravdi kojima su izložene niže društvene klase. Argument glasi: svima je pružena šansa, a oni koji je ne iskoriste, sami su krivi. U *Whiplashu*, to je krajnji argument za kojim poseže Fletcher. Iako je fokus Chazelleovog filma znatno uži od fokusa Dardlyijeve obrazovne priče, u oba slučaja radi se o gotovo identičnoj pedagoškoj poruci – s nama je sve u redu, za svoju nesreću sami ste krivi. Toj načelnoj poruci, Chazelle je pak eksplicitno dodao i aspekt zlostavljanja kao pedagoški opravdanog instrumenta, što njegov film ipak čini posebnim. Reč je tu, međutim, o samozaljubljenim pedagogijama koje ne vide ništa osim sebe, dok za sobom ostavljaju pustoš. ●

³ Roman je dostupan u odličnom prevodu Slavice Miletić: Toni Morrison, *Džez* (Beograd: Plato, 2002).

⁴ Da ponovim još jednom, ima kritičara koji misle drugačije. Od tih drugih mišljenja, najprihvatljivije mi izgleda ono po kome nas film zapravo opominje. Pedagog je strašan, ali takav je jer je sistem takav. Njegov uspeh ne mora biti i ne sme biti naš. Zato imamo kraj bez ovacija i aplauza. I karakter samog mladića je iz tog ugla problematičan: on po svaku cenu hoće da bude najbolji i stoga je u toj svojoj ambicioznosti i bezosećajnosti nesimpatičan. On i nastavnik samo su lice i naličje priče o školi i uspehu u školi. Čini mi se, međutim, da nam reditelj ne daje dovoljno razloga da i ovako shvatimo film. Rekao bih da je ovo čitanje pre stvar želje osvećenih tumača da pronađu takvu intenciju kod autora, nego što je ona zaista realizovana u filmu.

ZA ČIJU STE **BUDUĆNOST** GLASALI?

U izbornim programima nijedna stranka u vlasti nije ponudila alternativu aktuelnoj obrazovnoj politici.

Da li je i vama resor finansija važniji od resora **obrazovanja**?

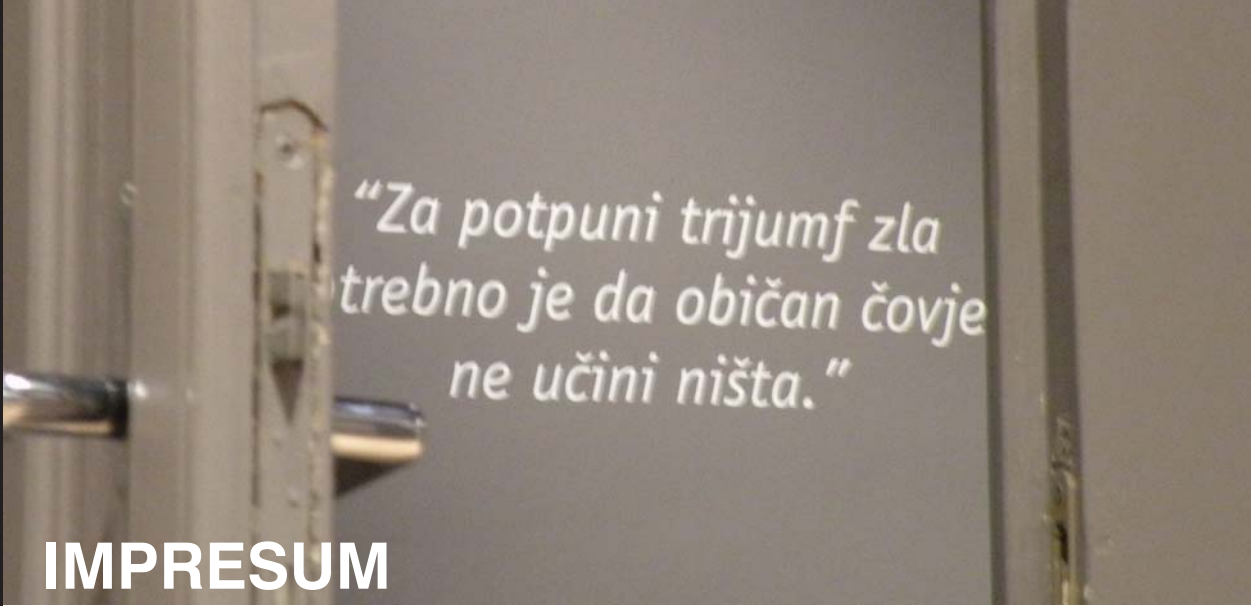

U manje od 100 riječi:

Ministarstva, kao krtičnjaci

Oni dočekuju i ispraćaju ministre; savjetuju, donose podneske na potpis, sugerišu, obeshrabruju, sabotiraju, opstruiraju; anonimni, moralno podobni, zaštićeni zakonom o neradu, oni su dvijedecenijska konstanta naše obrazovne politike, zaparložene i ubrložene u slijepom kutu stranačke vizije budućnosti.

“Za potpuni trijumf zla
trebno je da običan čovjek
ne učini ništa.”

IMPRESUM

Redakcija: **Jasmina Bajramović**, magistrica književnosti. **Namir Ibrahimović**, profesor književnosti, nastavnik u OŠ Safet-beg Bašagić. **Enes Kurtović**, pjesnik i bloger (sektorg.blogger.ba). **Lejla Reko**, studentica. **Osman Zukić**, profesor književnosti. Asistent u programu za obrazovanje FOD BiH. **Asim Đelilović**, docent na Akademiji likovnih umjetnosti u Sarajevu, grafički urednik. **Srđan Arkoš**, profesor književnosti u penziji, jezički savjetnik. **Sandra Zlotrg**, lektorica, profesorica bosanskog, hrvatskog, srpskog jezika kao drugog/stranog, magistrantica. Diplomirala na Filozofskom fakultetu u Sarajevu, i to bosanski, hrvatski, srpski jezik, književnosti naroda BiH i komparativnu književnost. Promovira Udruženje za jezik i kulturu Lingvisti. **Boriša Gavrilović**, inženjer mašinstva, tehnički urednik. **Nenad Veličković**, književnik, docent na Filozofskom fakultetu u Sarajevu, autor projekta i odgovorni urednik.

Saradnici i saradnice: **Lamija Begagić**, rođena 1980. u Zenici. Od 2003. godine uređuje magazin za djecu *Palčić*, a 2007. pokreće i magazin za predškolce *Kolibrić* čija je urednica i danas. Piše za djecu i odrasle, objavila dvije zbirke kratkih priča. Majka desetogodišnjeg Jasmina i trogodišnje Vanje. **Ines Haskić**, živi u Zenici, apsolventica na Ekonomskom fakultetu u Sarajevu. **Dejan Ilić**, urednik u časopisu Reč i izdavačkoj kući Fabrika knjiga. Magistrirao i doktorirao na Odsjeku za rodne studije Centralnoevropskog univerziteta u Budimpešti. **Viktor Ivančić**, rođen 8. 10. 1960. u Sarajevu. Novinarstvom se počinje baviti početkom osamdesetih, najprije u studentskom listu FESB, a zatim kao profesionalni novinar Slobodne Dalmacije. Bio je jedan od osnivača i dugogodišnji glavni urednik tjednika Feral Tribune. Danas je zaposlen kao kolumnist u tjedniku Novosti. Živi i radi u Splitu. **Amer Tikveša**, profesor književnosti naroda BiH sa završenom Visokom školom novinarstva Mediaplan i titulom magistra iz oblasti rodni studija. Radio je u prosvjeti, novinarstvu i nevladinom sektoru.

Tekstovi za rubrike: U manje od 100 riječi (*Sve škole pod jednim suncem* i *Ministarstva, kao krtičnjaci*) i *Slik&Slika*, fotografije i tekst: Nenad Veličković. Sva objašnjenja za ključne riječi preuzeta su (i prilagođena) sa Wikipedije. *Statistika:* Jasmina Bajramović. *Espresso* i citati iz teksta *Odgovaj kao trening za šoping:* Merima Dervišić. Originalni članak Jenn Choi dostupan na: <http://www.theatlantic.com/>

Fotografije: Naslovna (Dr. Hećim i Sabit Agić): Marina Veličković. Stranice: 2-3, 4-5, 38: Omnibus; str. 10, 13, 14, 25, 66: Enes Kurtović; str. 18, 26, 28, 29, 30, 56: Ines Haskić; str. 42, 45, 47: Lamija Begagić; str. 48, 50: Osman Zukić; str. 52, 54, 55: Amer Tikveša; str. 8-9, 40, 41: Pinterest, Facebook.

Školegijum nastoji promovirati rodno korektan jezik. Tamo gdje se ipak koristi muški rod, a iz konteksta je jasno da se odnosi i na ženski, razlog nije nemar nego ustupak prohodnosti teksta.

Svi prethodno odštampani brojevi dostupni su na Internetu, na adresi: www.skolegijum.ba/pdf

Slobodno kopiranje i printanje.

E-mail redakcije: skolegijum@gmail.com, skolegijum@skolegijum.ba

Čitajte nas na: www.skolegijum.ba

Izdavač: Mas Media d.o.o. Sarajevo / Fond otvoreno društvo Bosne i Hercegovine

Za izdavača: Emina Šukalo / Dobrila Govedarica

Tiraž: 3.000 primjeraka

Štamparija: Unioninvestplastika dd Sarajevo

Sarajevo, 2015. ●

BUDŽETSKE STAVKE OD 900 KM:
GUME ZA SLUŽBENI AUTOMOBIL = 600 SATI VRTIĆA ZA MENE

Rok trajanja: 2 godine

Rok trajanja: čitav život

Increasing Early Learning Opportunities for Children in Bosnia and Herzegovina

Povećajmo mogućnosti djece u Bosni i Hercegovini za rano učenje

Повећајмо могућности дјечи у Босни и Херцеговини за рано учење

دبي العطاء
Dubai Cares

zajedno za djecu